

**ONDERWIJS
INSPECTIE**

OOG VOOR KWALITEIT

**Vlaamse
overheid**

VERKENNEND ONDERZOEK NAAR DE UITROL VAN DE AANLOOPFASE BINNEN DUAAL LEREN

Oktober 2023

COLOFON

Samenstelling
Onderwijsinspectie

Verantwoordelijke uitgever
Lieven Viaene, inspecteur-generaal
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Wettelijk depot
D/2023/3241/371

Copyright
© Niets uit deze publicatie mag worden gekopieerd
of op een andere wijze worden verspreid zonder bronvermelding.

Inhoud

1	Situering van het onderzoek	4
1.1	Opdracht van de onderwijsinspectie en onderzoeksdoel	4
1.2	Gewenste outcomes	4
1.3	Onderzoeksvragen	5
2	Onderzoeksmethode	6
2.1	Bevraging van betrokkenen	6
2.1.1	Opzet bevraging	6
2.1.2	Uitnodiging tot deelname	7
2.1.3	Respons op de bevraging	7
2.2	Schoolbezoeken	10
3	Contextschets	11
3.1	Invoering duaal leren en de aanloopfase	11
3.2	Cijfergegevens aanloopfase en duaal leren	12
4	Resultaten bevraging en schoolbezoeken	15
4.1	Resultaten op beleidsniveau	15
4.1.1	Hebben de aanbieders een visie op de aanloopfase ontwikkeld? In welke mate houden ze daarbij rekening met de context, input en regelgeving?	15
4.1.2	Hoe geven de aanbieders hun beleid vorm voor de aanloopfase?	16
4.1.3	Evalueren de aanbieders de implementatie van de aanloopfase en op welke wijze?	23
4.1.4	Specifieke context en aanpak scholen regulier secundair onderwijs niet verbonden met een CDO	24
4.2	Resultaten op uitvoeringsniveau	25
4.2.1	Hoe verloopt de screening in de praktijk?	25
4.2.2	Hoe wordt het individueel opleidingsplan concreet vormgegeven?	29
4.2.3	Hoe begeleidt en volgt de aanbieder de jongeren op? Op welke wijze evalueert de aanbieder de voortgang van de jongeren?	35
4.2.4	Hoe streeft de aanbieder een vlotte doorstroom naar duaal leren voor elke jongere na?	40
4.3	Wat zijn belemmerende en bevorderende factoren bij de implementatie van de aanloopfase?	42
5	Conclusie	46
	BIJLAGE 1: SCHEMATISCH OVERZICHT DUAAL LEREN EN LEREN EN WERKEN	51
	BIJLAGE 2: BEVRAGINGEN	52
1	Specifieke bevraging doelgroep 1 (directeur – adjunct-directeur – coördinator – beleidsmedewerker)	52
2	Specifieke bevraging doelgroep 2 (trajectbegeleiders – leraren – leerlingenbegeleiders)	56
3	Specifieke bevraging doelgroep 3 (leerlingen)	62
	BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRADEN	66
1	Gesprek met het beleidsteam	66
2	Gesprek met de trajectbegeleiders, leraren, leerlingenbegeleiders	70
3	Gesprek met leerlingen	75

1 Situering van het onderzoek

1.1 Opdracht van de onderwijsinspectie en onderzoeksdoel

Sinds het schooljaar 2021-2022 kunnen de aanbieders van duaal leren een aanloopfase aanbieden voor leerlingen die wel de motivatie hebben om te leren op een werkplek, maar hier nog niet helemaal klaar voor zijn.¹ Het doel van de aanloopfase is om de leerling voor te bereiden op een instap in duaal leren. Scholen voor voltijds secundair onderwijs, centra voor deeltijds onderwijs (CDO's) en Syntra-opleidingscentra kunnen de aanloopfase aanbieden. Deze mogelijkheid bestaat niet voor het buitengewoon onderwijs omdat men er al erg geïndividualiseerd werkt.²

De aanloopfase binnen duaal leren is nieuw en heeft een grote maatschappelijke relevantie. Momenteel is er op macroniveau weinig zicht op de implementatie ervan. Ook voor het toekomstig toezicht is het belangrijk dat de onderwijsinspectie zich een beeld vormt over de aanloopfase. De onderwijsinspectie heeft immers de opdracht om een kwaliteitstoezicht op aanloopstructuuronderdelen (hierna genoemd de aanloopfase) uit te voeren conform de bepalingen van het kwaliteitsdecreet³.

Het hoofddoel van het onderzoek is een eerste zicht te krijgen op de diverse implementatie van de aanloopfase op het terrein en de bevindingen te delen met het beleid en het onderwijsveld. Intern kunnen we de onderzoeksresultaten vervolgens gebruiken om het kwaliteitstoezicht op de aanloopfase mee vorm te geven. Daarenboven nemen we met dit onderzoek onze stimulerende rol op en zetten we aanbieders van de aanloopfase aan tot reflectie over de implementatie.

We haken voor het onderzoek in op verschillende aspecten van de kwaliteitsontwikkeling, het begeleiden van leerlingen en de onderwijsleerpraktijk van de aanloopfase die noodzakelijk zijn om van deze nieuwe leerweg een succes te maken. De regelgeving en de kwaliteitsverwachtingen van het referentiekader voor onderwijskwaliteit (OK) vormen de uitgangspunten voor het onderzoek en de rapportage.

1.2 Gewenste outcomes

Met dit onderzoek beogen we verschillende outcomes.

Op macroniveau

- Het beleid en onderwijsveld informeren over de implementatie van de aanloopfase.

Voor de aanbieders

- De aanbieder onderbouwde en concrete feedback bieden over de onderzochte aspecten van haar werking.

¹ Ook binnen het stelsel leren en werken bestaat de mogelijkheid om in een aanloopfase te voorzien voor leerlingen die bereid zijn te werken maar daarvoor nog verder attitudes en vaardigheden moeten ontwikkelen.

² [Omzendbrief duaal leren en de aanloopfase](#) van 13/03/2019.

³ [Besluit van de Vlaamse Regering houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, deel V/2, titel 7, art. 357/54.](#)
De codex bepaalt daarnaast dat aanbieders die leerlingen binnen de aanloopfase tweede graad een studiebekrachtiging willen uitreiken via een kwalificerend traject op maat, de noodzaak hiervan moeten kunnen aantonen en dat ze dit moeten kunnen voorleggen aan de onderwijsinspectie bij een doorlichting.

- De aanbieder stimuleren om de kwaliteit van haar aanloopfase verder te ontwikkelen en daarbij gebruik te maken van data.
- De aanbieder doen reflecteren over de kwaliteitsontwikkeling van de aanloopfase en over de manier waarop het eigen beleid met betrekking tot de aanloopfase vorm krijgt.

Voor de onderwijsinspectie

- De onderwijsinspectie krijgt input over de implementatie van de aanloopfase met het oog op het uitwerken van een toezichtskader en instrumentarium.
- De onderwijsinspectie voert haar decretale opdracht uit door een stimulerende rol op te nemen.
- De onderwijsinspectie krijgt informatie op schoolniveau die bijdraagt tot de beeldvorming in het kader van het doorlichten op maat.

1.3 Onderzoeksvragen

We willen met het onderzoek in kaart brengen hoe de aanbieders de implementatie van de aanloopfase binnen duaal leren beleidsmatig aansturen en hoe de implementatie in de praktijk verloopt.

- We verkennen welke verschillende aanpakken er zijn over de aanbieders heen.
- We onderzoeken in welke mate de vormgeving van de aanloopfase spoort met de context, de regelgeving en de verwachtingen uit het referentiekader voor onderwijskwaliteit (OK).
- We brengen in kaart in welke mate de aanloopfase doelgericht en doeltreffend vormgegeven wordt op beleidsniveau, en of dit zichtbaar is in de praktijk.

Daartoe ontwikkelden we een aantal deelonderzoeksvragen.

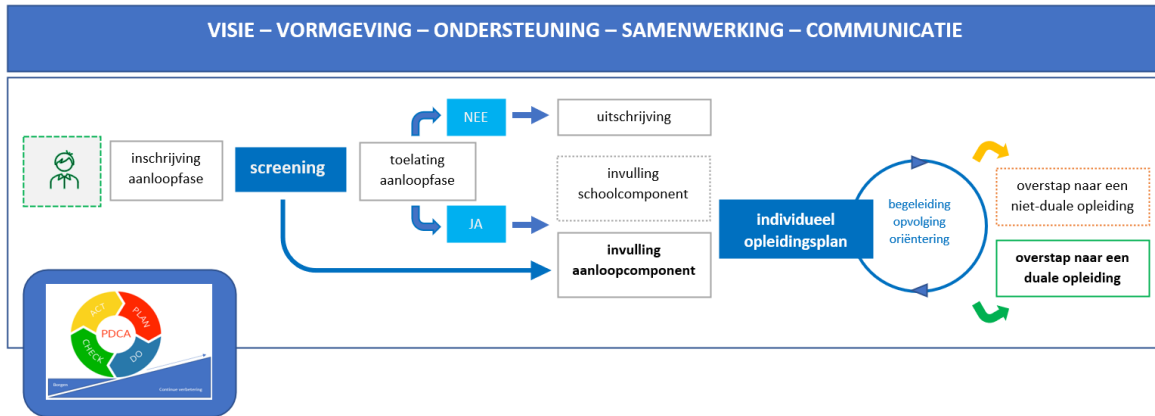
Deelvragen op beleidsniveau

1. Heeft de aanbieder een visie op de aanloopfase ontwikkeld? In welke mate houdt hij daarbij rekening met de context, input en regelgeving?
2. Hoe geeft de aanbieder zijn beleid vorm voor de aanloopfase?
 - Welke afspraken en maatregelen voert hij door?
 - Hoe ondersteunt de aanbieder de teamleden?
 - Welke samenwerkingsverbanden gaat de aanbieder aan om de invulling van de aanloopfase en haar eigen werking te versterken?
 - Waarover en hoe communiceert de aanbieder met ouders, leerlingen ...?
3. Evalueert de aanbieder de implementatie van de aanloopfase en op welke wijze?

Deelvragen op uitvoeringsniveau

4. Hoe verloopt de screening in de praktijk?
5. Hoe wordt het opleidingsplan concreet vormgegeven?
6. Hoe begeleidt en volgt de aanbieder de jongeren op?
7. Op welke wijze evalueert de aanbieder de voortgang van de jongeren?⁴
8. Hoe streeft de aanbieder een vlotte doorstroom naar duaal leren voor elke jongere na?

⁴ Onderzoeksvragen 6 en 7 behandelen we gezamenlijk in het luik 6.2.3.

Belemmerende en bevorderende factoren

9. Wat zijn belemmerende en bevorderende factoren bij de implementatie? Van welke hefboomen maken aanbieders gebruik om de aanloopfase kwaliteitsvol uit te rollen? Welke noden hebben aanbieders om de aanloopfase kwaliteitsvol uit te rollen?

2 Onderzoeksmethode

Met dit **exploratieve onderzoek** willen we een eerste zicht krijgen op de implementatie van de aanloopfase met oog voor de visie en het beleid, de samenwerkingsverbanden, de kwaliteitsontwikkeling, de screening, de vormgeving van het aanbod, de begeleiding, opvolging en oriëntering van de jongere. Met het onderzoek willen we geen oordeel vellen over de kwaliteit van de implementatie bij individuele aanbieders. De onderzoeksmethodiek (eendaagse bezoeken met klemtoon op gesprekken) laat dit ook niet toe. Als we tendensen over de aanbieders heen konden vaststellen, hebben we deze echter wel benoemd.

We verwachten dat aanbieders aan verschillende snelheden de implementatie vormgeven en dat er zich een grote diversiteit qua invulling zal aftekenen op het terrein. We willen oog hebben voor de **perspectieven van diverse betrokkenen** op de implementatie van de aanloopfase, waaronder het beleidsteam, het lerarenteam (met inbegrip van de traject- en leerlingenbegeleiders) en de leerlingen.

Het onderzoek bestaat uit twee grote onderdelen die gefaseerd werden uitgerold: een **bevraging en bezoeken ter plaatse**.

2.1 Bevraging van betrokkenen

2.1.1 Opzet bevraging

Voorafgaand aan de schoolbezoeken voeren we een bevraging uit om een eerste breed beeld van de implementatie van de aanloopfase te krijgen én om het onderzoek ter plaatse voeding te geven. We bevroegen drie verschillende doelgroepen: het beleidsteam, het schoolteam (trajectbegeleiders, leraren algemene en beroepsgerichte vorming en leerlingenbegeleiders) en de leerlingen zelf.

De drie vragenlijsten bestonden hoofdzakelijk uit gesloten vragen aangevuld met enkele open vragen. Op basis van de onderzoeksvragen selecteerden we een beperkt aantal vragen, gericht op de drie doelgroepen. Daarbij maakten we steeds de afweging welke vragen de meest zinvolle informatie

zouden opleveren (en niet louter sociaal-wenselijke antwoorden) en hadden we aandacht voor begrijpelijke taal. De bevestigingen voor de drie doelgroepen werden vooraf uitgetest bij een aanbieder via de hardopdenkmethode⁵ en op basis daarvan waar nodig aangepast. Je vindt de vragenlijsten in bijlage.

2.1.2 Uitnodiging tot deelname

De bevestiging werd afgenomen via LimeSurvey. Alle 51 aanbieders die op basis van de toen beschikbare data leerlingen ingeschreven hadden in de aanloopfase werden gevraagd om deel te nemen. Het ging om vijf autonome CDO's, 43 CDO's verbonden met een school voor regulier secundair onderwijs⁶ en twee aanbieders die enkel regulier secundair onderwijs inrichten.

In de communicatie met de directeur/coördinator werd het onderzoek gekaderd en werd de vertrouwelijke behandeling van de antwoorden benadrukt. We vroegen de directeur/coördinator om de in de mail opgenomen linken naar de bevestigingen te bezorgen aan relevante betrokkenen bij de aanloopfase: het beleidsteam, het schoolteam en de leerlingen.

De bevestiging stond open van 6 tot 17 februari 2023. De aanbieders kregen de antwoorden op de gesloten vragen teruggekoppeld via een rapport in pdf-formaat.

2.1.3 Respons op de bevestiging

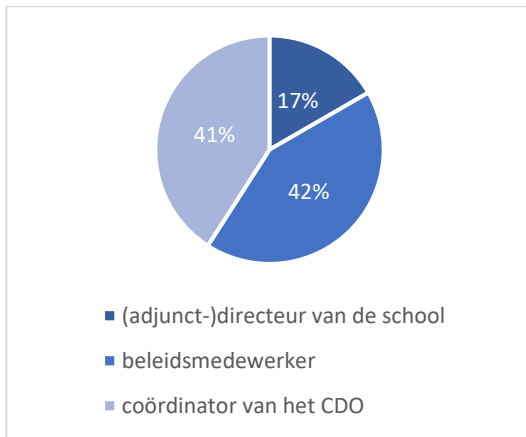
Van de 51 aangeschreven aanbieders reageerden er 36 op onze oproep. Er namen 67 beleidsteamleden, 295 schoolteamleden en 244 leerlingen deel aan de bevestiging. Bij 35 aanbieders namen er beleidsteamleden deel (minimum één en maximum zes met gemiddeld een tweetal beleidsteamleden per school), bij 33 aanbieders namen er leden van het schoolteam deel (één tot 38 schoolteamleden met gemiddeld een 9-tal respondenten per school) en bij 23 aanbieders leerlingen (één tot 38 leerlingen met gemiddeld een 11-tal leerlingen per school).

Kenmerken van deelnemende beleidsteamleden

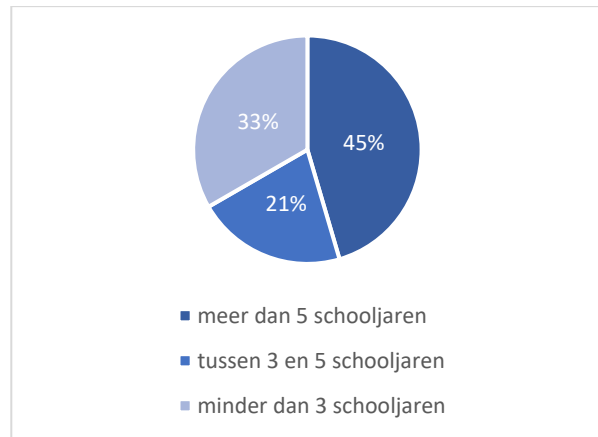
Van de beleidsteamleden die de bevestiging beantwoordden is 42 % beleidsmedewerker binnen de school, 41 % is coördinator van het CDO en 17 % is (adjunct-)directeur van de school. Van de respondenten met een beleidsfunctie was 45 % meer dan vijf schooljaren actief als lid van het beleidsteam met betrekking tot duaal leren en de aanloopfase, 21 % tussen de drie en de vijf schooljaren en 33 % minder dan drie schooljaren.

⁵ Via vijf online gesprekken van telkens een 50-tal minuten beoordeelden we de surveyvragen op hun leesbaarheid, begrijpelijkheid en beantwoordbaarheid. We voerden één gesprek met de coördinator van de school, twee gesprekken met telkens één leraar (met verschillend vakgebied), één gesprek met een trajectbegeleider en één gesprek met twee leerlingen (waarvan één Nederlandstalig en één anderstalig).

⁶ We gebruiken in dit rapport de term 'regulier secundair onderwijs' voor het gewoon voltijds secundair onderwijs. Duaal leren is een vorm van voltijds onderwijs die in de schoot van een school voor gewoon voltijds secundair onderwijs of een CDO kan ingericht worden.

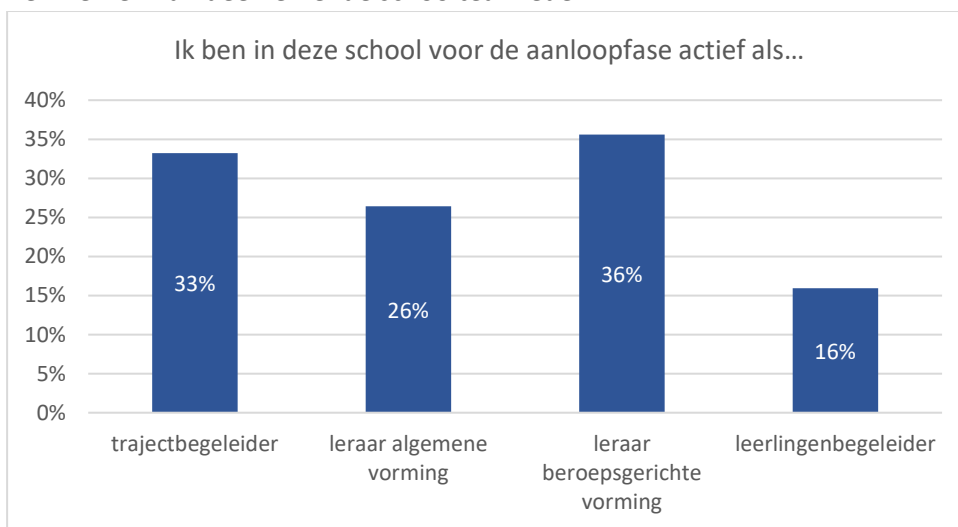

Figuur 1: Opdracht respondenten beleidsteam.

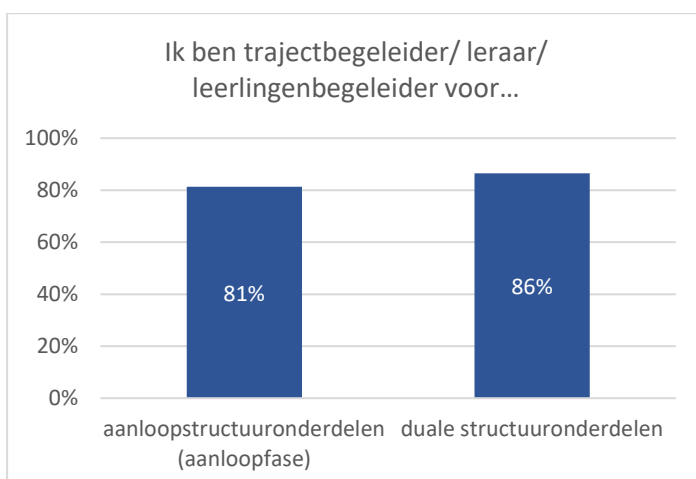
Figuur 2: Ervaring respondenten beleidsteam.

Kenmerken van deelnemende schoolteamleden

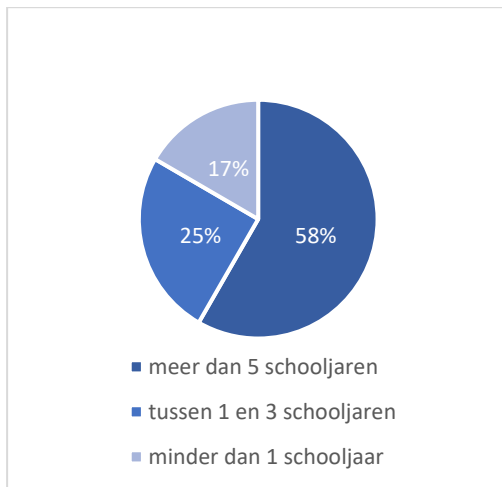
Figuur 3: Opdrachten schoolteamleden binnen de aanlooffase. Meerdere antwoorden waren mogelijk.

Van alle schoolteamleden die de bevraging beantwoordden geeft 33 % aan de functie van trajectbegeleider uit te oefenen voor de aanlooffase. Van de respondenten is 26 % werkzaam als leraar algemene vorming, 36 % als leraar beroepsgerichte vorming voor de aanlooffase. Tot slot is 16 % van de respondenten aan de slag als leerlingenbegeleider voor de aanlooffase. Schoolteamleden kunnen vanzelfsprekend meerdere functies uitoefenen binnen een school.

Figuur 4: Schoolteamleden werkzaam in aanloop- of duale structuuronderdelen. Meerdere antwoorden waren mogelijk.

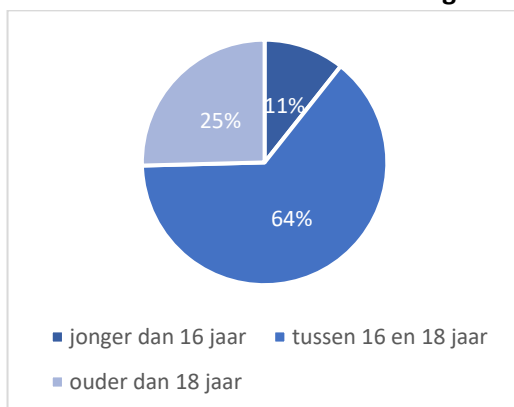
Van de schoolteamleden die de bevraging invulden, is 86 % actief als trajectbegeleider, leraar of leerlingenbegeleider voor duale structuuronderdelen, 81 % voor aanloopstructuuronderdelen.

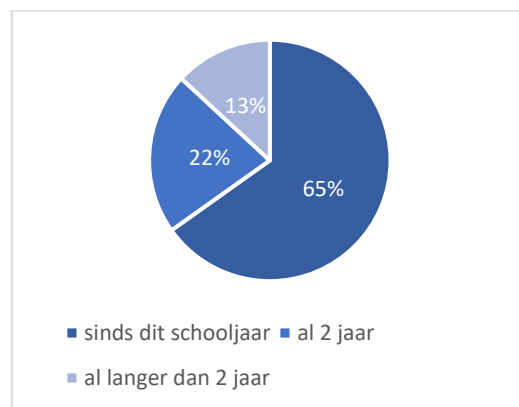
Figuur 5: Ervaring schoolteamleden.

Meer dan de helft (58 %) van de schoolteamleden is meer dan vijf schooljaren actief als trajectbegeleider, leraar of leerlingenbegeleider met betrekking tot duaal leren en de aanloopfase, 25 % is tussen de één en de drie schooljaren actief en 17 % is minder dan één schooljaar aan de slag als dusdanig.

Kenmerken van deelnemende leerlingen

Figuur 6: Leeftijd deelnemende leerlingen.

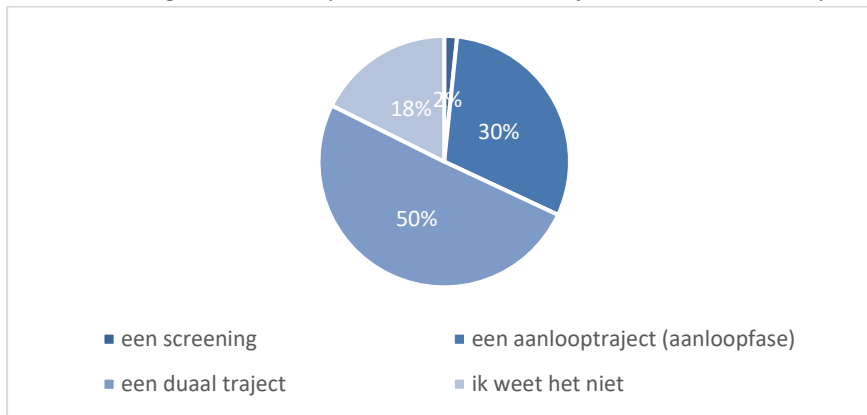
Figuur 7: Aantal jaren les in de school.

Ongeveer één op tien leerlingen die deelnemen aan de bevraging (11 %) is jonger dan 16 jaar, 64 % van de leerlingen is tussen 16 en 18 jaar, en 25 % van de leerlingen is ouder dan 18 jaar. Gegevens van onderwijsnetwerk Antwerpen⁷ tonen aan dat van de Antwerpse leerlingen binnen het deeltijds beroepsonderwijs 52 % met schoolse vertraging startte in het secundair onderwijs.

Ongeveer twee op drie leerlingen (65 %) zijn nieuw in de school dit schooljaar. Voor 22 % van de leerlingen is het het tweede jaar op de school en 13 % van de leerlingen volgen al langer dan twee jaar les op de school. Tijdens de schoolbezoeken vermelden de CDO's dat er vele leerlingen instromen in hun school met een moeilijk verlopende schoolloopbaan, met schoolse vertraging en zonder aansluitende vooropleiding. Voor de reguliere secundaire scholen die we bezochten was dit veel minder het geval.

⁷ Zie Tobback, I., Teppers, E. en Goesaert, T. (2023), [Leerlingen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs \(dbso\) in Antwerpen: een profielschets.](#)

Van de leerlingen die de bevraging beantwoordden geeft 2 % aan momenteel in de screeningsfase te zitten, 30 % in de aanloopfase en 50 % in een duaal traject. Bijna één op vijf leerlingen (18 %) kan geen antwoord geven op de vraag. Het grote aantal leerlingen dat aangeeft een duaal traject te volgen, strookt niet met de centraal beschikbare leerlingengegevens. Uit de interviews blijkt dat het voor een aantal leerlingen niet transparant is hoe hun traject en individueel opleidingsplan eruit ziet.

Figuur 8: Trajecten leerlingen.

2.2 Schoolbezoeken

Met de schoolbezoeken wilden we een diepgaander zicht krijgen op hoe de implementatie van de aanloopfase verloopt: via gesprekken verzamelen we de perspectieven van verschillende betrokkenen hierop. We gingen daartoe **in dialoog met het beleid, het schoolteam en de leerlingen**: in de week van 13 tot 17 maart 2023 bezochten we negen CDO's en hielden we met twee scholen regulier secundair onderwijs een online interview⁸.

We probeerden een **zo divers mogelijke groep van aanbieders** samen te stellen voor de schoolbezoeken. We bezochten naast de twee scholen regulier secundair onderwijs, vier autonome CDO's en vijf CDO's die deel uitmaakten van een school waarin ook regulier secundair onderwijs aangeboden werd. We hadden ook aandacht voor diversiteit binnen de schoolprofielen op vlak van onderwijsverstrekker, ligging en al dan niet grootstedelijke context.

We maakten bij de plaatsbezoeken gebruik van de centraal beschikbare en door de aanbieder aangereikte **data** (inschrijvingen, uitschrijvingen, doorstroom naar duaal leren ...) en de informatie uit de **bevragingen**. We overliepen het **proces van de aanloopfase** in chronologische volgorde. Inhoudelijk hadden we aandacht voor beleidsmatige aspecten (visie en kwaliteitsontwikkeling) en voor de uitrol van de aanloopfase in de praktijk (screening, invulling van het aanbod, samenwerking met partners, begeleiding, opvolging en oriëntering van de leerlingen).

Het gesprek met het beleid ging voornamelijk over de visie, de organisatie, de vormgeving van de aanloopfase op de school, over de bevorderende en belemmerende factoren daarbij, alsook over de ondersteuning van leraren met betrekking tot de aanloopfase. In de andere gesprekken met het schoolteam en de leerlingen ... kwam vooral de uitvoering van de aanloopfase aan bod.

Gesprekspartners konden tijdens het **semigestructureerd interview** hun verhaal illustreren aan de hand van cases en/of relevante documenten (opleidingsplannen, begeleidingsdocumenten ...). We

⁸ In de CDO's gingen we telkens een dag ter plaatse met een duo van inspecteurs of een duo inspecteur/stafmedewerker-onderzoeker. Voor de twee scholen met enkel een aanbod regulier secundair onderwijs beperkten we het onderzoek tot een halve dag: we hielden een online interview met het beleidsteam en een delegatie van het schoolteam.

vroegen voorafgaand aan het bezoek geen documenten op. We hanteerden tijdens de gesprekken een waarderende aanpak met oog voor wat er al goed loopt en beter kan.

We rondde de dag af met een eindgesprek met het beleid en een afvaardiging van betrokken teamleden.

Voor de interviews ontwikkelden we per stakeholder een **interviewleidraad** (op basis van de onderzoeksvragen) om de plaatsbezoeken zo gelijkgericht mogelijk te laten verlopen. De interviewleiden bevatten per rubriek ook relevante regelgeving, aandachtspunten en andere informatie. De interviewleiden vind je in bijlage.

3 Contextschets

3.1 Invoering duaal leren en de aanloopfase

Met het decreet van 30 maart 2018 betreffende duaal leren en de aanloopfase gaat duaal leren officieel van start. Duaal leren is bedoeld voor leerlingen die voldaan hebben aan de voltijdse leerplicht en die klaar (of op zijn minst bereid) zijn om te leren en te participeren op een werkplek. Hierbij ligt de focus volledig op leren: zowel bij de aanbieder duaal leren als op de werkplek leert de jongere nieuwe competenties in het kader van zijn opleidingsprogramma. Duaal leren kan aangeboden worden in zowel het gewoon als buitengewoon secundair onderwijs. Voor het gewoon secundair onderwijs richt duaal leren zich op opleidingen met een arbeidsmarktgerichte of een dubbele finaliteit in de tweede en derde graad. Duaal leren kan bij verschillende aanbieders gevolgd worden: in een school voor voltijds secundair onderwijs, in een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs (CDO)⁹ of in een centrum voor de vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen (Syntra-opleidingscentrum). Ongeacht de aanbieder wordt duaal leren beschouwd als voltijds secundair onderwijs.

Voor leerlingen die wel bereid zijn om te leren op een werkplek maar daar nog niet klaar voor zijn, is de **aanloopfase** uitgewerkt. Hierin kunnen ze op hun eigen tempo voorbereid worden op een instap in duaal leren. De aanloopfase is enkel mogelijk in het gewoon secundair onderwijs: in een school voor voltijds onderwijs, een CDO of in een Syntra-opleidingscentrum.

De regelgeving maakt een onderscheid tussen twee vormen van aanloopstructuuronderdelen. Zo zijn er aanloopstructuuronderdelen gekoppeld aan één standaardtraject. Deze bevatten een selectie van competenties uit het standaardtraject van één duale opleiding en zijn ook als dusdanig opgenomen in het standaardtraject. Daarnaast zijn er brede, oriënterende aanloopstructuuronderdelen die een bundeling van competenties zijn, gekoppeld aan een studiedomein, of een afgebakend geheel binnen een studiedomein. Deze invulling is enkel mogelijk op niveau van de tweede graad. Aanloopstructuuronderdelen van deze tweede vorm zijn inrichtbaar vanaf het schooljaar 2023-2024 en vallen dus buiten het bestek van dit onderzoek.

⁹ Scholen die voltijds gewoon secundair onderwijs én deeltijds beroepsonderwijs aanbieden, hebben administratief gezien de keuze om duaal leren binnen de schoot van hun deeltijdse en/of voltijdse poot in te richten. Deze keuze maakt dat er andere voorwaarden gelden (binnen dbso is er geen verplichting om godsdienst of lichamelijke opvoeding op te nemen in het lessenpakket) en heeft ook impact op de financiering (bv. GOK-middelen).

Op 1 september 2021 startte de **inkanteling van het stelsel leren en werken** in duaal leren en de aanloopfase. In het schooljaar 2025-2026 zou de transitie volledig afgerond moeten zijn¹⁰. De CDO's en Syntra-opleidingscentra blijven bestaan, maar het aanbod verandert stapsgewijs van leren en werken naar duaal leren en de aanloopfase.

Het bestaande stelsel van leren en werken combineert, voor elke individuele jongere, een component leren en een component werkplekleren. Die combinatie omvat minimaal 28 uren per week, wat een voltijds engagement van de jongere inhoudt. In het deeltijds beroepssecundair onderwijs kan de component werkplekleren ook al binnen het stelsel leren en werken ingevuld worden door arbeidsdeelname of een aanloopcomponent.

Nieuw vanaf september 2021 voor de CDO's en Syntra-opleidingscentra is, dat indien de component werkplekleren niet volledig wordt ingevuld conform de mogelijkheden, het centrum zelf invulling moet geven aan het **voltijds engagement** via onderwijs.¹¹ Dit geldt zowel voor de leerlingen ingeschreven in het stelsel leren en werken als binnen duaal leren en de aanloopfase. Dit is voor vele centra een nieuwe uitdaging, naast de omzetting van leren en werken naar duaal leren en de implementatie van de nieuwe eindtermen in de tweede graad.

3.2 Cijfergegevens aanloopfase en duaal leren

Bij de start van het schooljaar 2022-2023 zijn 1745 leerlingen die toewerken naar een duaal traject, ingeschreven in een aanloopstructuuronderdeel. In het schooljaar 2021-2022 waren er nog maar 271 leerlingen ingeschreven in de aanloopfase. Datzelfde schooljaar volgen 2908 leerlingen een opleiding duaal leren, waarbij ze leren in de klas combineren met leren op de werkvloer. Het schooljaar voordien ging het nog om 2337 leerlingen. Het aantal leerlingen dat ingeschreven is binnen duaal leren groeit dus gestaag, zo meldt ook een persbericht van de ministers van onderwijs en werk van 20/10/2022. De geleidelijke inkanteling van het stelsel leren en werken in duaal leren draagt vanzelfsprekend bij tot de stijgende leerlingenaantallen.

	Aantal leerlingen op 1/10/2021		Aantal leerlingen op 1/10/2022	
	Aanloopfase	Duale opleiding	Aanloopfase	Duale opleiding
Regulier secundair onderwijs	0	1340	23	1376
Dbso	270	376	1716	496
Syntra-opleidingscentra	1	469	6	889
Buso		152		147
Totaal	271	2337	1745	2908

Figuur 9: Aantal leerlingen ingeschreven in aanloopfase en duale trajecten op 1/10/2021 en 1/10/2022.

De tabel hieronder zoomt verder in op de leerlingenaantallen per graad, gebruikmakend van de meest recente beschikbare cijfers (teldatum 1 februari 2023).

¹⁰ Zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/organiseer-duaal-leren/van-leren-en-werken-naar-duaal-leren> voor de kalender met mijlpalen.

¹¹ Zie SO/2008/08 <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14006> en Decreet betreffende het stelsel leren en werken, Hfst II, artikel 6: § 5. "Als de component werkplekleren niet wordt ingevuld conform paragraaf 1 tot en met 3, of met een NAFTA, wordt de opleiding altijd volledig georganiseerd via onderwijs bij het centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs of het centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen waar de leerling is ingeschreven."

	Aanlooffase	Duale opleiding	Eindtotaal
Regulier secundair onderwijs	13	1326	1339
Tweede graad	13	5	18
Derde graad	0	1321	1321
Dbso	2018	675	2693
Tweede graad	1782	252	2034
Derde graad	236	423	659
Syntra-opleidingscentra	11	831	842
Tweede graad	8	302	310
Derde graad	3	529	532
Buso		136	136
Eindtotaal	2042	2968	5010

Figuur 10: Aantal leerlingen ingeschreven in aanlooffase en duale trajecten op 1/2/2023, opgesplitst per graad.

In het **regulier secundair onderwijs** waren er op 1 februari 2023 dertien leerlingen ingeschreven in de aanlooffase. Deze dertien leerlingen waren allen in de tweede graad ingeschreven. Daarnaast waren er nog vijf leerlingen ingeschreven in een duaal structuuronderdeel in de tweede graad. De overgrote meerderheid van de leerlingen is er ingeschreven in een duale opleiding in de derde graad.

In het **deeltijds beroepssecundair onderwijs** (dbso) waren er op dezelfde datum 1782 leerlingen ingeschreven in de aanlooffase tweede graad en nog eens 236 leerlingen in de aanlooffase derde graad. Dit tegenover 252 leerlingen in een duaal structuuronderdeel in de tweede graad en 423 leerlingen in een duaal structuuronderdeel in de derde graad. In totaal gaat het om 2693 leerlingen ingeschreven voor duaal leren waarvan het merendeel is ingeschreven in de tweede graad (2034 leerlingen) en een minderheid in de derde graad (659 leerlingen).

We brachten ook in kaart **hoeveel scholen duaal leren en de aanlooffase inrichten in de tweede en de derde graad**. In het regulier secundair onderwijs hadden op 1 februari 2023 120 scholen leerlingen in duale trajecten. In één van deze scholen waren er op dat moment leerlingen ingeschreven in de aanlooffase.

In het dbso hadden alle 47 centra op 1 februari 2023 leerlingen in de aanlooffase duaal leren in de tweede graad en 43 centra hadden leerlingen in duale trajecten van de tweede graad. Eénendertig centra hadden leerlingen in de aanlooffase in de derde graad en 35 centra hadden leerlingen in duale trajecten van de derde graad.

Vier van de vijf Syntra-opleidingscentra hadden op 1/2/2023 leerlingen ingeschreven in de aanlooffase en alle vijf Syntra-opleidingscentra hadden leerlingen in duale trajecten. In het buitengewoon onderwijs waren er 34 scholen met leerlingen in duale trajecten.

Aantal scholen met op 1/2/2023 leerlingen ingeschreven in:	Aanlooffase	Duale opleiding	Eindtotaal
Regulier secundair onderwijs	1	120	120
Tweede graad	1	1	1
Derde graad		120	120
Dbso	47	46	47

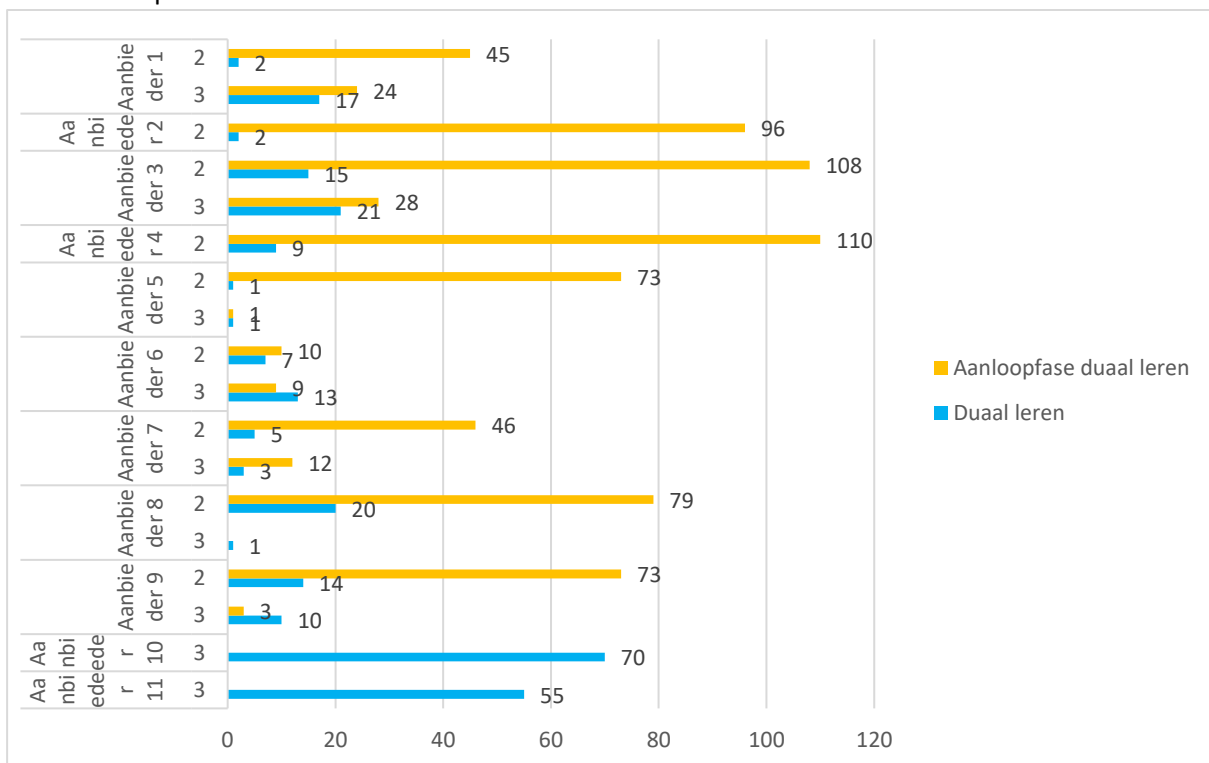
Tweede graad	47	43	47
Derde graad	31	35	37

Figuur 11: Aantal scholen met leerlingen ingeschreven in aanloopfase / duale trajecten op 1/2/2023.

Wat de bezochte CDO's betreft stellen we vast dat het merendeel zowel leerlingen binnen de tweede als derde graad duaal leren heeft. Twee bezochte CDO's boden duaal leren op het meetmoment enkel in de tweede graad aan. Bij enkele andere aanbieders is het aantal leerlingen in de derde graad duaal leren nog zeer miniem.

De meeste bezochte CDO's hebben zowel in de tweede en als in de derde graad leerlingen in de aanloopfase ingeschreven. In de tweede graad is telkens meer dan de helft van de leerlingen duaal leren ingeschreven in de aanloopfase. Bij zo goed als alle aanbieders is op het meetmoment slechts een kleine minderheid van de tweedegraadsleerlingen ingeschreven in een duaal traject. In de derde graad ligt de verhouding anders: het aantal leerlingen ingeschreven in aanloopstructuuronderdelen en in duale trajecten ligt er dicht bij elkaar.

De bezochte scholen regulier secundair onderwijs hebben op 1 februari 2023 geen leerlingen (meer) in de aanloopfase.

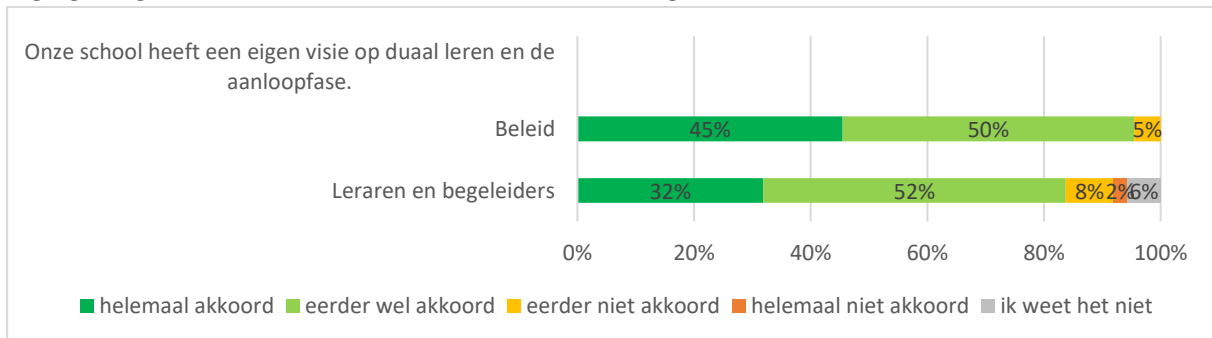
Figuur 12: Leerlingenaantallen per graad van de bezochte aanbieders op 1/2/2023. Aanbieders 10 en 11 bieden enkel regulier secundair onderwijs aan.

4 Resultaten bevraging en schoolbezoeken

4.1 Resultaten op beleidsniveau

4.1.1 Hebben de aanbieders een visie op de aanloopfase ontwikkeld? In welke mate houden ze daarbij rekening met de context, input en regelgeving?

Welke visie hebben de aanbieders op duaal leren en de aanloopfase, rekening houdend met de regelgeving, de context van de aanbieder en de leerlingenkenmerken?

Figuur 13: Mening van de beleids- en schoolteams over de visieontwikkeling op duaal leren en de aanloopfase.

Een ruime meerderheid van de leden van het beleidsteam (95 %) en van het schoolteam (84 %) die aan de bevraging deelnamen, zijn van mening dat hun school beschikt over een eigen visie op duaal leren en de aanloopfase. Leden van het schoolteam (32 %) zijn het hier weliswaar minder vaak volledig mee eens dan beleidsteamleden (45 %). Leden van het schoolteam gaan ook iets vaker eerder of helemaal niet akkoord (10 %) met deze stelling dan de leden van het beleidsteam (5 %), maar het blijft een minderheid. Tot slot geeft 6 % van de leraren en begeleiders aan niet te weten of de school over een visie beschikt op duaal leren en de aanloopfase.

Als we bij de negen bezochte CDO's¹² peilen naar hun visie op duaal leren en de aanloopfase horen we vooral dat aanbieders emancipatorisch willen werken en leerlingen kansen geven: ze willen **leerlingen tijd en ruimte bieden om te groeien en een volwaardige plaats in de samenleving te verwerven**. Heel wat aanbieders geven expliciet aan dat alle leerlingen welkom zijn en dat de school voor alle leerlingen het maximale wil doen, uit alle leerlingen het maximum wil halen. Die visie vindt zijn wortels in de vertrouwde werking van de CDO's, met hun specifieke aanbod en vaak kwetsbare publiek. De bezochte aanbieders die (ook) deeltijds onderwijs aanbieden, beschikken allen over een uitgewerkte visie en de teamleden tonen daarbij een grote betrokkenheid. 'Verbinding', 'samenwerking' en 'op maat' zijn kernbegrippen die vaak terugkeren. Aanbieders willen via een **laagdrempelige, aanklappende** aanpak hun leerlingen aan boord houden. Ze zetten in op **samenwerking binnen het schoolteam en met externe partners** om trajecten op maat vorm te geven, op zoek te gaan naar een gepaste opleiding en tewerkstelling en om de leerlingen naar kwalificatie te begeleiden via leren op de werkvloer. Aanbieders vinden de aanloopfase een noodzakelijk instrument om hun emancipatorische visie waar te maken gezien hun doelpubliek.

Wat is het profiel van het leerlingenpubliek?

Het leerlingenpubliek van de CDO's is uitdagend en divers: elke school deeltijds onderwijs neemt de term kansarmoede in de mond. Vele leerlingen hebben turbulente en weinige succesvolle

¹² Over de twee scholen regulier secundair onderwijs waar we een online gesprek mee voerden, rapporteren we in luik 4.1.4.

schoolloopbanen achter de rug. Heel wat leerlingen stromen in de loop van het schooljaar in. Vaak kiezen de leerlingen voor een duaal traject zonder een aansluitende vooropleiding binnen het studiegebied. Een aantal leerlingen beschikt over geen enkele (onderwijs- of beroeps-)kwalificatie en liep heel wat schoolse vertraging op¹³. Schoolmoetheid en spijbelgedrag zijn een realiteit voor heel wat leerlingen. Aanbieders verwijzen naar het ontbreken van een toekomstperspectief bij deze leerlingen: *'Leerlingen die al een tijdje niet meer naar school zijn geweest, die het geloof in school en de maatschappij kwijt zijn.'*

Een substantiële groep leerlingen is meerderjarig. Specifiek worden binnen deze groep de schoolverlaters vermeld die toch nog een diploma willen behalen. Een aantal leerlingen zijn anderstalige nieuwkomers die doorstromen vanuit OKAN. Algemeen hebben vele leerlingen extra ondersteuning nodig op talig vlak en hebben heel wat leerlingen met zorgnoden. Tot slot maakt een aantal leerlingen de overstap naar duaal leren vanuit het buitengewoon onderwijs.

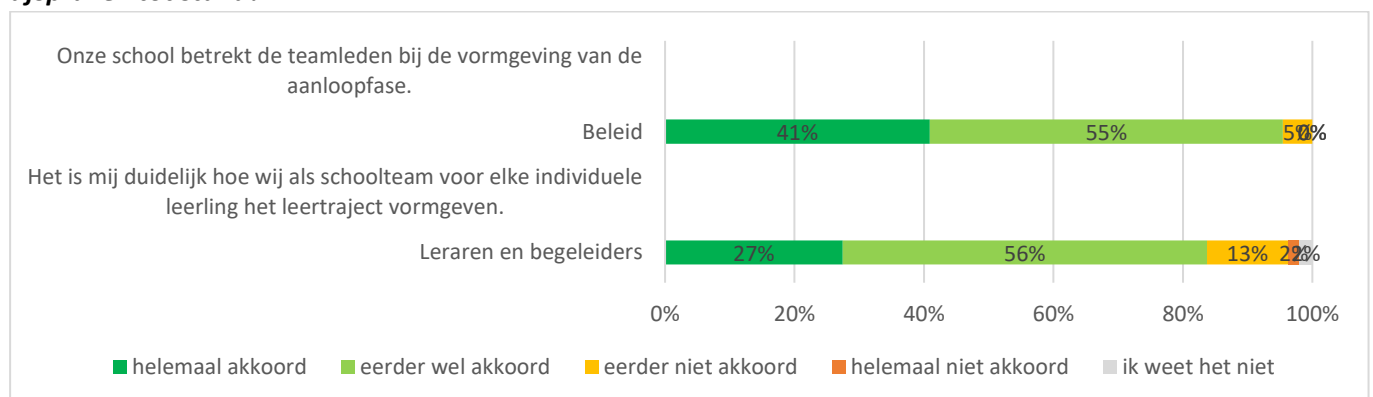
Aanbieders geven aan dat ze de traditionele doelgroep van leren en werken niet aan de kant willen schuiven omdat ze zich zorgen maken over waar deze leerlingen anders terecht kunnen. Sporadisch vermelden aanbieders dat een aantal leerlingen bewust kiest voor duaal leren (dit geldt vooral voor de derde graad) om een diploma te behalen.

Welke strategie hanteren de aanbieders voor het uitvoeren van hun visie?

Om hun visie te realiseren zetten CDO's in op een **duidelijke en geruststellende communicatie** met de teamleden over de gewijzigde context en regelgeving en hoe de aanbieder deze vertaalt naar de eigen werking, rekening houdend met het leerlingenpubliek. Aanbieders duiden daarbij waarom ze bepaalde keuzes maken. Ze kiezen voor een **stapsgewijze aanpak** bij de implementatie van veranderingen en maken daarbij **participatie** mogelijk. Ze zetten in op ondersteuning van leraren en begeleiders: ze nemen de collega's mee in het verhaal via de personeelsvergaderingen en faciliteren expertisedeling en dialoog via formele en informele overlegmomenten (ook met externen). Aanbieders doen aanpassingen aan hun **personeelsorganisatie** om de realisatie van hun visie te ondersteunen (met bijvoorbeeld divers samengestelde teams van vier rond elke leerling). Tot slot geven aanbieders aan in te zetten op samenwerking met externe partners zoals de sectoren met het oog op het vinden van voldoende werkplekken .

4.1.2 Hoe geven de aanbieders hun beleid vorm voor de aanlooffase?

In welke mate beschikken de aanbieders over (al dan niet geactualiseerde) maatregelen en afspraken om de aanlooffase vorm te geven vanuit hun visie? Hoe kwamen deze maatregelen en afspraken tot stand?

¹³ Bovendien vraagt de regelgeving dat leerlingen voldaan hebben aan de voltijdse leerplicht bij instroom in duaal leren (15 jaar zijn en de eerste twee jaar van het secundair onderwijs hebben gevolgd of 16 jaar zijn), wat maakt dat leerlingen die instappen in de tweede graad allen schoolse vertraging hebben.

Figuur 14: Mening van de beleids- en schoolteams over de betrokkenheid bij de vormgeving van de aanloopfase.

Figuur 15: Mening van de beleids- en schoolteams over de aanwezigheid van afspraken over de vormgeving van de aanloopfase.

Via de bevestigingen bevroegen we het beleid over de **participatie van het schoolteam** bij de vormgeving van de aanloophase en peilden we bij het schoolteam of het voor hen **duidelijk is hoe ze samen het leertraject vormgeven voor elke individuele leerling**. De bevroegde beleidsteamleden gaan er voor 95 % (eerder of helemaal) mee akkoord dat hun school de schoolteamleden betreft bij de vormgeving van de aanloophase. Van de schoolteamleden geeft 84 % aan dat het voor hen (eerder of helemaal) duidelijk is hoe ze als schoolteam voor elke individuele leerling het leertraject vormgeven. Voor 15 % van de leraren en begeleiders blijft dit echter onduidelijk.

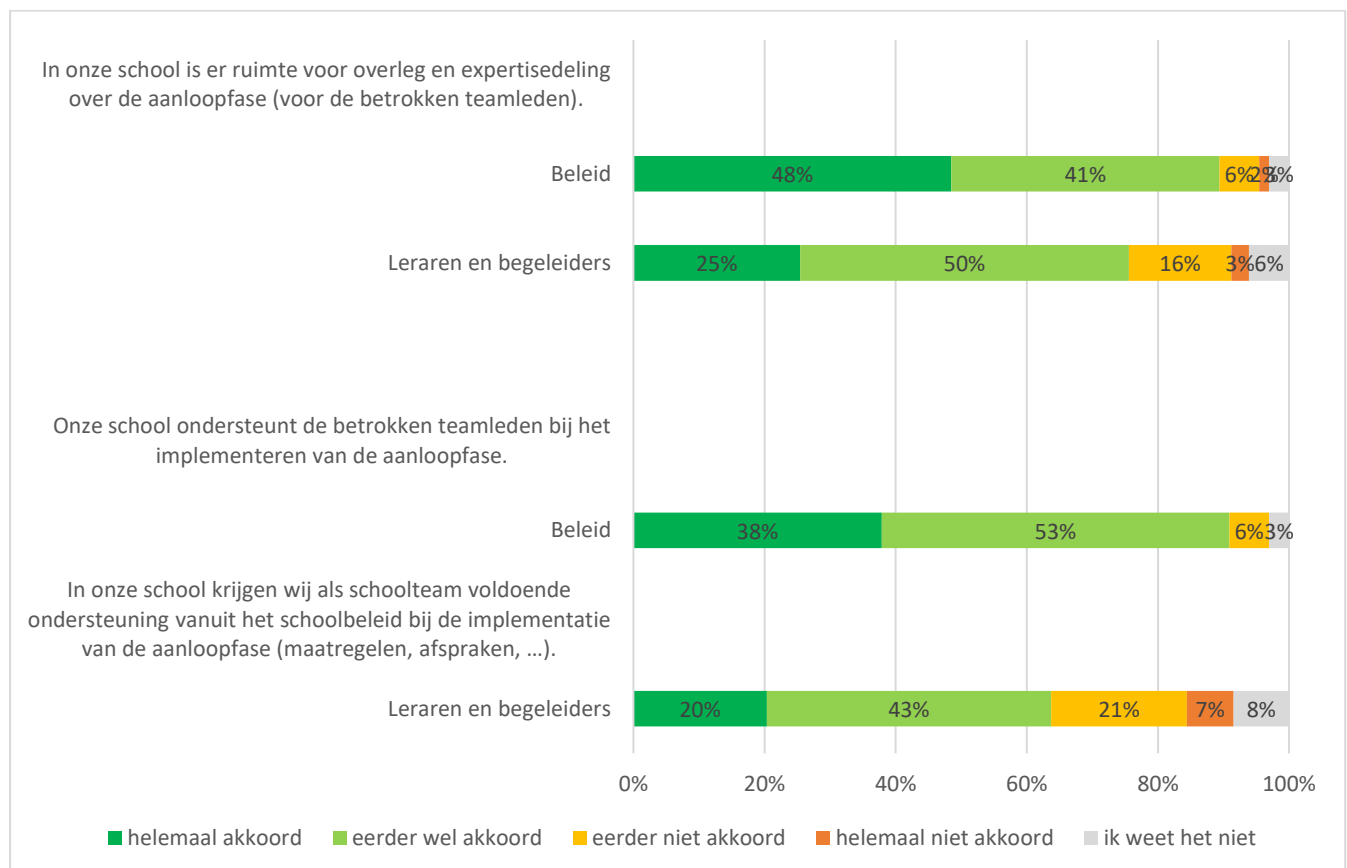
We polsten ook naar het bestaan van **concrete afspraken over de vormgeving van de aanloophase**. Minstens negen op de tien beleidsteamleden zijn telkens eerder of helemaal akkoord dat er concrete afspraken zijn over de screening (94 %), over de invulling van de aanloopcomponent (92 %), over het individueel leertraject / het individueel opleidingsplan (91 %), over de begeleiding van de jongere (97 %), over de opvolging (evaluatie) van de jongere (94 %), over de oriëntering en doorstroom van de aanloophase naar duaal leren (94 %), over de samenwerking met externe organisaties (89 %) en over de samenwerking met de werkplekken (92 %). De antwoorden van de schoolteamleden zijn telkens iets minder positief. Dit is het meest uitgesproken zo voor de afspraken over de oriëntering en doorstroom van de aanloophase naar duaal leren (79 % van de teamleden zijn eerder of helemaal akkoord tegenover 94 % van de beleidsteamleden). Ook over de aanwezigheid van concrete afspraken over de samenwerking met de werkplekken (79 %), over de samenwerking met externe organisaties (78 %), over de invulling van de aanloopcomponent (82 %) en over het individueel leertraject/opleidingsplan van de jongere (82 %) zijn schoolteamleden het minder vaak eerder of helemaal eens dan beleidsteamleden. Wat betreft de afspraken over de screening (89 %), de begeleiding (93 %) en de opvolging en evaluatie (90 %) van de jongeren zijn de verschillen minder groot.

Opvallend is tot slot het hoge aandeel beleidsteamleden dat volledig akkoord gaat dat er concrete afspraken zijn over de screening (67 %), over de begeleiding van de jongeren (56 %) en over de invulling van de aanloopcomponent (55 %). Ook leraren en begeleiders kiezen vaak (maar duidelijk minder vaak dan beleidsteamleden) voor helemaal akkoord als het gaat over de screening (53 %) en de begeleiding van de jongere (44 %). Wat betreft de aanwezigheid van concrete afspraken over de invulling van de aanloopcomponent gaat slechts 37 % helemaal akkoord.

Aanbieders beschikken over het algemeen over **maatregelen en afspraken** over de invulling van de verschillende aspecten van de aanloophase, zo blijkt ook uit de gesprekken met de beleidsteams tijdens de schoolbezoeken. Dit geldt zeker en vast over de aanpak van de screening en de invulling van de aanloopcomponent (verwijzing naar intern aanbod / extern aanbod / begeleide leerervaring of combinatie). De meeste bezochte CDO's zetten om het **voltijds engagement** te kunnen realiseren de stap naar een **intern aanbod** dat vaak nog op niveau van de groep vormgegeven wordt en maken daar uren-leraar voor vrij. Aanbieders zijn vaak nog op zoek naar een zinvolle invulling van dit interne aanbod. In welke mate er bij de invulling van de aanloophase al sprake is van **maatwerk** afgestemd op de noden van de individuele leerling, varieert. Het merendeel van de bezochte CDO's kiest ervoor **alle (tweede- en derde-)-leerlingen te laten starten in de aanloophase**. Dat geeft hen de ruimte om de leerlingen te leren kennen en de screening uit te voeren en maakt ook dat de 20 dagen die binnen duale trajecten voorzien zijn om een alternerende opleidingsovereenkomst (OAO) aan te gaan, nog niet aangesneden moeten worden. Enkel als er al zeer concreet een OAO in het vooruitzicht is, stromen leerlingen onmiddellijk in het duale traject in. De cijfergegevens over de aanloophase die in luik 5.2 worden gepresenteerd bevestigen dit beeld. We gaan hier verder niet in op de inhoud van de afspraken die de aanbieders maakten over invulling van de aanloophase. De invulling komt aan bod in de resultatensectie over de uitvoering van dit rapport (4.2).

Een aantal aanbieders vermeldt dat de vormgeving van de aanloopfase verder bouwd op de **eerdere aanpak binnen leren en werken**. Aanbieders doorliepen een **intern ontwikkelingstraject waarbij het schoolteam breed betrokken werd** om de aanloopfase vorm te geven. Soms hadden ze al de gelegenheid om vervolgens aspecten van de vormgeving te borgen of bij te sturen. In een aantal gevallen verwijzen aanbieders naar de betrokkenheid van externe partners bij de vormgeving van de aanloopfase.

Hoe ondersteunt de aanbieder de trajectbegeleiders, de leraren of leerlingenbegeleiders die betrokken zijn bij het vormgeven en uitvoeren van de aanloopfase?

Figuur 16: Mening van de beleids- en schoolteams over de ondersteuning van de teamleden met betrekking tot de aanloopfase.

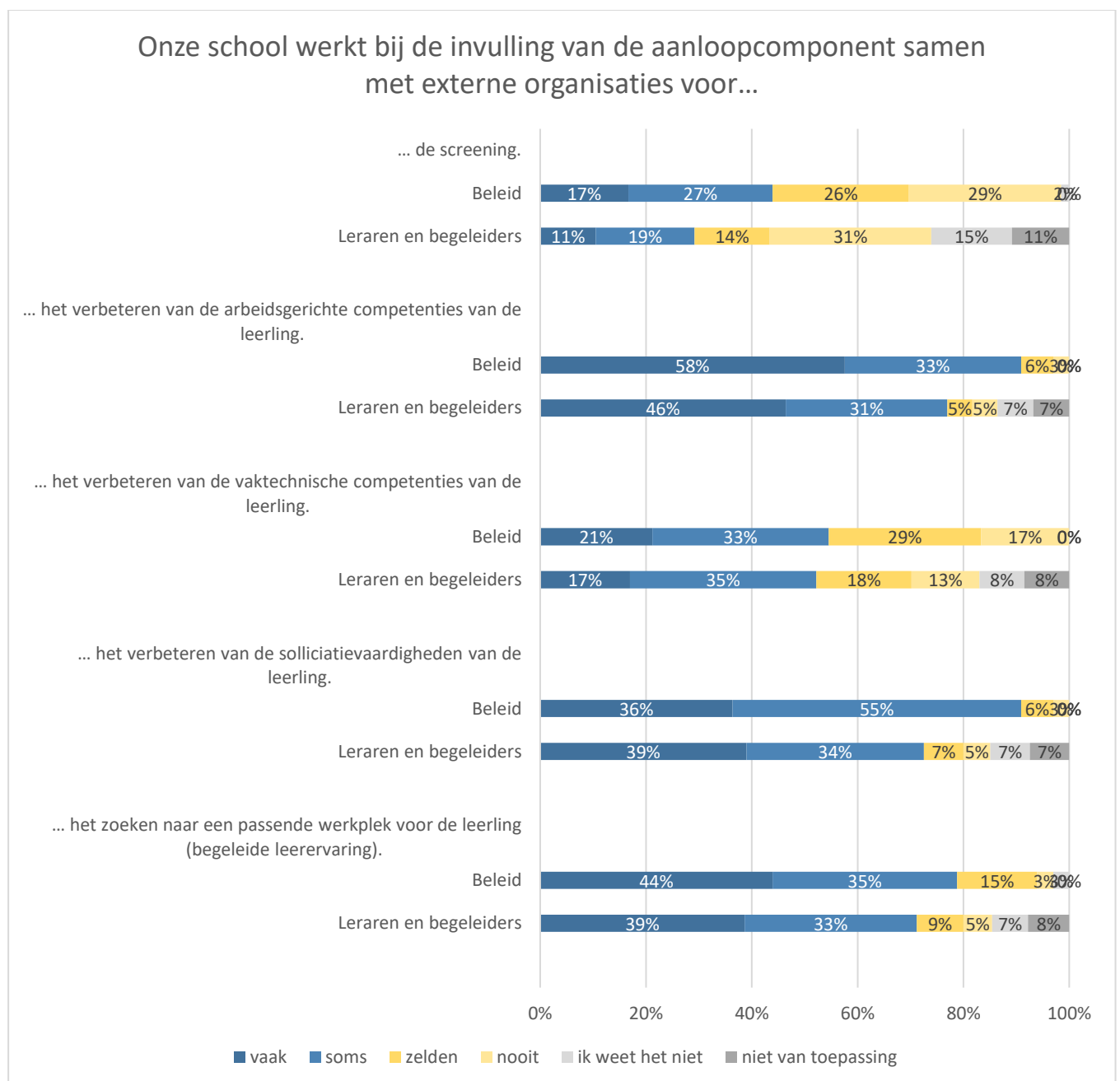
Van de beleidsteamleden gaat 48 % volledig akkoord en 41 % eerder akkoord met de stelling dat er in hun school ruimte is voor overleg en expertisedeling over de aanloopfase voor de betrokken teamleden. Met dezelfde stelling gaan 25 % van de leraren en begeleiders volledig en 50 % eerder akkoord. Terwijl 8 % van de beleidsteamleden hier (eerder) niet mee akkoord gaat, is dit voor 18 % van de schoolteamleden het geval.

Bij de vraag of er (voldoende) ondersteuning vanuit het schoolbeleid is bij de implementatie van de aanloopfase zijn leraren en begeleiders beduidend minder vaak akkoord dan beleidsteamleden (28 % versus 6 %).

Volgens de beleidsteams waar we mee spraken, nemen heel wat actoren een ondersteunende rol op bij de vormgeving van de aanloopfase. Ze vernoemen de trajectbegeleiders, coördinatoren, beleidsondersteunende teams, coaches van de interne of externe aanloopfase, ingerichte

wergroepen, vakgroepen, aanvangsbegeleiders, ondersteuning vanuit de scholengemeenschap, het schoolbestuur of het lokale onderwijsbeleid. **Er wordt intensief overlegd met interne betrokkenen en vaak ook met externe partners.** De gesprekken met schoolteams bevestigen in grote lijnen dit beeld. Als we specifiek vragen welke **professionaliseringsinitiatieven** er worden genomen en van welke initiatieven de schoolteamleden al gebruikmaakten, blijven de reacties hierop vaak veeleer beperkt. Initiatieven zijn meestal niet specifiek gericht op de implementatie van de aanloopfase. Soms wordt het netwerken met andere aanbieders om kennis te maken met good practices, of de nood aan dergelijke initiatieven, vermeld.

Welke samenwerkingsverbanden gaat de aanbieder aan om de invulling van de aanloopfase en haar eigen werking te versterken?

Figuur 17: Mening van de beleids- en schoolteams over de samenwerkingsverbanden met externe partners.

Aanbieders blijken vooral samen te werken met externe organisaties voor het verbeteren van de arbeidsgerichte competenties¹⁴ van de leerling en het verbeteren van de sollicitatievaardigheden van de leerlingen: 91 % van de beleidsteamleden en 77 tot 73 % van de schoolteamleden geven aan dat hun school vaak of soms rond deze thema's samenwerkt met externen. Ook het zoeken naar een passende werkplek voor de leerlingen komt veelal aan bod bij samenwerking met externen: 79 % van de beleidsteamleden en 71 % van de schoolteamleden geeft aan dat dit vaak of soms het geval is. Inzetten op het verbeteren van de vaktechnische competenties van de leerling gebeurt minder courant in samenwerking met externen (55 % van de beleidsteamleden en 52 % van de schoolteamleden geeft aan dat dit vaak of soms in samenwerking met externen gebeurt), net zoals de screening van de leerlingen (waar respectievelijk 44 % van de beleidsteamleden en 29 % van de schoolteamleden spreken over frequente tot sporadische samenwerking in dit verband). Opvallend is dat voor elk thema tussen de 14 en 26 % van de leraren en begeleiders aangeeft niet te weten of er samenwerkingsverbanden rond het thema bestaan of dat de vraag voor hen niet van toepassing is.

Als tijdens de schoolbezoeken de vraag wordt gesteld welke samenwerkingsverbanden de aanbieders aangaan om de invulling van de aanloopfase en haar eigen werking te versterken, levert dit een **breed scala aan antwoorden** op. Aanbieders verwijzen in de eerste plaats naar een verscheidenheid aan **partners uit de non-profit/welzijnssector**. Deze externe partners geven in vele gevallen de aanloopcomponent invulling (op de school zelf en/of op externe locaties). Dit in het kader van de projecten Ondersteuning Alternierend Leren die het Europees Sociaal Fonds subsidieert. Deze externe partners doen niet enkel een groepsaanbod, maar werken in sommige CDO's ook met individuele leerlingen aan arbeidsgerichte of loopbaangerichte¹⁵ competenties (arbeidsattitudes, sollicitatietraining, ondersteuning bij eerste werkervaring). Tot slot bieden ze het schoolteam ondersteuning bij de invulling van de aanloopfase (bv. expertisedeling op vlak van gesprekstechnieken, jongeren met specifieke zorgnoden).

CDO's nemen daarnaast deel aan hun coördinatorenoverleg en wisselen onderling informatie uit. Ook de pedagogische begeleiding, het lokale onderwijs- en tewerkstellingsbeleid (inclusief brugfiguren), CVO's of CBE's¹⁶, vervolgschoolcoaching, NAFT-aanbieders en CLB's, OCMW's, Huizen van het Nederlands, arbeidsmarktsectoren, werkgevers, sociale tewerkstelling, VDAB, Actiris, de jeugdrechtsbank, jeugdinstanties, proeftuinprojecten en universiteiten/hogescholen worden vermeld.

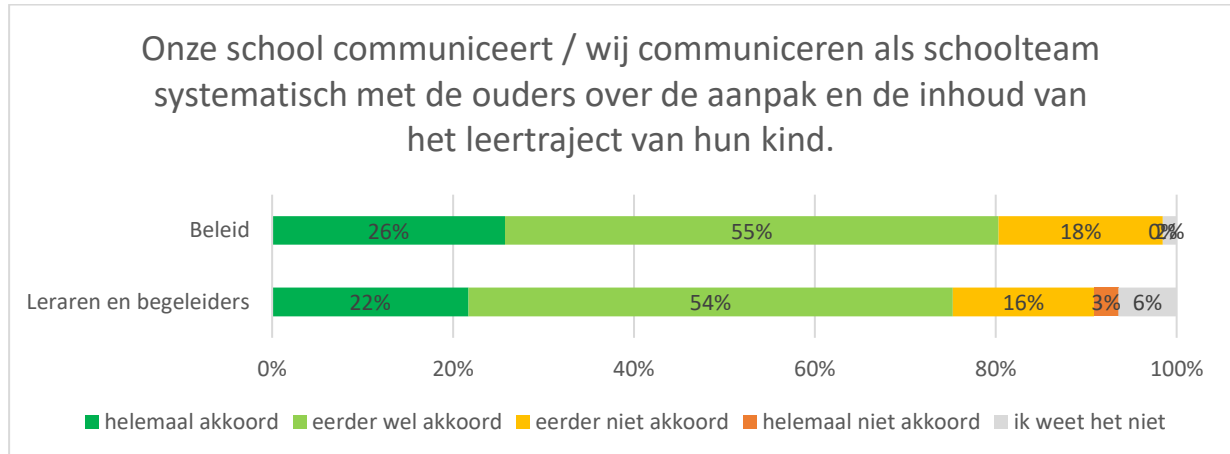
Een aantal CDO's verbonden aan een reguliere school secundair onderwijs geven aan dat de samenwerking met het reguliere onderwijs nog beter kan. Het informeren van leerlingen over het aanbod duaal leren en de oriëntatie van leerlingen ernaartoe kan nog beter. Ook de samenwerking op de schoolvloer verloopt soms moeizaam onder andere omwille van negatieve percepties of cultuurverschillen.

¹⁴ Arbeidsgerichte competenties zijn generieke competenties die leerlingen nodig hebben om te kunnen leren en participeren op een werkplek. Voorbeelden hiervan zijn samenwerken, op tijd komen, werken onder gezag ... Bron: Omzendbrief duaal leren van 13/03/2019.

¹⁵ Voor leerlingen die nog geen duidelijkheid hebben over hun concrete onderwijsloopbaan, maar wel overtuigd zijn om een duale leerweg te volgen. Bron: Omzendbrief duaal leren en de aanloopfase van 13/03/2019.

¹⁶ Voor een (extra) aanbod algemene vorming of taalondersteuning.

Waarover en hoe communiceert de aanbieder met ouders?

Figuur 18: Mening van de beleids- en schoolteams over de communicatie met de ouders.

Met de stelling dat de aanbieder systematisch met de ouders communiceert over de aanpak en de inhoud van het leertraject van hun kind gaan 80 % van de beleidsteamleden en 75 % van de leraren en begeleiders helemaal tot eerder akkoord. Telkens 18 % van beleidsteam- en schoolteamleden is het hier (eerder) niet mee eens.

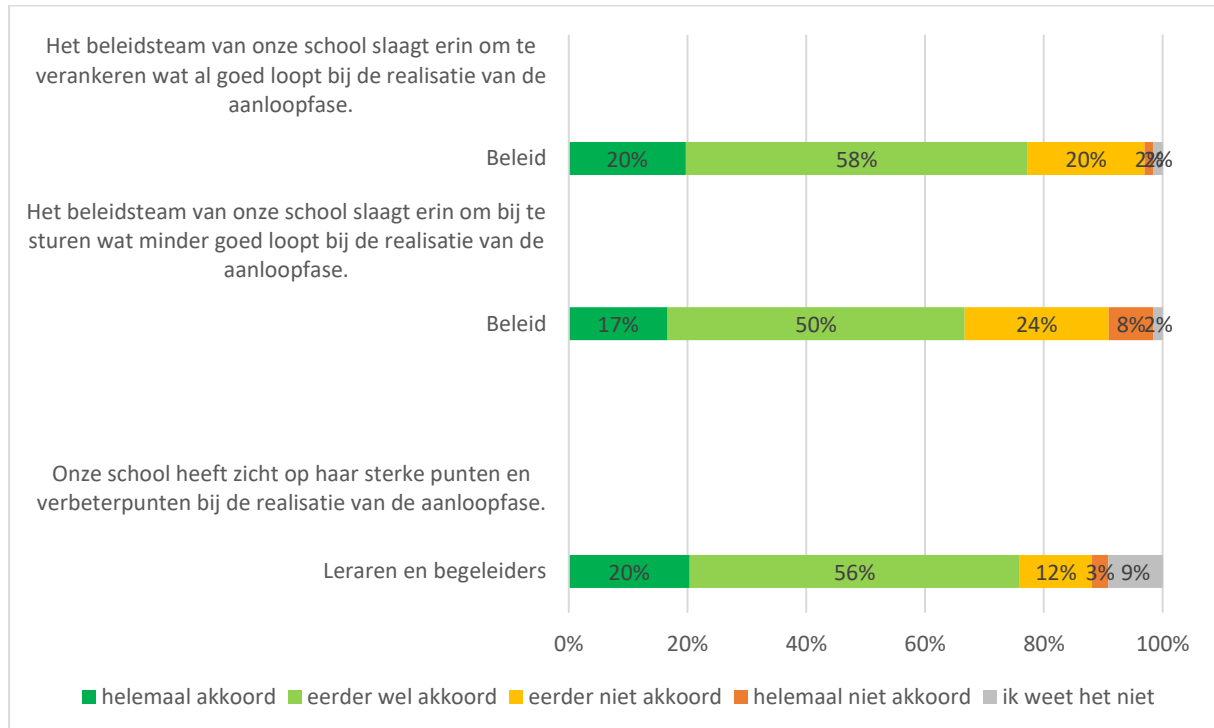
Aanbieders zetten in op het bereiken van ouders via een **verscheidenheid aan strategieën**: via een laagdrempelige website, telefonisch, via een berichtenapp, mail of zelfs een huisbezoek. Ze organiseren oudercontacten en nemen initiatieven om ouderparticipatie te versterken zoals bijvoorbeeld themagroepen. Aanbieders proberen ouders bij de start te informeren via infoavonden en tijdens het traject kort op de bal informatie te geven over het verloop.

Sommige aanbieders werken samen met externe partners (samenlevingsopbouw) of zetten leerlingenbegeleiders en het CLB in om moeilijk bereikbare ouders toch te betrekken. Toch geven heel wat aanbieders aan dat het ondanks de genomen initiatieven moeilijk blijft om ouders te bereiken. Dit geldt nog meer voor de + 18-jarigen, waar ouders geen officiële rol meer spelen.

We peilden ook naar **de verwachtingen die ouders koesteren naar** de aanbieder toe. Beleidsteamleden geven aan dat ouders verwachten dat hun kind snel doorstroomt naar betaald werk, dat hun kind een opleiding krijgt die tot een studiebewijs leidt, dat er nodige begeleiding en nabijheid is voor hun kind en dat er in een voltijdse invulling voorzien wordt.

4.1.3 Evalueren de aanbieders de implementatie van de aanloopfase en op welke wijze?

Hoe en welke aspecten van de aanloopfase evalueren de aanbieders?

Figuur 19: Mening van de beleids- en schoolteams over de kwaliteitszorg met betrekking tot de aanloopfase.

De grote meerderheid (77 %) van de beleidsteamleden is eerder tot helemaal akkoord dat de aanbieder er in slaagt te verankeren wat goed loopt bij de realisatie van de aanloopfase, net iets minder beleidsteamleden (67 %) zijn van mening dat de aanbieder er in slaagt bij te sturen wat minder goed loopt. Toch is één op drie beleidsteamleden het met de laatste stelling eerder of helemaal niet eens.

De leraren en begeleiders zijn het er in grote mate mee eens dat de aanbieder zicht heeft op zijn sterke punten en verbeterpunten bij de realisatie van de aanloopfase (76 % is eerder of helemaal akkoord).

Evaluatie gebeurt over het algemeen nog voornamelijk **op leerlingenniveau of op veeleer informele wijze**, zo blijkt uit de gesprekken met de beleidsteams. Centra geven aan dat ze nog meer **data-geïnformeerd** beslissingen willen maken, hoewel ze wel proberen vanuit de PDCA-cirkel te werken bij de implementatie van nieuwe afspraken. Er zijn aanzetten om data gericht in te zetten bij de evaluatie van de aanloopfase en het duale aanbod. Concreet gebeurt dat dan bijvoorbeeld via een bevraging van de noden van de werkgevers en het schoolteam of een samenwerking met een universiteit om de outcomes op langere termijn in kaart te brengen. De meeste bezochte centra verzamelen de data echter nog niet doelgericht in functie van de evaluatie van de aanloopfase. Ze houden wel zicht op de leerlingenaantallen, de trajecten (ook eventuele terugval), het voltijds engagement, de attestering en de afwezigheden van de jongeren. In dat kader wordt de vraag gesteld wanneer er een datawijzer met informatie voor duaal leren en de aanloopfase ter beschikking komt.

Sommige centra geven aan in te zetten op kwaliteitsborging via het opmaken, ter beschikking stellen en verankeren van **duidelijke richtlijnen** voor het schoolteam via een vademecum, draaiboek of stappenplannen.

Sommige centra stapten zeer recent in duaal leren en de aanloopfase in en geven aan nog in de beginfase voor de vormgeving van de aanloopfase te zitten. **Andere centra startten al vroeg** met duaal leren en/of namen deel aan proefprojecten, wat hen de kans gaf om het trajectverloop en de invulling van de aanloopcomponent al deels te evalueren. Centra melden dat ze **op zoek zijn naar een zo zinnig mogelijke invulling van de aanloopcomponent** die meer is dan een vorm van ‘opvang’ om aan de verwachting van het voltijds engagement tegemoet te komen. Sommige aanbieders voerden dan ook al bijstellingen door: de keuze voor het intern organiseren van een aanbod voor de aanloopcomponent is daar een voorbeeld van. Aanbieders opteren hiervoor omwille van eerdere ervaringen (waarbij vooral het plaatsgebrek, maar soms ook het gebrek aan zicht op de invulling door externe organisaties een rol speelt).

Centra zijn zoekende om binnen de contouren van het nieuwe regelgevend kader een passend antwoord te bieden op de noden van hun specifieke instroom. Zo vraagt de regelgeving dat centra leerlingen op basis hun arbeidsbereidheid en -rijpheid al dan niet toegang geven tot de aanloopfase en duale opleidingen. Centra sturen hun aanpak op dit vlak gaandeweg bij en maken daarbij afwegingen vanuit het belang van de leerlingen. Ze proberen vanzelfsprekend ook een geschikt aanbod te ontwikkelen voor de meest kwetsbare leerlingen en vinden het moeilijk om daarbij aan de verwachtingen die de regelgever stelt tegemoet te komen (zie luik 6.3).

Wie betrekken de aanbieders bij hun evaluaties?

De bestaande overlegstructuren met trajectbegeleiders, leraren en leerlingenbegeleiders bieden ruimte voor interne evaluatie van initiatieven. De evaluaties gebeuren vaak nog informeel en komen veelal tot stand vanuit knelpunten waar de aanbieder op botst tijdens de implementatie van de aanloopfase. Doelgericht en bewust betrekken van partners bij de evaluaties gebeurt veelal nog niet. Wat de werkgevers betreft beperkt de evaluatie zich meestal tot het traject van individuele jongeren. In enkele gevallen verwijst men naar het lokale onderwijsbeleid of een universiteit als partner bij evaluaties. Af en toe vermeldt een aanbieder de afname van een bevraging welbevinden bij de leerlingen, in andere aanbieders worden oud-leerlingen betrokken via een enquête. Ook de inbreng van leerlingen wordt vaak nog niet doelgericht verzameld in functie van evaluatie op schoolniveau van de gekozen aanpak maar enkel in functie van de evaluatie van individuele trajecten.

4.1.4 Specifieke context en aanpak scholen regulier secundair onderwijs niet verbonden met een CDO

De twee scholen regulier secundair onderwijs die we interviewden, hebben op het moment van het interview geen leerlingen meer ingeschreven in de aanloopfase. In de eerste school heeft een instromer vanuit een andere school uitzonderlijk gedurende korte tijd een aanloopfase gevolgd. Omdat de meeste leerlingen doorstromen naar duaal leren (dat enkel in de derde graad wordt aangeboden) vanuit de eigen tweede graad, heeft de aanbieder de kans om hen in de loop van het tweede jaar van de tweede graad gericht voor te bereiden. Al in maart van dat schooljaar is er een uitgebreide screening met preadvies op basis van uitgewerkte criteria. Vervolgens worden leerlingen planmatig bijgespijkerd tijdens de lessen met het oog op het versterken van hun arbeidsbereid- en rijpheid. Tegelijkertijd wordt de zoektocht naar een geschikte werkplaats gestart zodat de leerling kan starten bij het begin van het volgende schooljaar.

Er zijn slechts een beperkt aantal plaatsen in de derde graad voor instromers uit andere scholen. Deze leerlingen worden bij twijfel over hun arbeidsbereid- en rijpheid eerst ingeschreven in een overeenstemmende opleiding in het regulier secundair onderwijs en maken dan halverwege het schooljaar de overstap naar een duaal traject. Ook leerlingen uit de eigen school die bij de start van de derde graad nog niet klaar worden geacht om in te stappen in duaal leren, starten het eerste

semester in het regulier onderwijs. Bij deze aanbieder opteren vooral de sterkste leerlingen, namelijk zelfstandige leerlingen die arbeidsrijp zijn en een passende vooropleiding hebben, voor duaal leren. De aanbieder geeft wel aan te investeren in ondersteuning voor leerlingen die extra begeleiding nodig hebben. Daarom pleit de aanbieder ervoor om in flexibel in te zetten uren te voorzien en deze aan te wenden wanneer nodig. Gezien de lange wachttijden bij externe partners werkte deze aanbieder niet met hen samen voor de invulling van de aanloopfase. We laten deze aanbieder in de verdere rapportage buiten beschouwing.

De tweede school regulier secundair onderwijs experimenteerde dit schooljaar met de aanloopfase binnen één derdegraadsopleiding (waarvoor enkel de duale variant aangeboden wordt). Het gaat om een zeer beperkt aantal leerlingen, die intussen allen doorstroomden naar het duale traject of naar een andere studierichting binnen of buiten de school. Volgend schooljaar zal de aanloopfase breder uitgerold worden in andere richtingen. De trajectbegeleider trekt op heden de implementatie van de aanloopfase en doet dit in overleg met de coördinator duaal leren. De leerlingen worden vooral bijgespijkerd op vlak van vaktechnische competenties. De aanloopcomponent wordt ingevuld met beroepsgerichte vorming of een begeleide leerervaring. Het is de bedoeling om de leerlingen zo snel mogelijk te laten doorstromen naar een OAO en er wordt een duidelijke termijn op de duur van de aanloopfase gezet. Dit om te vermijden dat de leerlingen schoolse achterstand opbouwen. Deze aanbieder werkt evenmin samen met externen voor het vormingsaanbod, opnieuw omdat er wachtlijsten zijn. De school werkt wel nauw samen met werkgevers en de sector om stageplaatsen en werkplekken te vinden. De andere informatie die uit de gesprekken naar boven kwam, lag in lijn met de algemene tendensen bij de CDO's en verwerkten we in de verdere rapportage.

4.2 Resultaten op uitvoeringsniveau

4.2.1 Hoe verloopt de screening in de praktijk?

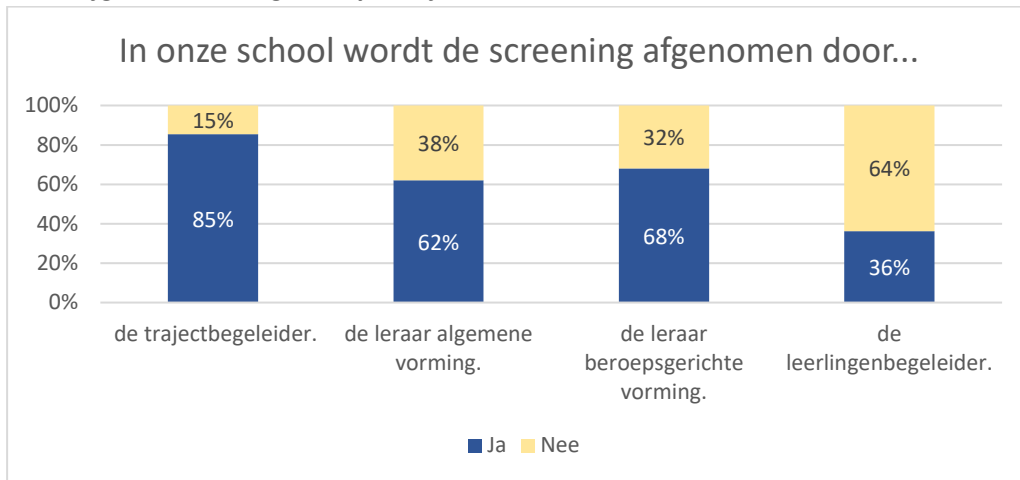
De omzendbrief duaal leren en aanloopfase vraagt dat een leerling die inschrijft in de aanloopfase gescreend moet worden bij de aanbieder van de aanloopfase. Deze screening moet binnen de 25 opleidingsdagen gebeuren en bepaalt of de leerling ingeschreven mag blijven in de aanloopfase. De screening laat de klassenraad toe om (diepgaander) inzicht te krijgen in de arbeidsrijpheid, arbeidsbereidheid, studieoriëntatie, interesses, motivatie en eerder verworven competenties van de leerling. Belangrijk bij deze screening is dat er bij de leerling een zekere motivatie is om een arbeidsmarktgerichte leerweg te volgen, waarbij ook deze motivatie als een dynamisch gegeven beschouwd kan worden. De aanbieder gebruikt voor de screening een door de overheid gevalideerde tool. De aanloopcomponent kan inhoudelijk focussen op (een combinatie van) drie types van competenties:

- *Loopbaangerichte competenties voor leerlingen die nog geen duidelijkheid hebben over hun concrete onderwijsloopbaan, maar wel overtuigd zijn om een duale leerweg te volgen.*
- *Arbeidsgerichte competenties voor leerlingen die bepaalde generieke competenties missen die noodzakelijk zijn om te kunnen leren en participeren op een werkplek. Voorbeelden hiervan zijn samenwerken, op tijd komen, werken onder gezag ...*
- *Vaktechnische competenties voor leerlingen die op vaktechnisch vlak geen of onvoldoende bagage hebben om een duale opleiding aan te vatten.*

Tijdens de screening van de leerling kan de aanbieder nagaan op welk van de drie bovenstaande vlakken de leerling ondersteuning nodig heeft.

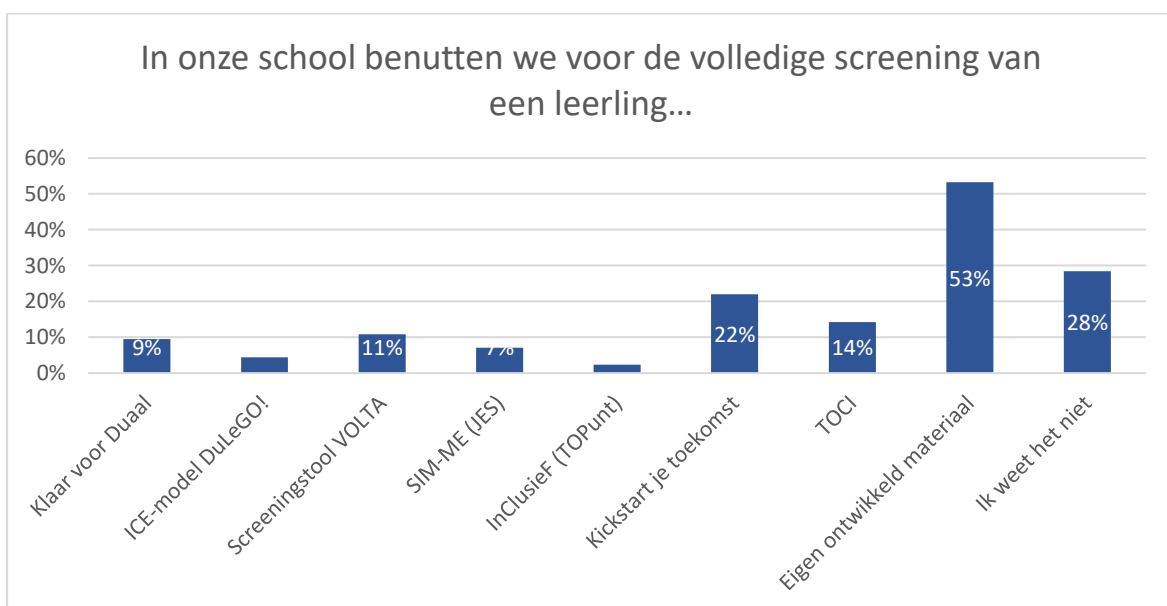
De aanbieder van de aanloopfase kan zelf een invulling uitwerken voor de aanloopcomponent, de aanbieder kan beroep doen op een externe organisator¹⁷, of de leerling kan een begeleidde leerervaring volgen op een reële werkplek. Per leerling wordt er gekeken welke invulling of combinatie ervan het meest wenselijk is in functie van zijn/haar traject.

Hoe krijgt de screening in de praktijk vorm?

Figuur 20: Betrokkenheid van diverse schoolteamleden bij de screening (meerdere antwoorden mogelijk) – bevraging schoolteam.

Via de bevragingen polsten we bij het schoolteam naar wie de screening afnam en met welke tool dit gebeurde. Van de respondenten die de bevraging voor schoolteamleden invulden geeft 85 % aan dat de trajectbegeleider de screening afneemt. Ongeveer twee op drie schoolteamleden (68 %) vermelden de leraar beroepsgerichte vorming als afnemer, iets minder dan twee op drie (62 %) verwijzen naar de leraar algemene vorming en ongeveer één op drie schoolteamleden (36 %) naar de leerlingenbegeleider. Bij de meeste aanbieders blijken er dus meerdere collega's betrokken te zijn bij de screening.

Figuur 21: Gebruikte screeningstool (meerdere antwoorden mogelijk) – bevraging schoolteam.

¹⁷ Deze externe organisatoren tekenen in op een oproep vanuit de overheid om de begeleiding van een aanloopfase, in het kader van het project Ondersteuning Alternierend Leren, te mogen aanbieden.

Ongeveer de helft van de bevroegde schoolteamleden geeft aan dat hun school voor de volledige screening van een leerling eigen ontwikkeld materiaal gebruikt (53 %). 22 % van de schoolteamleden geeft aan dat hun school gebruikmaakt van de tool(s) 'Kickstart je toekomst', 14 % verwijst naar TOCI, 11 % naar screeningstool VOLTA. Klaar Voor Duaal (9 %), SIM-ME (JES) (7 %), ICE-model DuLeGO! (4 %) en InClusieF(TOPunt) worden allen door minder dan één op tien van de schoolteamleden vernoemd. Meer dan één op vier schoolteamleden (28 %) is niet op de hoogte van welke screeningstool gebruikt wordt. De antwoorden lijken er op te wijzen dat een kleine meerderheid van de aanbieders zelf materiaal ontwikkelt voor de screening en niet uitsluitend gebruikmaakt van de bestaande en wettelijke vastgelegde screeningstoos.

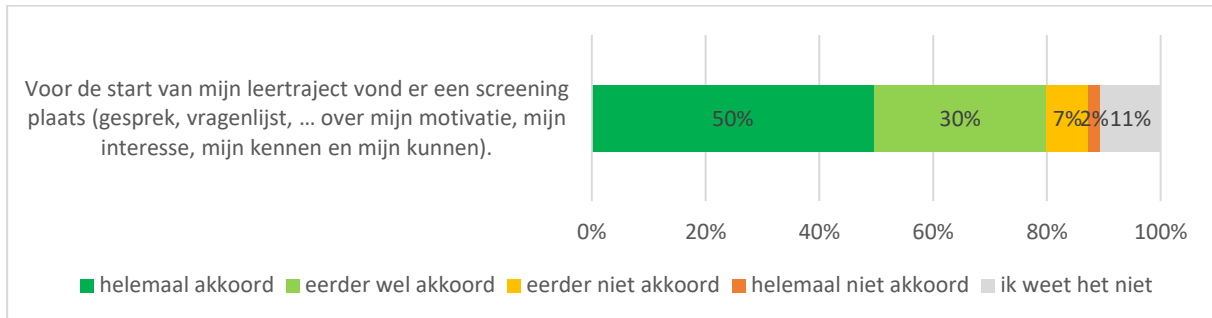
Tijdens de schoolbezoeken gingen we dieper in op hoe aanbieders de screening vormgeven. Aanbieders geven aan dat ze bij de screening **de interesses, vooropleiding en werkervaring** van de leerlingen in kaart brengen via **gesprekken**. Sommige aanbieders vermelden concreet dat ze peilen naar 'wie de leerling is', welke doelen hij/zij voor ogen heeft, waarom de leerling koos voor duaal, hoe hij/zij het eigen traject ziet ... Men peilt bij de leerlingen ook of er realistische verwachtingen zijn met betrekking tot het beroep, de werkcontext en de werkomstandigheden en legt hierbij linken met de talenten, interesses en mogelijkheden van leerlingen. Dit gebeurt soms ook via **tests** die matchende beroepen of de eigen competenties inventariseren. Sommige aanbieders geven aan dat ze ook de sociale context van de leerling of eventuele problematieken in kaart brengen.

De leerlingen krijgen bijkomend informatie over mogelijke opleidingen binnen het eigen schoolaanbod. Een aanbieder organiseert daarnaast 'proefdagen' om de leerlingen kennis te laten maken met de gekozen opleiding. Aanbieders geven aan ook **projecten, observaties, workshops of casussen** in te zetten om vaktechnische, arbeidsgerichte (leergierigheid, initiatief nemen, doorzettingsvermogen, omgang met autoriteit) of algemene vaardigheden (vb. op vlak van talen) in kaart te brengen.

Voor **instromers bij de start van het schooljaar** organiseren sommige aanbieders een aantal eerder generieke activiteiten zoals een onthaalweek. Deze zorgen voor bijkomende informatie voor de screening. Voor **instromers in de loop van het schooljaar** ontwikkelden aanbieders vaak een beperktere versie hiervan (miniscreening) die de essentiële zaken in kaart brengt om de aanloopfase voor de leerling verder vorm te geven. Aanbieders zijn vaak nog op zoek om dit verder uit te werken. Een aanbieder geeft aan de leerlingen gegroepeerd te laten starten op specifieke momenten om zo de groepsdynamica te bevorderen.

De gesprekken met aanbieders bevestigen dat ze **de gevalideerde screeningstoos gebruiken**, maar deze verder concretiseerden om het beeld nog te verscherpen, aanvulden met criteria en herformuleerden in begrijpelijke taal voor de leerlingen. Soms worden verschillende tools gecombineerd. De gebruikte tool wordt meestal ingevuld door de trajectbegeleider. Een aanbieder geeft aan dat de leerlingen ook zelf de tool invullen in functie van zelfreflectie. Meestal dragen naast de trajectbegeleider ook de leraren algemene vorming en beroepsgerichte vorming en soms ook externe partners bij tot een verfijnde beeldvorming via observaties, tests of een inbreng in de toelatings- / portretterende **klassenraad**. Sommige aanbieders vermelden dat ze specifiek voor de **algemene vorming en de beroepsgerichte vorming** een screening uitvoeren met als hoofddoel het in kaart brengen van de beginsituatie. Dit ligt in het verlengde van de werking zoals binnen het stelsel van leren en werken. Vaak vormt deze screening één geheel met de screening bij aanvang van de aanloopfase. Sommige aanbieders geven aan dat ze de screeningsresultaten op vlak van de algemene en beroepsgerichte vorming niet gebruiken in functie van het advies, maar wel om het individueel leertraject van de leerling vorm te geven.

We vroegen ook aan de leerlingen of er een screening gebeurde bij de start van de aanloopfase. Tachtig procent van de leerlingen is (helemaal tot eerder) akkoord dat er voor de start van hun leertraject een screening plaatsvond via een gesprek, vragenlijst ... over hun motivatie, interesse, kennen en kunnen. Negen procent van de leerlingen geeft aan dat dit niet het geval was. Ongeveer één op tien leerlingen (11 %) kan deze vraag niet beantwoorden.

Figuur 22: Screening – bevraging leerlingen.

Ook tijdens de gesprekken met leerlingen polsten we naar hun ervaringen met de screening. Leerlingen geven aan dat er in het kader van de screening één of meerdere gesprekken gevoerd werden (met de trajectbegeleider en eventueel ook een leraar of de leerlingenbegeleider) waarbij er gepolst wordt naar werkervaringen, interesses, motivatie, beweegredenen om voor duaal onderwijs te kiezen. Sporadisch wordt er ook naar attitudes van leerlingen (op tijd komen, reacties in bepaalde situaties ...) of zelfs persoonlijkheidskenmerken gekeken om te beslissen of leerlingen kunnen ingeschreven blijven binnen de aanloopfase en/of al klaar zijn voor een begeleide leerervaring. Soms blijkt uit de gesprekken met leerlingen dat ze zeer goed weten dat ze moeten beantwoorden aan bepaalde verwachtingen (op tijd komen, aanwezig zijn ...) om toegelaten te worden tot de aanloopfase en het vervolgtraject.

Hoe gaan aanbieders met de verzamelde informatie aan de slag?

We bevroegen tijdens de gesprekken met het beleids- en schoolteam ook hoe aanbieders bepalen of de leerling arbeidsrijp is. In hun antwoorden verwijzen schoolteams vooral naar **arbeidsgerichte competenties**. Soms worden ook de **loopbaancompetenties** vermeld. Over de **vaktechnische competenties** verschillen de meningen. Sommige schoolteams baseren zich daar weinig of niet op. De opmerking wordt wel gemaakt dat bedrijven minima verwachten vooraleer een leerling in een OAO kan instappen. Wat de arbeidsbereidheid betreft, merkt een aanbieder op dat geen enkele leerling weigert te werken. Enkele aanbieders geven aan dat je je ook bij een uitgebreide screening naderhand kan blijken te 'vergissen'. In de marge: meerdere aanbieders vermelden dat het advies van de klassenraad van voorgaand schooljaar met betrekking tot arbeidsbereidheid en -rijpheid doorgaans weinig kwaliteitsvol is.

De meerderheid van de aanbieders geeft aan dat ze geen leerlingen uitschrijven na de screening. De motivatie daarvoor is dat ze alle leerlingen kansen willen geven. Vele aanbieders geven aan de leerlingen, ook al hebben ze complexe problematieken, niet te willen loslaten. Andere aanbieders geven wel aan dat er een **beperkt aantal leerlingen uitgeschreven** wordt na de screening. Soms gaat het om enkele leerlingen, soms worden ook iets hogere aantallen vermeld. Als leerlingen veel afwezig zijn, kan dat een aanleiding tot uitschrijving zijn, net zoals gedragsproblemen.¹⁸ Eén van de aanbieders

¹⁸ Soms gaan aanbieders ook over tot definitieve uitsluitingen in het kader van tuchtmaatregelen. Het is niet altijd duidelijk of geïnterviewden refereren naar een uitschrijving op basis van de screening of een uitsluiting op basis van tuchtmaatregelen.

gaat over tot uitschrijvingen om vervolgens leerlingen naar een meer geschikte opleiding te oriënteren, vaak binnen het eigen aanbod, waar ze meer kans op slagen hebben. Sommige aanbieders geven aan dat er in uitzonderlijke gevallen leerlingen rechtstreeks van de screening naar een duale opleiding doorstromen, als er binnen de screeningsperiode al een werkgever gevonden is.

Zeker aanbieders die leerlingen uitschrijven als ze niet voldoende arbeidsbereid- en rijp bevonden worden, voelen de nood aan concrete en objectieve criteria hiervoor. Ze gaan dan ook aan de slag om de criteria voor screening op punt te stellen.

Aanbieders die overgaan tot uitschrijvingen maken zich **zorgen over de uitgeschreven leerlingen**: een aantal van deze leerlingen raakt niet meer ingeschreven in een andere school en glipt tussen de mazen van het net. Het gaat dan zowel over minderjarigen als meerderjarigen. De ervaring van sommige aanbieders is bovendien dat leerlingen die wel terugkeren naar het voltijds onderwijs evenmin een succesvolle schoolloopbaan hebben. Het gebeurt dan ook dat schoolteams hun beleid op vlak van uitschrijvingen aanpassen omdat ze jongeren een vangnet willen blijven bieden.

Aanbieders geven aan dat er vroeger meer mogelijkheden waren qua gerichte begeleiding binnen de CDO's, waardoor minder leerlingen dreigden uit de boot te vallen. Wat de NAFTA-trajecten betreft waarop ze nu in principe beroep kunnen doen, signaleren ze capaciteitsproblemen, wachtlijsten en qua uren te beperkte trajecten.

Op basis van de verzamelde informatie bepalen schoolteams in onderling overleg wat het meest geschikte traject is voor de leerling (bijvoorbeeld interne of externe vorming en/of begeleide werkervaring). Meestal is de trajectbegeleider (hoofd)verantwoordelijk voor het afstemmen van het traject op de screening. Ook leraren, leerlingenbegeleiders en partners (begeleiders externe vorming, stagementoren) worden vaak betrokken (bijvoorbeeld via tussentijdse telefonische contacten, registratie van feedback in systeem, aanwezigheid op evaluatiemoment ...). Aanbieders vermelden ouders slechts sporadisch als betrokken partner bij de vormgeving van het traject. Een enkele aanbieder vermeldt dat ook de leerling zelf wordt betrokken bij het bepalen van doelen, te nemen stappen en acties. Enkele aanbieders geven aan dat het CLB wordt betrokken en/of dat leerlingen worden doorverwezen naar NAFTA als de randvoorwaarden op vlak van welbevinden en welzijn niet aanwezig zijn om tot leren te komen. De trajectbegeleider bereidt in vele gevallen de klassenraad voor waarop er wordt beslist over het verdere traject van de leerling.

4.2.2 Hoe wordt het individueel opleidingsplan concreet vormgegeven?

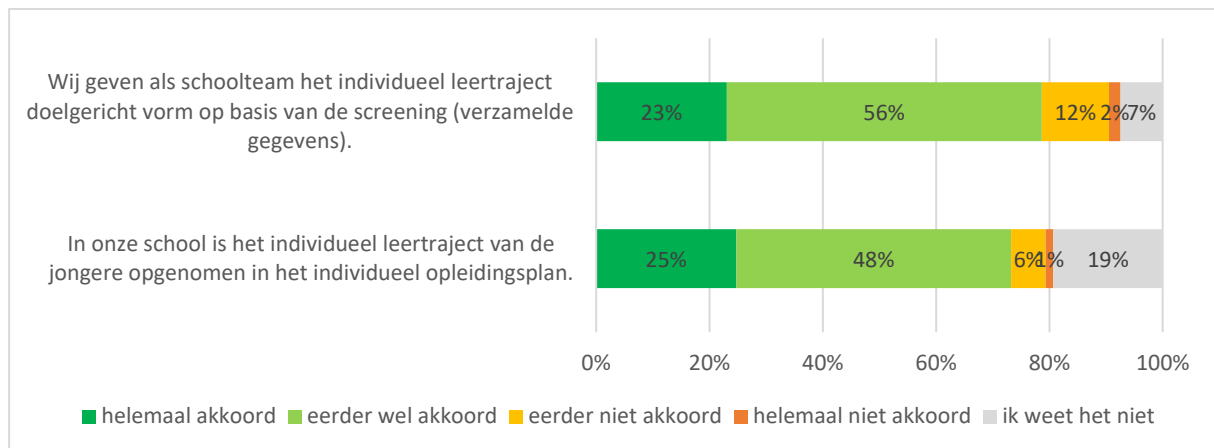
De aanloopcomponent is een individueel traject op maat van de leerling, zo stelt de omzendbrief duaal leren en aanloopfase. De screening bepaalt de inhoud en duur ervan. Deze worden verankerd in een individueel opleidingsplan, gebaseerd op het standaardtraject.

Wat de invulling van de aanloopcomponent betreft, biedt de regelgever verschillende mogelijkheden:

1. *De aanbieder van de aanloopfase kan zelf een invulling uitwerken*
2. *De aanbieder van de aanloopfase kan beroep doen op een externe organisator (Ondersteuning Alternierend Leren (OAL))*
3. *De leerling kan een begeleide leerervaring volgen op een reële werkplek*

Per leerling dient te worden nagegaan welk van bovenstaande invullingen het meest wenselijk en haalbaar is. Er kan ook voor een combinatie worden gekozen binnen een groeipad.

Wordt het individueel leertraject doelgericht vormgegeven en wat is de concrete invulling ervan?

Figuur 23: Individuele leertraject van de jongere – bevraging schoolteam.

In de bevraging polsten we bij de schoolteamleden naar de doelgerichte vormgeving van het individueel leertraject van de jongere en of dit opgenomen wordt in het individuele opleidingsplan. Met de stelling dat het schoolteam het individueel leertraject doelgericht vormgeeft op basis van de screening (verzamelde gegevens) is vier op vijf (79 %) van de schoolteamleden helemaal tot eerder akkoord. Een kleine groep heeft hier geen zicht op (7 %) en 14 % van de schoolteamleden is het hier niet mee eens.

Drie op vier schoolteamleden (73 %) is het er volledig of eerder mee eens dat het individueel leertraject van de jongere opgenomen is in het individueel opleidingsplan. Een kleine minderheid (7 %) geeft aan dat dit niet het geval is. Opvallend is dat bijna één op vijf (19 %) schoolteamleden voor de antwoordmogelijkheid 'ik weet het niet' kiest.

Figuur 24: Invulling aanloophase (meerdere antwoorden mogelijk) – bevraging leerlingen.

Als we polsen naar de inhoudelijke invulling van de aanloopcomponent geven ongeveer twee op vijf leerlingen aan dat er in de aanloopcomponent aandacht wordt besteed aan ervaring opdoen op de werkplek (42 %), arbeidsgerichte vaardigheden (41 %) en solliciteren (38 %). Extra praktijkervaring opdoen op school wordt net iets minder vaak vermeld: 30 % van de leerlingen geeft aan dat hierop wordt ingezet tijdens de aanloophase. Meer dan één op vijf leerlingen (22 %) kan de vraag niet beantwoorden.

Dat aanbieders de aanloopcomponent op diverse manieren invullen, blijkt ook uit de schoolbezoeken:

- Een aantal aanbieders **organiseert intern een invulling** van de aanloopcomponent (met meestal de focus op de arbeidsgerichte competenties zoals aanwezigheid en op tijd komen, respectvol communiceren ... en op sociale vaardigheden en groepsvorming). Sommige aanbieders voorzien ook in extra lessen beroepsgerichte vorming of een 'vaktechnische dag' binnen de aanloopcomponent.
- Een aantal aanbieders doet een beroep op **externe partners** voor de invulling ervan (inzet op ontwikkeling van arbeidsgerichte en loopbaancompetenties, zoeken naar stageplaats of werkplek, sollicitatievaardigheden). Het gaat dan meestal om een groepsaanbod (al dan niet in de mate van het mogelijke geïndividualiseerd), soms wordt er ook in individuele begeleiding voorzien, al dan niet enkel voor de meest kwetsbare leerlingen.
- Een aantal aanbieders biedt **mogelijkheden aan tot het opdoen van werkervaring in een beschermde omgeving** met begeleiding door een externe partner¹⁹. Het kan dan gaan om maatwerkbedrijven of de non-profitsector (bijvoorbeeld meedraaien in een bibliotheek).
- Een aantal aanbieders voorziet in **begeleide leerervaringen binnen het normaal economisch circuit**, al dan niet met extra ondersteuning vanuit het project OAL.

Sommige aanbieders opteren uitsluitend voor een intern of een extern aanbod, een aantal combineert beide. Vaak wordt er gefaseerd gewerkt en stromen leerlingen door van het ene onderdeel naar het andere (bijvoorbeeld van de interne vorming naar begeleide leerervaring). Een aantal aanbieders geven aan dat het lokale onderwijsbeleid de rol van doorverwijzer opneemt naar externen. Een aanbieder opteert ervoor om samen te werken met het volwassenenonderwijs om binnen de aanloopcomponent in een extra aanbod taal en digitale geletterdheid te voorzien voor de jongeren die daar nood aan hebben. Dat roept de vraag op bij aanbieders wat het wettelijke kader hiervoor is, welke leerlingen hiervoor in aanmerking komen (leeftijdscriterium?) en of dit niet gratis kan (conform leerlingen leren en werken).

Als aanbieders in de eigen gebouwen in een invulling voorzien kan dit zowel met eigen financiering als met ESF-middelen (in samenwerking met een externe aanbieder) of een combinatie daarvan. Dat aanbieders meer zelf de regie nemen en in een intern aanbod voorzien voor de aanloopcomponent is een relatief nieuw gegeven, voornamelijk ingegeven door de beperkte plaatsen bij externe partners. Sommige aanbieders hebben de ervaring dat een intern aanbod drempelverlagend werkt en een grotere nabijheid creëert. Andere aanbieders geven dan weer aan dat een externe aanbieder leerlingen beter aan zich kan binden omwille van het niet-schoolse karakter.

Aanbieders merken op dat voor de invulling van de aanloopcomponent specifieke profielen en competenties nodig zijn die momenteel niet aanwezig zijn binnen de school (zoals 'aanklampend werken').

Aanbieders zijn **op zoek naar een invulling van de aanloopfase die geschikt is voor hun doelpubliek en die op maat is van de diverse groep leerlingen die ze bedienen**. De vernieuwde regelgeving en de uitgangspunten van duaal leren en de aanloopfase zijn hierbij nog grote uitdagingen. Voor het intern

¹⁹ Leerlingen kunnen extra ondersteuning krijgen bij de zoektocht naar een werkplek of tijdens de invulling van de werkplekcomponent op een werkplek. Deze ondersteuning vindt plaats onder het project Ondersteuning Alternierend Leren. Het is de aanbieder duaal leren die nagaat of een dergelijke begeleiding nuttig kan zijn en dit dan opstart met een organisator van de OAL-begeleiding. De noodzaak om dergelijke begeleiding op te starten voor een leerling moet opgenomen worden in het opleidingsplan, en er moet overleg gebeuren tussen de leerling, de werkplek en de aanbieder duaal leren. Bron: Omzendbrief duaal leren en aanloopfase (13/03/2019).

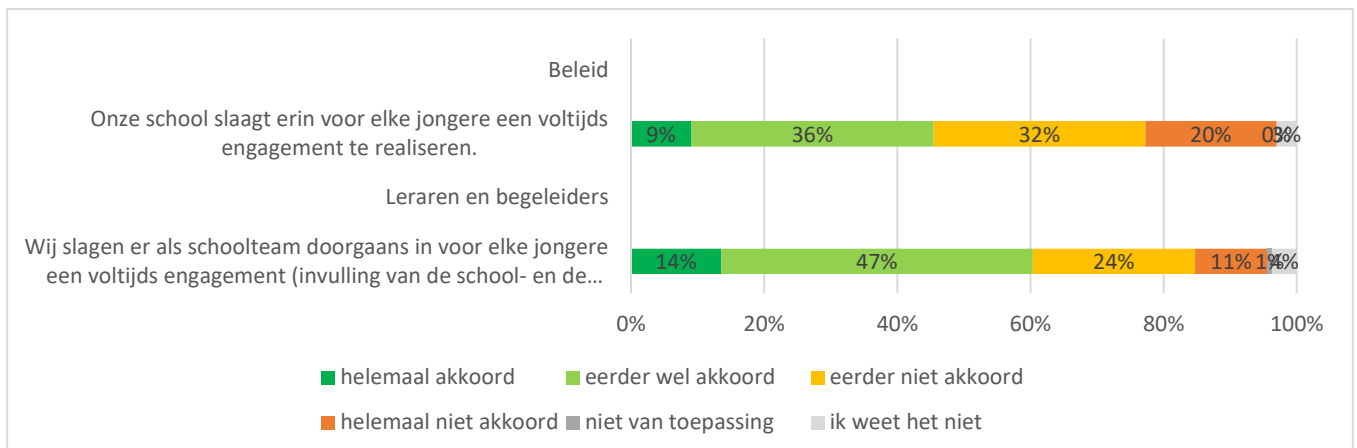
aanbod zijn er bij sommige aanbieders bijvoorbeeld **generieke modules** die alle leerlingen doorlopen. Een aanbieder geeft aan dat de middelen te beperkt zijn om meer te differentiëren.

Soms worden er **projecten** georganiseerd voor bepaalde groepen van leerlingen (voorbeeld renovatie huifkar met oog voor toegankelijkheid voor mensen met een beperking), al dan niet in samenwerking met externe partners. Bij de projecten staan meestal arbeidsgerichte competenties centraal, soms ook vaktechnische competenties. Enkele aanbieders geven aan dat aanleren van **beroepsvaardigheden in authentieke contexten** (bv. via werkplekleren) en het zo veel mogelijk **aansluiten bij de opleidingskeuze van de leerlingen** leidt tot een verhoogde motivatie bij leerlingen. Aanbieders proberen **succeservaringen te creëren** voor hun leerlingen en hen zo aan te moedigen en perspectief te bieden. Sommige aanbieders geven ook aan **negatieve leerervaringen** te willen **vermijden** om ontmoediging te voorkomen. Daarom zullen sommige aanbieders begeleide leerervaringen (en ook de overstap naar een OAO) pas aanbieden als ze denken dat de leerling hier klaar voor is. Deze aanbieders vrezen ook dat bedrijven anders zullen afhaken.

Het blijft een uitdaging voor de aanbieders om doelen op maat van de leerling te formuleren in het opleidingsplan voor de aanloopfase. Sommige aanbieders zetten hier wel stappen in. Enkele aanbieders merken op dat het voor een leerling erg belangrijk is een duidelijk **perspectief** te hebben. Het moet helder zijn voor de leerling aan welke doelen en werkpunten er gewerkt gaat worden, wat de termijn daarvoor is en wanneer een overstap naar een volgende fase (bijvoorbeeld een begeleide leerervaring) aan de orde is. Een geïnterviewde verwoordt het als volgt: *‘Leerlingen staan positief tegenover de interne vorming, ze zien er het belang van in. De begeleider geeft hen perspectief, ze zien dat ze daar niet blijven steken. We zorgen voor een stage op relatief korte termijn. We kiezen voor een tijdsgebonden aanpak met duidelijke werkpunten.’* Enkele keren geven de aanbieders aan dat er vooraf geen termijnen gesteld worden voor de duur van de aanloopfase, wat niet strookt met de verwachtingen uit de regelgeving. Zo stromen leerlingen sneller door naar duaal leren als ze zelf een werkgever vinden.

Aanbieders hebben niet altijd goed zicht op wat het aanbod bij de externe partner precies inhoudt en geven aan dat de informatiedoorstroom nog beter kan, net zoals de **afstemming van het externe aanbod op de noden van de leerlingen** op basis van de screening. Als antwoord op de vraag hoe ze de samenhang bewaken tussen de schoolcomponent en de aanloopcomponent geven een aantal aanbieders aan dat dit nog te beperkt gebeurt. De communicatie tussen de verschillende betrokkenen (leraren, trajectbegeleiders, coaches externe vorming of mentoren stageplaatsen) met betrekking tot de vooropgestelde doelen binnen de aanloopfase kan nog verbeteren. Sommige aanbieders focussen momenteel nog vooral op het (kwantitatief) invullen van het voltijds engagement, eerder dan op het (kwalitatief) afstemmen van het aanbod op de opleiding en de noden van de leerling. Aanbieders betrekken meer en meer praktijkleraren om die afstemming te bewaken (vooral in het geval van begeleide leerervaringen) en leiden deze leraren op om een coachende rol op te nemen.

Slagen de aanbieders erin een voltijds engagement te realiseren?

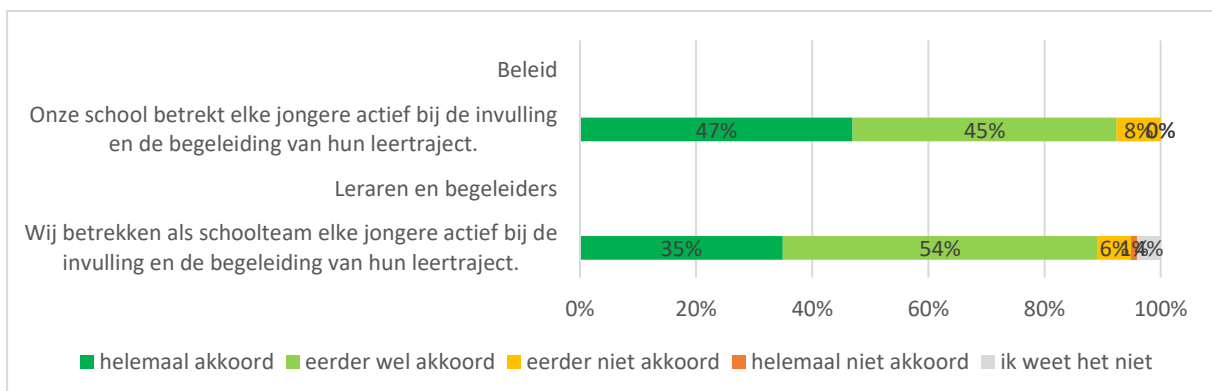

Figuur 25: Voltijds engagement – bevraging beleids- en schoolteams.

In de bevestigingen voor beleids- en schoolteams peilden we naar de realisatie van het voltijds engagement. Dit blijkt een groot pijnpunt voor de aanbieders. Iets meer dan de helft van de beleidsteamleden (52 %) geeft aan dat de aanbieder er (eerder of helemaal) niet in slaagt om dit voor elke jongere te realiseren. Van de schoolteamleden is 35 % dezelfde mening toegedaan. Een relatief grote groep beleidsteamleden (20 %) geeft daarbij aan dat de realisatie helemaal niet lukt. We merken op dat dit de enige stelling is waarbij schoolteamleden positiever antwoorden dan beleidsteamleden.

Ook de bezochte aanbieders botsen op grenzen om het voltijds engagement voor alle leerlingen (volledig) te realiseren.²⁰ Als er voor leerlingen een of meerdere dagen per week een invulling ontbreekt, heeft dit een negatieve impact op de binding met de school, zo merkt een aanbieder op. Het zorgt er ook voor dat de leerlingen structuur missen, waardoor er bijvoorbeeld meer kans is dat ze te laat komen. Een aantal aanbieders kiest ervoor een intern aanbod te organiseren om het voltijds engagement (in de mate van het mogelijke) te realiseren. Aanbieders vermelden regelmatig dat de groeps grootte hen parten speelt om in een geïndividualiseerd intern aanbod op maat van de leerlingen te voorzien.

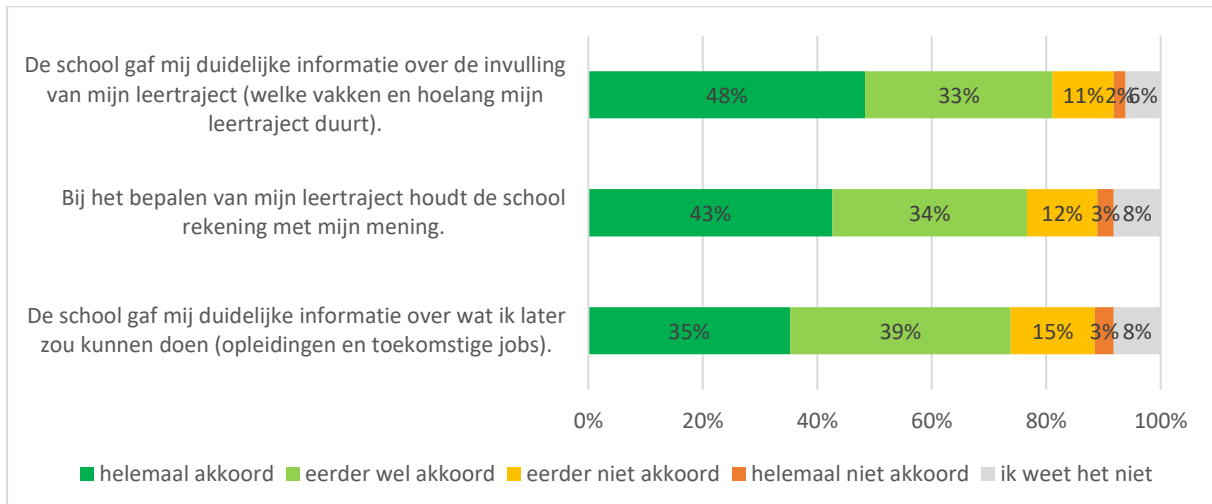
Worden leerlingen betrokken bij de invulling van hun leertraject en krijgen ze duidelijke informatie?

²⁰ In luik 6.3 vind je meer informatie over belemmerende en bevorderende factoren om in een kwaliteitsvol aanbod te voorzien.

Figuur 26: Leerlingen betrekken bij invulling en begeleiding leertraject – bevraging beleids- en schoolteam.

Ongeveer negen op tien beleidsteamleden (92 %) en schoolteamleden (89 %) zijn van mening dat hun school elke jongere actief betreft bij de invulling en de begeleiding van hun leertraject. Beleidsteamleden gaan iets vaker volledig akkoord met deze stelling dan leraren en begeleiders.

Figuur 27: Individuele leertraject van de jongere – bevraging leerlingen.

We polsten ook bij de leerlingen naar de informatie die ze kregen over de invulling van hun traject en vervolgopleidingen en tewerkstellingsmogelijkheden en naar hun betrokkenheid bij de bepaling van het traject. Vier op vijf leerlingen (81 %) vonden dat ze (eerder) duidelijke informatie kregen over de invulling van hun leertraject. Drie op vier leerlingen (74 %) kregen duidelijke informatie van de aanbieder over mogelijke vervolgopleidingen en tewerkstelling. Respectievelijk 13 en 18 % van de leerlingen ging niet akkoord met bovenstaande stellingen. Nog eens 6 tot 8 % kiest voor 'ik weet het niet' bij deze stellingen. Iets meer dan drie op vier leerlingen (77 %) vinden dat de aanbieder bij het bepalen van hun leertraject rekening houdt met hun mening, 15 % is hier niet mee akkoord en 8 % weet het niet.

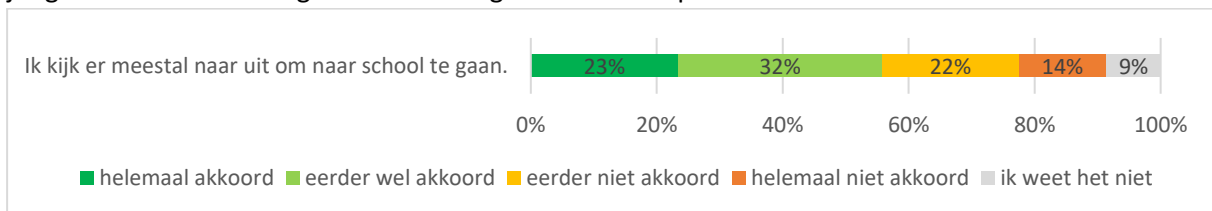
De mate waarin **leerlingen actief betrokken** worden bij de vormgeving van hun traject **varieert**, zo blijkt tijdens de gesprekken met school- en beleidsteams. Soms worden prioriteiten samen met de leerling gekozen en wordt er in overleg met de leerling en op basis van zijn behoeften een aangepast traject uitgestippeld. In andere gevallen worden leerlingen eerder geïnformeerd over het traject dat ze zullen lopen dan dat ze inspraak hierin hebben.

Bij sommige aanbieders zien we mooie aanzetten om leerlingen een duidelijk zicht te geven op hun traject, bijvoorbeeld via **een tijdslijn** die visualiseert waar de leerling staat, **open klassenraden** waarbij de leerling aanwezig is of een **individuele weekplanning** die de trajectbegeleider met de leerling bespreekt. De meeste aanbieders investeren vooral in gesprekken met de leerlingen om de verwachtingen te schetsen. De trajectbegeleider, de begeleider interne of externe vorming en/of de leraar algemene of beroepsgerichte vorming neemt deze op.

Tijdens de gesprekken met leerlingen blijkt echter dat ze vaak **weinig zicht op de inhoud en zeker ook de duurtijd van hun trajecten hebben**. Leerlingen kennen het eigen individuele leertraject / het eigen opleidingsplan vaak niet. Leerlingen ervaren de invulling van de aanloopfase niet altijd als zinvol, ze spreken soms over bezigheidstherapie, of een wachtzaal tot er werk gevonden wordt. De link tussen de competenties die ze moeten aanleren en de opdrachten die ze krijgen is voor hen niet altijd duidelijk. Ook wat de beroepsgerichte vorming en de algemene vorming betreft geven leerlingen aan

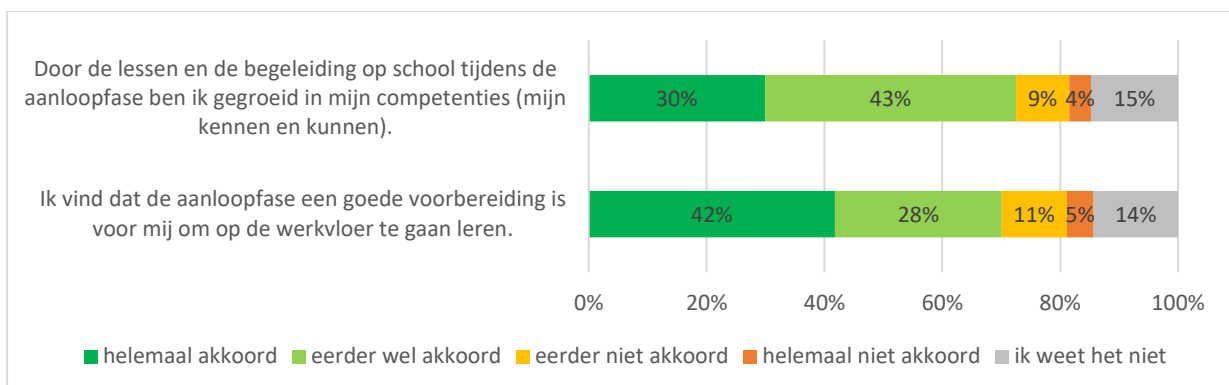
dat de **lessen weinig uitdagend of op maat** zijn. Soms geven leerlingen ook aan dat ze **lang moeten zoeken naar een stageplaats** en hiervoor weinig ondersteuning krijgen van de school. Wat de begeleide leerervaringen betreft komt meermaals de opmerking dat deze vaak lang lopen en dat de timing voor de overstap naar een OAO niet duidelijk is. Leerlingen die wel zicht hebben op het eigen (geïndividualiseerde) traject, de doelen die ze moeten bereiken en de werkpunten die ze daarvoor moeten aanpakken, geven een meer gemotiveerde indruk en lijken liever naar school te komen, als we ze spreken. Ook een warme relatie met de begeleider of leraar draagt daartoe bij. *‘Zij zijn positief met ons. Wij zijn positief met hen.’*

Aansluitend hierbij geven we ook de resultaten van de vragen die peilen naar het welbevinden van de jongeren en hun beleving van de invulling van de aanloophase.

Figuur 28: Welbevinden – bevraging leerlingen.

We polsten bij de leerlingen of ze graag naar school komen. Iets meer dan de helft van de leerlingen (56 %) antwoordt hier bevestigend op. Een aanzienlijk deel van de leerlingen (36 %) kijkt er echter meestal niet naar uit om naar school te gaan.

Figuur 29: Beleving invulling van de aanloophase – bevraging leerlingen.

Drie op vier leerlingen (73 %) vinden dat ze door de lessen en de begeleiding op school tijdens de aanloophase zijn gegroeid qua competenties, 13 % is niet akkoord en 15 % geeft aan dit niet te weten.

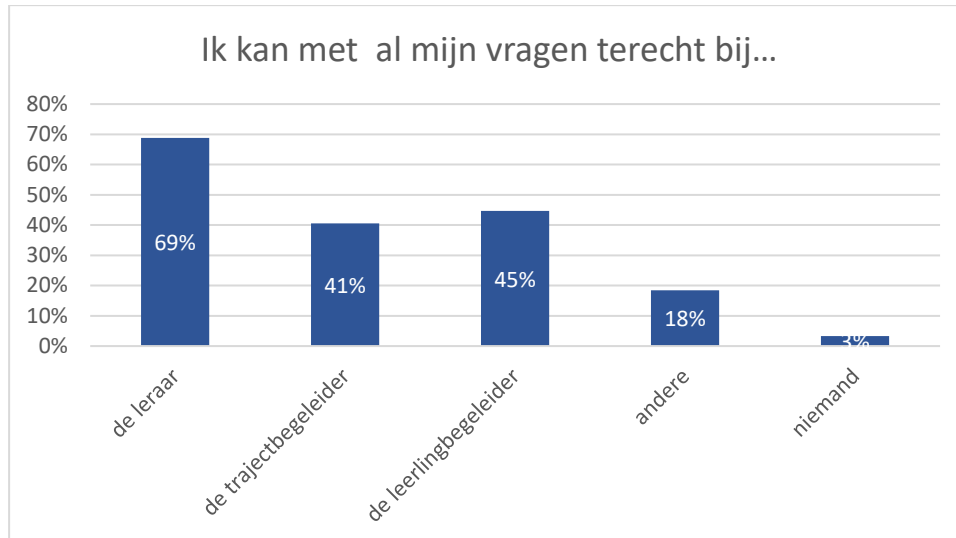
Net iets minder dan drie op vier leerlingen (70 %) ervaren de aanloophase als een goede voorbereiding voor duaal leren, 16 % van de leerlingen is het daar niet mee eens en 14 % heeft daar geen mening over.

4.2.3 Hoe begeleidt en volgt de aanbieder de jongeren op? Op welke wijze evalueert de aanbieder de voortgang van de jongeren?

De omzendbrief duaal leren en de aanloophase vermeldt de vele betrokkenen bij de begeleiding van jongeren (de trajectbegeleider, de leraren, de mentor op de stage- of werkplek ...). Ook externe partners

hebben hier hun rol in te vervullen. Een goede communicatie tussen de verschillende betrokken personen is cruciaal om een goed zicht te houden op het leertraject van de leerling en adequate ondersteuning te kunnen bieden.

Hoe krijgt de begeleiding van leerlingen vorm? Waar kunnen leerlingen terecht met hun vragen?

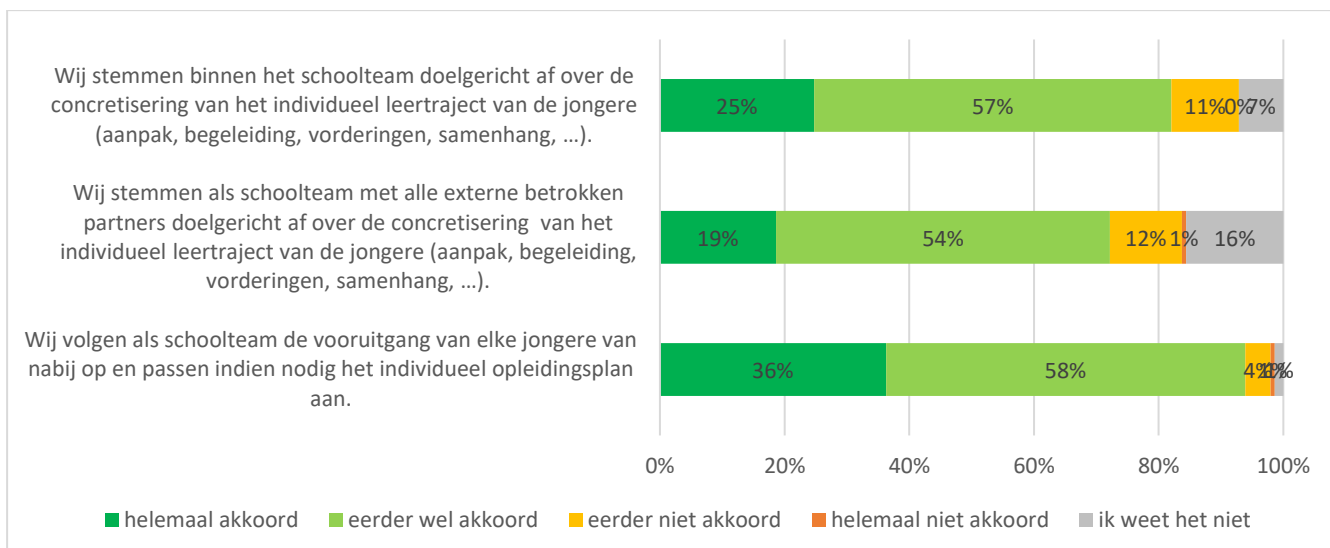

Figuur 30: Bereikbaarheid van begeleiders en leraren (meerdere antwoorden mogelijk) – bevraging leerlingen.

Leerlingen geven in de bevraging vooral aan dat ze met al hun vragen terecht kunnen bij de leraar (69%). De leerlingenbegeleider en de trajectbegeleider worden iets minder vaak vermeld (45 en 41%). Eén op vijf leerlingen (18%) geeft aan bij andere personen terecht te kunnen. Slechts een zeer beperkt aantal leerlingen meldt bij niemand te kunnen aankloppen (3%).

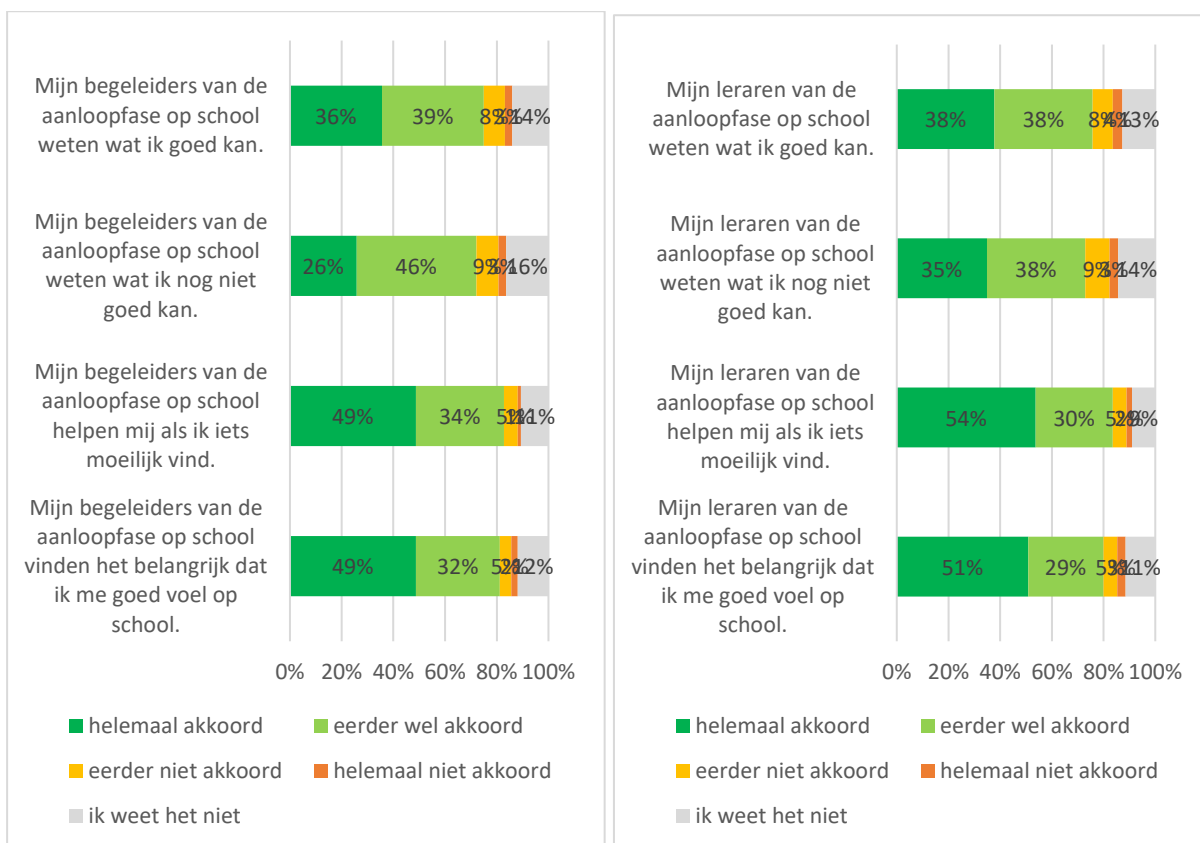
Uit de gesprekken komt naar voren dat aanbieders voor een opendeurcultuur proberen te zorgen zodat leerlingen bij iedereen terecht kunnen in geval van vragen. De trajectbegeleider is meestal de eerste verantwoordelijke voor de begeleiding. Leerlingen worden toegewezen aan één van de trajectbegeleiders. Aanbieders geven aan dat **een goede relatie tussen de trajectbegeleider en de leerling** cruciaal is voor een goede samenwerking. In de CDO's maakt deze trajectbegeleider deel uit van een **team dat de leerling omringt** (samen met de leraar beroepsgerichte vorming, algemene vorming, en eventueel ook de leerlingenbegeleider en/of de begeleider van de interne of externe vorming). Met werkgevers/stageplekken vindt er vaak een intakegesprek plaats. Verdere opvolging van de begeleide leerervaring (of de OAO) gebeurt door de trajectbegeleider en/of de leraar beroepsgerichte vorming via bezoeken ter plaatse, telefonische contacten, mails en/of registratietool. De **frequentie van de contacten en de informatiedoorstroom varieert**. Een aanbieder investeert in een gelijkgerichte aanpak van de stagebezoeken en de trajectbegeleiding door een draaiboek ter beschikking te stellen dat door het beleidsondersteunend team werd opgemaakt.

Stemmen schoolteams doelgericht af over de individuele leertrajecten van jongeren? Op welke wijze evalueren schoolteams de vorderingen van de jongeren? En hoe geven schoolteams de jongeren feedback?

Figuur 31: Begeleiding en opvolging van de jongere tijdens de aanlooffase – bevraging schoolteam.

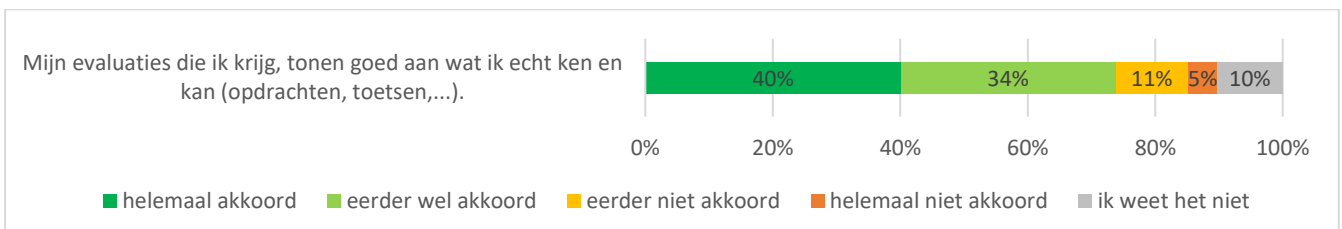
Iets meer dan acht op de tien schoolteamleden (82 %) is van mening dat het schoolteam (helemaal of eerder) doelgericht intern afstemt over de concretisering van het individueel leertraject van de jongere. Iets meer dan zeven op tien schoolteamleden (72 %) is van mening dat er doelgericht afgestemd wordt met alle externe betrokken partners. Ongeveer één op tien schoolteamleden is het hier telkens niet mee eens. Wat de externe afstemming betreft geeft een relatief grote groep (16 %) van de schoolteamleden aan dat ze hier geen zicht op hebben. De respondenten zijn zo goed als unaniem van mening dat het schoolteam de vooruitgang van elke jongere van nabij opvolgt en indien nodig het individueel opleidingsplan aanpast (94 % eerder tot helemaal akkoord).

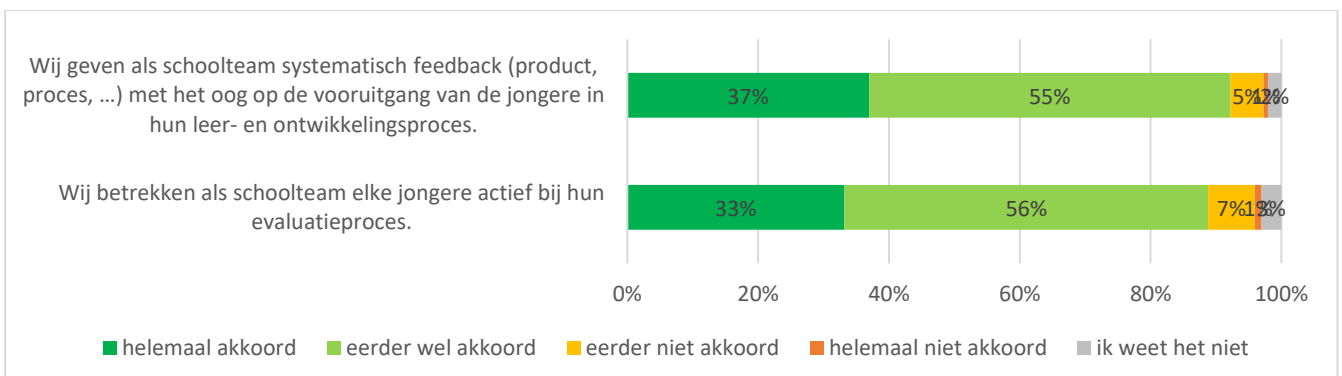
Figuur 32: Ondersteuning en opvolging door begeleiders en leraren – bevraging leerlingen.

Iets meer dan drie op vier leerlingen zijn het er eerder tot helemaal mee eens dat hun begeleiders en leraren op school weten wat ze goed kunnen (75 en 76 %), iets minder dan drie leerlingen op vier vinden dat de begeleiders en leraren weten wat ze nog niet goed kunnen (72 en 73 %). Minstens vier leerlingen op vijf zijn (eerder tot helemaal) van mening dat begeleiders en leraren hen helpen als ze iets moeilijks vinden (83 en 84 %) en het belangrijk vinden dat ze zich goed voelen op school (81 en 80 %). Negen tot zestien procent van de leerlingen kan bij deze acht stellingen geen mening geven. De vraag of begeleiders en leraren zicht hebben op wat de leerlingen niet goed kunnen blijft daarbij het meest onbeantwoord voor de leerlingen en ook de vraag of ze zicht hebben op wat de leerlingen wel al kunnen blijft voor een aantal leerlingen open. Een opvallende vaststelling is dat leerlingen vinden dat de leraren vaker weten wat ze nog niet goed kunnen dan de begeleiders (35 % tegenover 26 % volledig akkoord).

Uit de schoolbezoeken komt naar voren dat de opvolging van leerlingen vooral via 1-op-1 feedback- of groeigesprekken gebeurt (die leerlingen voeren met de interne of externe begeleider van de vorming) of via gesprekken waarbij meerdere partijen aan de tafel schuiven (begeleider vorming, trajectbegeleider ...). Registratie gebeurt soms aan de hand van een digitale tool, een opvolgingsdocument, portfolio en/of tijdslijn waarin de vorderingen regelmatig zichtbaar worden gemaakt. **Aanbieders registreren nog niet altijd doelgericht wat er in de aanloopcomponent gebeurt en hoe de leerling vordert.** Soms wordt er een resem aan tools gebruikt door de verschillende betrokkenen wat maakt dat gegevens moeten worden overgezet. **Communicatie met externe partners varieert sterk in frequentie** (van trimestrieel tot dagelijks). Het **opleidingsplan is veelal nog een statisch document** dat bij aanvang van het traject wordt vormgegeven. Het dynamisch gebruik ervan is voor veel aanbieders nog een uitdaging. In uitzonderlijke gevallen worden de leerlingen en de ouders betrokken bij de opvolging en bijsturing van het opleidingsplan.

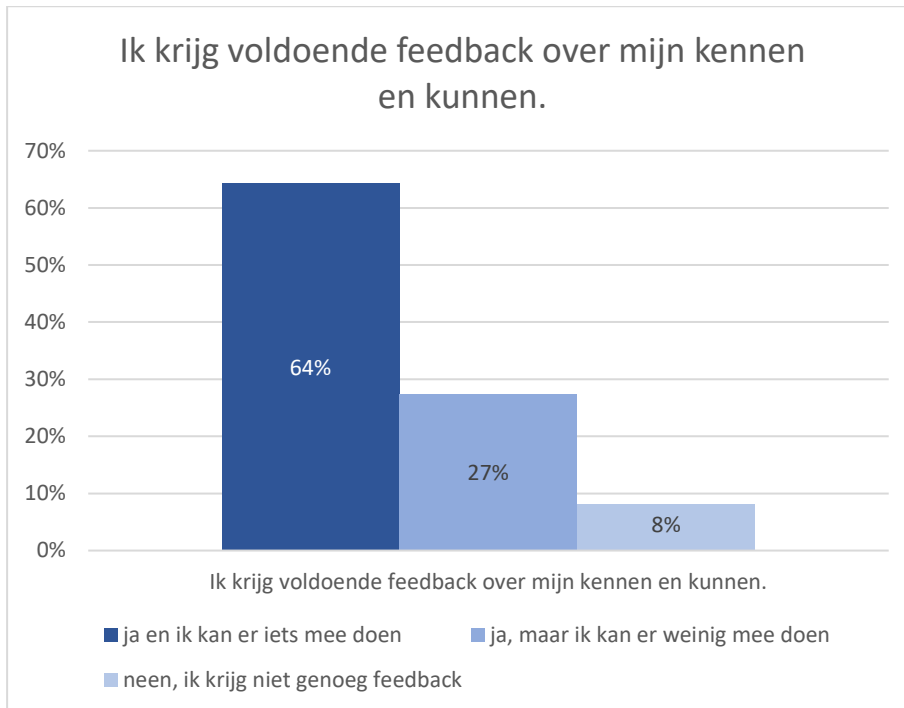
Figuur 33: Evaluatie tijdens de aanloopfase – bevraging leerlingen.

Figuur 34: Evaluatie van de jongere tijdens de aanloopfase – bevraging schoolteam.

Drie op vier leerlingen (74 %) zijn van mening dat de evaluaties een goed beeld geven van hun kennis en vaardigheden. Een minderheid van leerlingen (16 %) gaat niet akkoord met deze stelling, 10 % heeft er geen mening over.

Schoolteams zijn over het algemeen van mening dat ze systematisch feedback geven met het oog op de vooruitgang van de jongere in hun leer- en ontwikkelingsproces (92 % eerder tot helemaal akkoord). De grote meerderheid van de schoolteamleden is het (helemaal of eerder) eens met de stelling dat ze als schoolteam elke jongere actief betrekken bij hun evaluatieproces (89 %). Het aandeel respondenten dat volledig akkoord gaat ligt wel iets lager dan bij de twee vorige stellingen.

Figuur 35: Feedback – bevraging leerlingen.

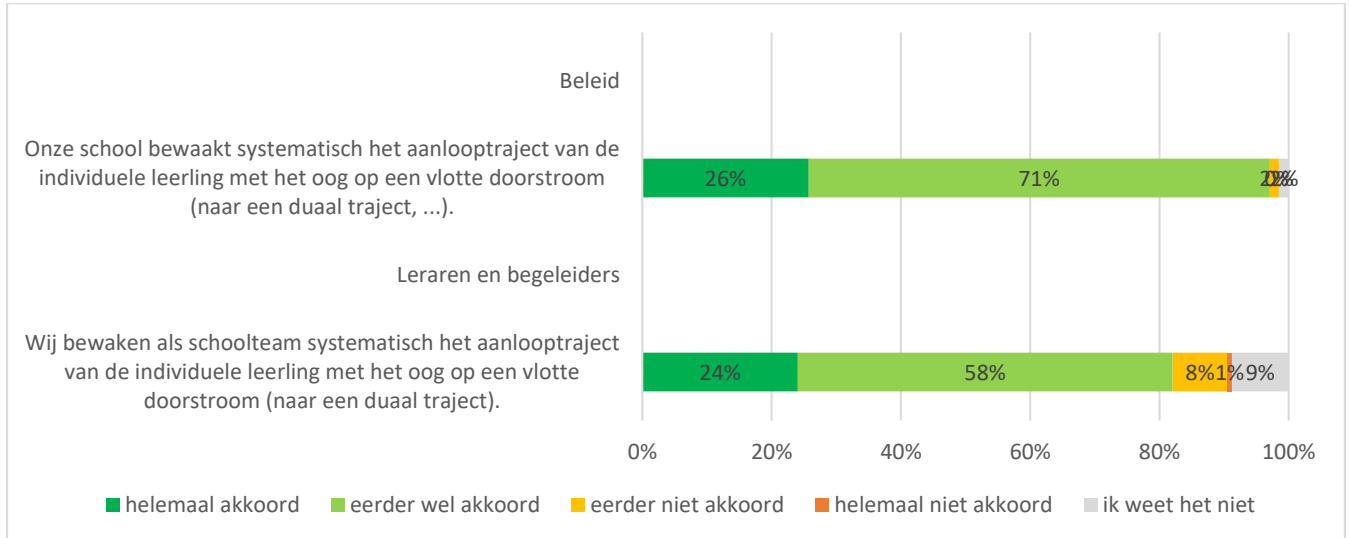
Twee op drie leerlingen (64 %) zijn tevreden over de feedback die ze ontvangen: ze krijgen voldoende feedback over hun kennis en vaardigheden en kunnen er mee aan de slag. Een substantiële groep leerlingen geeft echter aan feedback te ontvangen maar er weinig mee te kunnen doen (27 %). Een kleine groep leerlingen (8 %) geeft aan te weinig feedback te krijgen.

Een aantal aanbieders geeft aan in te zetten op het coachen van het schoolteam in functie van het geven van effectieve feedback. Ook het ABC-model (Autonomie – Betrokkenheid – Competentie) schuiven beleidsteams regelmatig naar voren.

Als we leerlingen vragen hoe ze weten of ze goed bezig zijn in hun leerproces verwijzen ze naar (evaluatie)gesprekken en feedback van trajectbegeleiders, coaches, leraren of de werkgever. Een enkele keer verwijzen ze naar de open klassenraad of naar een visualisatie van het traject dat in de klas ophangt (maar concreter zou mogen zijn volgens de leerling in kwestie). Tools die de vorderingen van de leerlingen in kaart brengen, zijn in vele gevallen niet raadpleegbaar door de leerling zelf. Leerlingen blijken dus vaak nog onvoldoende geïnformeerd te worden over waar ze staan in hun traject, wat ervoor zorgt dat ze weinig eigenaarschap ervaren wat betreft hun leerproces. Hoogstwaarschijnlijk hangt dit samen met het relatief hoge aandeel leerlingen dat aangeeft niet of beperkt aan de slag te kunnen gaan met de ontvangen feedback of te weinig feedback te krijgen

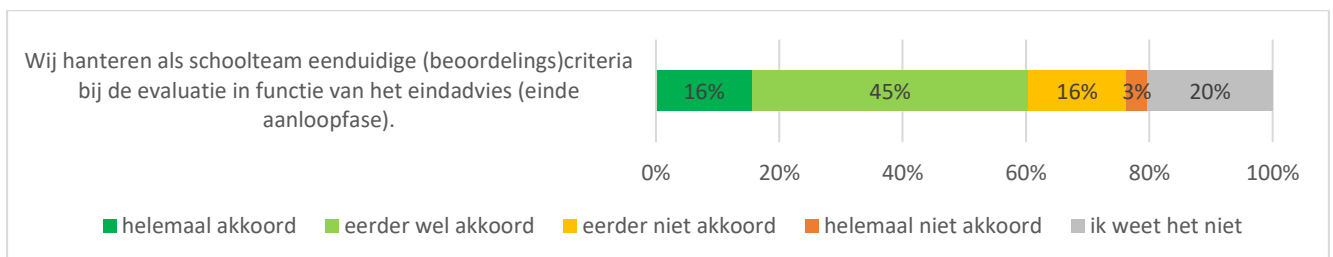
4.2.4 Hoe streeft de aanbieder een vlotte doorstroom naar duaal leren voor elke jongere na?

Bewaken aanbieders systematisch het aanlooptraject van de jongeren met het oog op een vlotte doorstroom? Op basis van welke criteria stromen leerlingen door vanuit de aanloopfase naar duale trajecten?

Figuur 36: Bewaken van het aanlooptraject met het oog op een vlotte doorstroom – bevraging beleids- en schoolteams.

De stelling of de school systematisch het aanlooptraject van de individuele leerling bewaakt met het oog op een vlotte doorstroom naar een duaal structuuronderdeel of een andere opleiding werd zowel aan het beleid als aan de leraren en begeleiders voorgelegd. We zien ook bij deze vraag dat leraren en begeleiders een iets minder positieve mening toegedaan zijn dan beleidsteamleden. De laatste zijn het zo goed als eens dat de school hiervoor instaat (97 % eerder tot helemaal akkoord), terwijl een beperkte groep schoolteamleden (9 %) aangeeft eerder of helemaal niet akkoord te gaan en nog eens 9 % van de schoolteamleden aangeeft dit niet te weten.

Figuur 37: Gebruik beoordelingscriteria in functie van eindadvies – bevraging schoolteams.

Minder dan twee op drie schoolteamleden (60 %) zijn het eens met de stelling dat er eenduidige beoordelingscriteria gebruikt worden bij de evaluatie in functie van het eindadvies (op het einde van de aanloopfase). Negentien procent van de bevroegden gaat hier niet mee akkoord en nog eens twintig procent geeft aan niet te weten of dit het geval is.

Op de vraag naar **op basis van welke criteria aanbieders leerlingen laten doorstromen naar duale trajecten** wordt vooral de **arbeidsrijpheid** van de leerlingen aangehaald als doorslaggevend element. Meestal worden er geen eenduidige criteria gebruikt om een beslissing te nemen over de doorstroom maar gaat het veeleer om buikgevoel. De arbeidsrijpheid van leerlingen wordt in de loop van de aanloopfase in kaart gebracht via diverse contexten (interne of externe vorming, begeleiding).

leerervaring ...). Meestal wordt het ganse team bij de beslissing betrokken, de trajectbegeleider neemt dan een trekkersrol op. De klemtoon bij de beoordeling van de arbeidsrijpheid ligt vaak op de **arbeidsattitudes**, soms worden ook **vaktechnische competenties** benoemd. Voldoende taalvaardigheid en kennis van de veiligheidsvoorschriften worden ook vermeld als minimale voorwaarden voor een OAO.

Aanbieders geven aan dat **externe factoren** een rol spelen bij het instromen in een duaal traject versus het verlengen van de aanlooffase zoals de **sectorafhankelijke beschikbaarheid van werkplekken**, het gegeven dat de erkenning van bedrijven tijd vraagt en **de bereidheid van bedrijven om leerlingen betaald aan de slag te laten gaan**. Enkele aanbieders geven aan dat de overstap van begeleide leerervaring naar OAO wordt gemaakt op het moment dat de werkgever daartoe bereid is. Een aantal werkgevers zijn volgens de geïnterviewden van mening dat leerlingen in de tweede graad onvoldoende over beroepscompetenties beschikken om in aanmerking te komen voor een betaald contract. Sommige aanbieders gaan de onderhandeling aan met de werkgevers over de maximale duurtijd van de begeleide leerervaring, leggen daar termijnen voor vast en/of beperken het aantal te werken dagen tot twee om zo werkgevers een incentive te geven om leerlingen een OAO aan te bieden. Sporadisch vermelden aanbieders dat de doorstroom naar een OAO binnen een sector net zeer vlot verloopt.

In de praktijk blijven **vele leerlingen lange tijd in de aanlooffase**, zeker in de tweede graad. Moeilijkheden bij het vinden van werkgevers zijn een belangrijke reden om de leerlingen nog niet te laten instappen in een duaal traject. Aanbieders kiezen er daarnaast voor om leerlingen in de aanlooffase te houden omdat ze de **laatste schakel vormen tussen de leerlingen en onderwijs**. Een aanbieder geeft daarbij aan dat de vroegere persoonlijke ontwikkelingstrajecten (POT's) maakten dat ze leerlingen langer aan boord konden houden en minder moesten overgaan tot tuchtmaatregelen. Een andere aanbieder vermeldt dat de het welzijn van de leerlingen soms het eerste is waaraan moet gewerkt worden opdat de leerling tot leren zou kunnen komen. Daartoe gaat ze samenwerkingen aan met NAFT-aanbieders. Meerdere aanbieders signaleren dat de **NAFT-trajecten te beperkt zijn in duur en aanbod** en dus niet fungeren als vervanger voor de vroegere POT's.

Waar ze naartoe moeten werken, **welke mijlpalen ze moeten bereiken om door te stromen naar een duaal traject** is voor de leerlingen in vele gevallen niet duidelijk. Ook zij geven aan dat de duurtijd van de begeleide leerervaring (en dus de aanlooffase) vaak afhankelijk is van externe factoren (zoals de bereidheid van het bedrijf om naar een OAO te gaan). Als we de leerlingen vragen wat er van hen verwacht wordt om te kunnen slagen en de overstap te mogen maken naar duaal leren verwijzen enkelen naar het hebben van een OAO voor het einde van het schooljaar om niet te moeten dubbelen in het vierde jaar. Sommige leerlingen geven aan dat het bij aanvang niet duidelijk was dat het hebben van een OAO vereist is om te kunnen slagen en dat dit demotiverend werkt.²¹

Ze blijven verder heel algemeen in hun antwoorden en kunnen geen specifieke criteria voor de overstap naar een duaal traject geven buiten het vinden van werk en algemene verwijzingen naar beroepscompetenties (arbeidsgericht en vaktechnisch).

Ook op de vraag of leerlingen weten welk beroep ze willen leren, welke opleiding ze willen volgen en of ze al een duidelijk beeld hebben van hun toekomstige job zijn de antwoorden wisselend of onduidelijk. Soms geven ze aan dat de school weinig initiatieven neemt op vlak van **studiekeuzebegeleiding**. Leerlingen zijn wel van mening dat een begeleide leerervaring bijdraagt om de beroeps- en opleidingskeuze te verhelderen.

²¹ De regelgeving vereist dit echter niet strikt voor leerlingen in de tweede graad.

4.3 Wat zijn belemmerende en bevorderende factoren bij de implementatie van de aanlooffase?

Input van beleidsteams

Via de bevraging en de schoolbezoeken polsten we bij beleidsteamleden naar bevorderende en belemmerende factoren en naar de belangrijkste noden om de aanlooffase in de school kwaliteitsvol uit te rollen.

Bevorderende factoren op beleidsniveau zijn:

- het hebben van een duidelijke visie, doelen en plan van aanpak gekoppeld aan voldoende coördinatie
- het krijgen van voldoende vrijheid om met de school de aanlooffase en duaal leren vorm te geven
- de aanwezige expertise bij het team
- de flexibiliteit, motivatie en betrokkenheid van het team, inclusief leraren beroepsgerichte vorming
- de interne samenwerking en communicatiedoorstroom
- een goede samenwerking en communicatie met externe partners: een gezamenlijk plan van aanpak om samen aan de competenties van de leerlingen te werken

Op uitvoeringsniveau halen beleidsteams de volgende factoren aan als bevorderlijk:

- een goed uitgewerkte screening die de competenties en noden van de leerlingen correct in kaart brengt
- een activerende invulling van het voltijds engagement, op maat van de jongere
- aanbod van de aanlooffase op school of een sterke regiefunctie door de school wat betreft het aanbod
- het stapsgewijs opbouwen van een combinatie van werkervaring en begeleiding op school naar een OAO
- de kwaliteitsvolle, persoonlijke begeleiding en individuele opvolging van de jongere in functie van een optimaal leertraject
- een duidelijke communicatie met de jongere en zijn ouders: voldoende informatie bieden welke stappen nog gezet moeten worden om traject succesvol af te ronden en de jongere en zijn netwerk betrekken bij het traject

Beleidsteams ervaren ook een aantal factoren als belemmerend:

- een aantal aspecten van de regelgeving duaal leren en aanlooffase
- het ontoereikend aanbod bij externe partners: te weinig en afnemend aantal plaatsen, geen structurele financiering
- te weinig of onvoldoende passende erkende werkplekken / nood aan meer initiatieven werkgevers specifiek voor aanlooffase / aanpassing premies voor werkgevers
- de mindset van werkgevers ten opzichte van leren op de werkvloer / invulling mentorschap blijft een uitdaging
- onvoldoende middelen om het voltijds engagement (kwaliteitsvol) te realiseren
- de beschikbare infrastructuur en de financiering ervan
- vele instromers zonder gepaste vooropleiding, met motivatieproblemen of bredere problematieken
- de oriëntering vanuit andere scholen is niet altijd correct: de loopbaanbegeleiding kan er beter uitgebouwd worden

- nood aan duidelijke op CDO's afgestemde richtlijnen i.v.m. registratie van afwezigheden.

Aanbieders hebben vragen bij de nieuwe regelgeving vanuit het perspectief van een optimaal traject voor de jongeren. Ze ervaren deze als onvoldoende afgestemd op hun leerlingenprofielen. De nieuwe structuur met indeling in graden werpt volgens vele aanbieders barrières op voor het bieden van een flexibel aanbod op maat van de leerlingen. Concreet vermelden ze dat leerlingen voor de algemene vorming geen les meer kunnen volgen op niveau van de derde graad als de beroepskwalificatie van de tweede graad niet is behaald. Aanbieders vrezen ook dat instromers vanuit andere scholen in het tweede jaar van de tweede graad of ex-OKAN-leerlingen die de doelen voor de tweede graad algemene vorming niet tijdig bereiken, niet kunnen doorstromen naar de derde graad. De regelgeving biedt die mogelijkheid echter wel mits de competenties voor de beroepsgerichte vorming bereikt zijn.

Aanbieders worstelen daarnaast met de regelgeving rond studiebekrachtiging binnen de aanloophase tweede graad. Vanaf 1 september 2022 is een kwalificerend traject op maat via de aanloophase mogelijk op niveau van de tweede graad²². Sommige aanbieders nemen aan dat studiebekrachtiging zonder OAO geen optie is. Andere aanbieders hebben vragen bij de term 'uitzonderlijk' die intussen uit de regelgeving verdwenen is en welke motivatie ze moeten kunnen voorleggen aan de onderwijsinspectie. Dat er geen studiebekrachtiging mogelijk is binnen de aanloophase op niveau van de derde graad wordt ook benoemd als een belemmering.

Ook met de nieuwe regelgeving is het mogelijk om bij het beëindigen van een opleiding (bijvoorbeeld de aanloophase) een studiebekrachtiging (onderwijs- of beroepskwalificatie, bewijs van deelkwalificatie of bewijs van competenties) uit te reiken (ook in de loop van het schooljaar)²³, dit gebeurt echter niet meer en cours de route als er tijdens de opleiding (deel)competenties bereikt zijn. Het wegnemen van de vroegere mogelijkheden om deelkwalificaties uit te reiken in de loop van de opleiding verlaagt de motivatie van leerlingen volgens sommige aanbieders.

Ook de administratie bij heroriëntering van leerlingen wordt af en toe vermeld als belemmerend.

We polsten ook naar de noden die beleidsteams ervaren bij de uitrol van de aanloophase. In hun antwoorden verwijzen beleidsteamleden opnieuw naar meer (en structureel voorziene) middelen, meer plaatsen bij externe aanbieders en werkgevers, duidelijke richtlijnen en visie van de overheid op de aanloophase, het mogelijk maken van studiebekrachtiging via de aanloophase (ook in de derde graad), meer waardering voor en erkenning van de unieke expertise en aanpak van de CDO's (en sporadisch ook wel meer synergie met het regulier onderwijs) en een blijvende zorg voor de kwetsbaarste jongeren die niet buiten de mazen van het net mogen vallen. Beleidsteams geven aan dat ze binnen de huidige context vrezen voor een verhoogde ongekwalificeerde uitstroom.

Input van schoolteams

²² Concreet wil dit zeggen dat voor leerlingen op niveau van de tweede graad, ingeschreven in een aanloopstructuuronderdeel dat rechtstreeks is afgeleid van een duaal structuuronderdeel, waarvoor gedurende het traject in de aanloophase blijkt dat de overstap naar het bovenliggende structuuronderdeel "dual" 2e graad niet mogelijk is, de klassenraad kan beslissen om de doelen van het bovenliggende structuuronderdeel "dual" 2e graad na te streven in een kwalificerend traject op maat. De aanbieder moet deze noodzaak kunnen aantonen. Dit moet voorgelegd kunnen worden aan de onderwijsinspectie bij een doorlichting. Bron: Omzendbrief dual leren en de aanloophase, 13/03/2019.

²³ Indien een leerling in de loop van het schooljaar, of op het einde van het schooljaar de aanloophase beëindigt, om nadien met een duaal structuuronderdeel te starten, wordt aan de leerling een attest regelmatige lesbijwoning, een bewijs van beroeps- of deelkwalificatie, of bewijs van competenties uitgereikt (afhankelijk van wat de leerling behaald heeft). Indien een leerling langer dan een schooljaar in de aanloophase blijft, wordt op het eind van het eerste leerjaar een attest regelmatige lesbijwoning uitgereikt. Bron: Omzendbrief dual leren en de aanloophase, 13/03/2019.

We polsen ook bij de leraren en begeleiders naar bevorderende en belemmerende factoren. Zij halen als **bevorderende factoren** veelal dezelfde elementen aan als de beleidsteamleden. Op beleidsniveau verwijzen ze onder meer naar het belang van een sterke interne en externe samenwerking, de aanwezige expertise in de CDO's ... De schoolteamleden vermelden wat de uitrol van de aanloopfase in de praktijk betreft het nut van een goede screening, het tijdens de aanloopfase doelgericht werken aan competenties, het bieden van begeleiding op maat en korte opvolging, het inzetten op warme relaties, het voeren van een duidelijke communicatie met leerlingen en het geven van ruimte voor vallen en opstaan. Er ligt in de antwoorden van de schoolteamleden een klemtoon op het belang van de verwerving van vaktechnische en arbeidsgerichte competenties als voorbereiding op de doorstroom naar een duaal traject.

Ook wat de **belemmerende factoren** betreft vermelden leraren en begeleiders over het algemeen dezelfde zaken als beleidsteamleden: tekort aan middelen, tekort aan plaatsen bij aanbieders, kwetsbare leerlingenprofielen (weinig binding met de school, afwezigheden, gebrek aan motivatie) en regelgeving die daar niet op afgestemd is, en ontoereikende infrastructuur en uitrusting. Enkele respondenten geven aan dat leerlingen die niet arbeidsbereid zijn niet thuishoren in de aanloopfase, andere respondenten kaarten dan weer aan dat er onvoldoende ruimte is om de aanloopfase kwalitatief in te richten om kwetsbare leerlingen, die niet onmiddellijk de overstap naar een duaal traject kunnen maken, goed te ondersteunen en op te volgen.

We stelden leraren en begeleiders ook specifiek de vraag welke factoren bepalend zijn voor een succesvol verloop en/of voor het vroegtijdig stopzetten van het leertraject door de leerling. We kunnen de antwoorden onderverdelen in drie categorieën:

1. Kenmerken van de **leerling** zelf zoals zijn/haar motivatie, arbeidsattitudes, vaktechnische kennis, leervermogen, realistische verwachtingen, gezondheid en welbevinden, buitenschoolse problemen, ex-anderstalige nieuwkomers.
2. Kenmerken van zijn/haar **thuiscontext** zoals kansarmoede en de ondersteuning door de ouders.
3. Kenmerken van de **school- en werkomgeving** zoals het bieden van een programma op maat en individuele begeleiding, het geven van ruimte voor vallen en opstaan en het opdoen van succeservaringen, de mindset van werkgevers, de samenwerking tussen betrokkenen, een duidelijke communicatie met de leerling en het betrekken van leerling en ouders.

Soms worden zaken als vaststaand en geïsoleerd van elkaar beschouwd, maar in andere gevallen verwijzen leraren naar de **interactie tussen de verschillende aspecten**. Zo geven respondenten bijvoorbeeld aan dat dat het belangrijk is dat een leerling het aanbod als zinvol ervaart en dat een aanpak op maat, rekening houdend met de jongere de motivatie verhoogt. De match tussen leerling, mentor en bedrijf, tussen leerling en trajectbegeleider en praktijkleraar, tussen leerling en opleiding en breder ook wel het creëren van verbinding tussen school en leerling worden ook vermeld als factoren met impact.

Respondenten verwijzen ook regelmatig naar het belang van '**correcte' verwachtingen**: bij leerlingen, bij werkgevers, vanuit de overheid. Telkens wordt het punt gemaakt dat het belangrijk is dat er geen te hoge, onrealistische, verwachtingen gekoesterd worden. Anderzijds komt uit de antwoorden duidelijk naar voren dat het belangrijk is dat de jongeren een **toekomstperspectief hebben**. Het gaat dan om een perspectief op het succesvol afronden van de duale opleiding, op een diploma en op werk. **Duidelijkheid over welke doelen leerlingen moeten bereiken en welke stappen ze moeten zetten om de overstap van de aanloopfase naar een duaal traject te maken** is erg belangrijk voor leerlingen.

Een onduidelijk perspectief of jongeren die te lang in de aanloopfase blijven hangen, omdat er te weinig werkplekken beschikbaar zijn, zorgt voor demotivatie. Af en toe wordt verwezen naar het belang van een goede oriëntatie van jongeren door de voorgaande school, die vaak een ‘verkeerd’ beeld heeft van duaal leren. Sommige respondenten geven aan dat leerlingen om de foute redenen voor duaal leren kiezen (omwille van schoolmoeheid, niet vanuit een positieve insteek) en onvoldoende arbeidsbereid en -rijp zijn. Soms worden er ook linken gelegd tussen de thuissituatie of mentale problemen van leerlingen en het gebrek aan arbeidsbereid- en -rijpheid. Schoolteamleden pleiten ervoor om specifiek voor de meest kwetsbare leerlingen te investeren in passende trajecten, binnen of buiten het stelsel duaal leren, en in duidelijke wettelijke kaders.

De mogelijkheid om jongeren te kunnen inschakelen in buitenschoolse individuele trajecten waar zij persoonlijk nood aan hebben, is vaak onvoldoende waardoor ze vroeger (moeten) afhaken.

Een passend traject voor ex-OKAN-leerlingen, kansarme leerlingen, leerlingen uit zeer kwetsbare gezinnen ... Net die leerlingen die uit de boot vallen. Voor die leerlingen komen we handen (en uren) te kort.

Dat hangt ervan af wat we mogen verwachten: meer ondersteuning binnen het centrum voor leren en werken ofwel meer ondersteuning voor de jongeren die nu niet voldoen aan de duale verwachting maar die ook nergens anders passen.

Input van leerlingen

We stelden de leerlingen die deelnamen aan de bevraging ook twee open vragen: wat hen het meest helpt om van hun leertraject een succes te maken en waar ze het nog moeilijk mee hebben tijdens hun leertraject. Leerlingen antwoordden meestal erg beknopt op deze vragen, maar als we de reacties samenleggen, leveren ze toch een breed beeld op van succes- en belemmerende factoren voor een geslaagd parcours.

Als een eerste succesfactor wordt het krijgen van **voldoende feedback** en tips van leraren/ begeleiders benoemd. ‘*De feedback helpt om te begrijpen wat er beter kan en helpt mij om te beteren op mijn stageplek*’. Dat af en toe een compliment krijgen motiverend werkt, wordt ook meermaals vermeld. Een tweede belangrijk succesfactor blijkt het **leren op de werkplek** en tijdens de praktijklessen. Ook tijdens de plaatsbezoeken geven leerlingen aan dat begeleide leerervaringen hen helpen om zicht te krijgen op noodzakelijke beroepscompetenties en op de verwachtingen van bedrijven. Begeleide leerervaringen dragen daarnaast bij tot het versterken van de vakkennis en vaardigheden en verhogen het zelfvertrouwen (bijvoorbeeld via het mogen werken met klanten). Leerlingen vermelden in dat opzicht ook het krijgen van activerende opdrachten die hen effectief aan het werk zetten. Een derde succesfactor is het **uitzicht op betaald werk of diploma** en algemener het hebben van een **toekomstperspectief**. Vele leerlingen halen ook het belang aan van een **goede, warme relatie met de leraren of begeleiders**. ‘*Zoals mevrouw X zei dat ze blij was dat ik in haar klas zit en dat maakte mij blij*.’ De beschikbaarheid van personen waarbij je terecht kan met vragen, het krijgen van hulp, ruimte voor gesprek is essentieel. ‘*Dat er naar je geluisterd wordt*’. Een andere factor die leerlingen benoemen is het krijgen van **voldoende uitleg** en het voorzien van voldoende herhaling. Ze geven aan dat ze nood hebben aan **tijd en ruimte om op eigen tempo te leren**. Leerlingen hebben ook nood aan informatie en hulp om op weg te geraken en willen weten wat er verwacht wordt. Leerlingen verwijzen ook naar **arbeidsattitudes** als succesfactoren (op tijd komen, meewerken, zijn best doen, vriendelijk zijn, respect tonen ...). Ook de **eigen motivatie, concentratie en focus** en het eigen **zelfvertrouwen** worden meermaals vermeld. Tijdens de gesprekken in het kader van de schoolbezoeken wordt er ook verwezen naar het aanbod van externe organisaties (bijvoorbeeld weerbaarheidstraining). Ook **ouders**

en familie worden benoemd als een motiverende factor. Zowel omdat ouders hen aanmoedigen als omdat leerlingen hun ouders willen helpen. Tot slot is het feit dat een aantal leerlingen geen enkele succesfactor kan benoemen eveneens vermeldenswaardig.

Leerlingen hebben het ook nog moeilijk met een aantal zaken in de loop van hun leertraject. **Taalproblemen** komen daarbij prominent naar voren. Leerlingen ervaren het (nog) onvoldoende vaardig zijn in de Nederlandse taal als een rem op het leren. Leerlingen vermelden concreet het Nederlands spreken maar bijvoorbeeld ook het begrijpen van moeilijk verwoorde teksten. Leerlingen vermelden daarnaast opvallend vaak dat ze problemen hebben om op te letten, dat ze het moeilijk hebben om zich te **concentreren**, snel afgeleid zijn en dat het **onthouden** van de leerstof niet altijd lukt. Ook het **begrijpen van de leerstof** is geen evidentie voor leerlingen. Naast taal wordt ook wiskunde regelmatig vermeld in dit verband. Het verwerven van de nodige **technische bagage** of de gevraagde **arbeidsattitudes** wordt ook af en toe vermeld als een werkpunt. De **relatie en het contact met leraren, begeleiders** en soms ook de werkgever wordt ook regelmatig aangehaald als een moeilijkheid. Breder kaarten leerlingen **motivatieproblemen, een gebrek aan zelfvertrouwen, stress** en ook wel **moeilijkheden om zich assertief op te stellen** aan. Leerlingen durven niet altijd zichzelf te uiten tegenover de leraar of begeleider of een hulpvraag stellen. Een knelpunt van een andere orde dat leerlingen vaak aanhalen is dat (betaald) **werk vinden** geen sinecure is. Tijdens de gesprekken met leerlingen komt dan ook de lange duurtijd van de aanloopfase en meer bepaald de begeleide leerervaring aan bod. Ook de zinvolheid van de invulling van de school- of aanloopcomponent wordt in de gesprekken soms in vraag gesteld. Tot slot beantwoorden veel leerlingen ook deze vraag met 'niets' of dat alles goed loopt binnen hun traject.

Tijdens de gesprekken met leerlingen komt tot slot ter sprake dat het niet kunnen kiezen voor alle opleidingen op niveau 2 van het Vlaams kwalificatieraamwerk demotiverend werkt. Dit maakt dat leerlingen niet altijd kunnen kiezen voor een opleiding die aansluit bij hun wensen en in principe een OAO moeten aangaan in een sector die hen niet altijd interesseert om vervolgens te kunnen doorstromen naar de derde graad.

5 Conclusie

Sinds het schooljaar 2021-2022 kunnen aanbieders van duaal leren ook aanlooptrajecten inrichten in hun school. De aanloopfase naar duaal leren is nieuw en heeft een grote maatschappelijke relevantie. Het is een uitdaging voor de aanbieders om dit kwaliteitsvol uit te rollen. De onderwijsinspectie zette een verkennend onderzoek op om zich een beeld te vormen van hoe de aanloopfase in de praktijk vorm krijgt. Dit enerzijds via een brede bevraging van beleidsteams, schoolteams en leerlingen en anderzijds via verdiepende gesprekken met de diverse betrokkenen in negen CDO's en twee scholen regulier onderwijs.

De aanloopfase blijkt intussen breed uitgerold in de CDO's: de grote meerderheid van de tweedegraadsleerlingen duaal leren (88 %) en ook een grote groep leerlingen van de derde graad duaal leren (36 %) is ingeschreven in de aanloopfase op het telmoment van 1/2/2023.

Visie, beleid en kwaliteitszorg

Leerlingen in CDO's kenden vaak weinig succesvolle schoolloopbanen en groeien in vele gevallen op in een kansarme context. Schoolteams van de CDO's delen een emancipatorische visie op duaal leren en de aanloopfase: ze willen via een laagdrempelige en aanklappende aanpak leerlingen de kans geven

te groeien met het oog op een volwaardige plaats in de samenleving. Ze vinden een kwaliteitsvolle invulling van de aanloopfase, op maat van het uitdagende en diverse leerlingenpubliek, daarvoor een noodzakelijk instrument. De CDO's implementeren de veranderingen stapsgewijs en participatief en vertrekken daarbij vaak van de bestaande aanpak binnen het stelsel leren en werken. Ze maken concrete afspraken over de meeste aspecten van de vormgeving van de aanloopfase, met als kanttekening dat schoolteamleden in de bevraging daar iets minder vaak mee akkoord gaan dan beleidsteamleden. De meeste bezochte aanbieders zetten om het voltijds engagement te realiseren de stap naar een (bijkomend) intern aanbod dat in wisselende mate al op maat van de leerling wordt vormgegeven.

Heel wat interne en vaak ook externe actoren nemen een ondersteunende rol op, zo blijkt uit de bezoeken. Ongeveer zes op tien schoolteamleden vinden dat ze voldoende ondersteuning krijgen van het schoolbeleid bij de implementatie van de aanloopfase. Het vormt een aandachtspunt voor beleidsteams dat meer dan één op vier schoolteamleden te weinig ondersteuning ondervindt. Uit de gesprekken komen weinig specifieke professionaliseringsinitiatieven gericht op de vormgeving van de aanloopfase naar boven, wat misschien te wijten is aan de nog recente uitrol van de aanloopfase binnen duaal leren.

Aanbieders werken vaak samen met externen voor het verbeteren van de arbeidsgerichte competenties, de sollicitatievaardigheden en het zoeken naar een werkplek. De vaktechnische competenties en de screening komen minder frequent aan bod in samenwerkingsverbanden. Aanbieders werken vanzelfsprekend vaak samen met partners uit de non-profit/welzijnssector om de aanloopfase invulling te geven en het schoolteam daarbij te ondersteunen. Ook vele andere externe partners worden vernoemd: andere CDO's, de pedagogische begeleiding, lokale en welzijnsactoren, werkgevers en sectoren, en sporadisch ook het volwassenenonderwijs of centra voor basiseducatie. De samenwerking met het reguliere secundaire onderwijs kan soms nog verbeteren op vlak van het informeren en de toeleiding van leerlingen en ook wel op het vlak van de samenwerking op de klasvloer, zo geven onze gesprekspartners aan.

De evaluatie van de implementatie van de aanloopfase blijft voor aanbieders nog een uitdaging. Er is nog verbetering mogelijk op het vlak van kwaliteitszorg, zeker op het vlak van bijsturen van wat er minder goed loopt. Een meer data-geïnformeerde aanpak, waarbij men doelbewust partners betreft, kan daartoe bijdragen. Aanbieders zijn dan ook vragende partij om over meer data te beschikken met betrekking tot duaal leren en de aanloopfase. Sommige aanbieders stapten zeer recent in duaal leren in, anderen waren er vroeger bij en hadden al de kans om aspecten van de implementatie te evalueren. Algemeen zijn aanbieders nog op zoek naar een optimale invulling van de aanloopfase, rekening houdend met hun leerlingenpubliek, binnen de contouren van het nieuwe regelgevend kader.

Uitrol in de praktijk

Aanbieders peilen via gesprekken en tests naar de interesses, vooropleiding, werkervaring en verwachtingen van de jongeren. Ze gebruiken hiervoor gevalideerde screeningstools die ze verder concretiseren. De trajectbegeleider coördineert de screening, en wordt bijgestaan door andere schoolteamleden en soms ook externen. Ook via projecten en workshops krijgen schoolteams de kans om vaktechnische en arbeidsgerichte vaardigheden van jongeren te observeren. Voor instromers bij de start van het schooljaar gebeurt de screening vaak in de vorm van een aantal generieke activiteiten zoals een onthaalweek. Voor instromers in de loop van het schooljaar zijn aanbieders vaak nog op zoek om een efficiënte en kwaliteitsvolle 'miniscreening' vorm te geven.

Het merendeel van de CDO's schrijft geen leerlingen uit na de screening. Dit sluit aan bij hun emancipatorische visie. Als er toch leerlingen worden uitgeschreven gaat het meestal over een zeer beperkte groep. Het gaat dan vooral over leerlingen die niet over elementaire arbeidsgerichte attitudes beschikken, die afwezig blijven tijdens de screeningsperiode of zware gedragsproblemen vertonen. Aanbieders zijn erg bezorgd over de leerlingen die ze uitschreven. De ervaring leerde hen dat ze tussen de mazen van het net glippen en een groot risico lopen op ongekwalificeerde uitstroom. Aanbieders klagen het gebrek aan plaatsen en de te beperkte trajecten bij NAFT²⁴-aanbieders aan, die zouden kunnen helpen om deze jongeren aan boord te houden. Het Rekenhof beschreef de moeilijkheden hieromtrent al in zijn rapport over preventie van vroegtijdig schoolverlaten.²⁵

Op basis van de screening bepaalt het schoolteam in onderling overleg wat het meest geschikte traject is voor de leerling. De trajectbegeleider neemt daarbij opnieuw de leiding. Aanbieders vullen de aanloopcomponent op diverse manieren in: ze ontwikkelen zelf een invulling voor de aanloopcomponent, doen beroep op externe partners om in een groepsaanbod of individuele begeleiding te voorzien en organiseren begeleide leerervaringen in een beschermde omgeving of in het normaal economisch circuit. Vaak bieden aanbieders meerdere invullingen voor de aanloopfase aan en ontwikkelen ze groeipaden waarbij leerlingen doorstromen van de ene invulling naar de andere. De keuze voor een interne invulling van de aanloopcomponent wordt vooral ingegeven door het beperkt aantal beschikbare plaatsen bij externe partners. Ook het soms beperkte zicht dat aanbieders hebben op de invulling door externen speelt bij deze keuze. Aanbieders ervaren het laagdrempelige karakter van een intern aanbod als een voordeel. Dat vereist wel een aantal specifieke competenties bij het schoolteam, waarover aanbieders nog niet altijd beschikken.

Aanbieders geven aan dat het projectmatig werken, het aanleren van beroepsvaardigheden in authentieke contexten en het aansluiten bij de opleidingskeuze van de leerlingen motiverend werkt. Ook de jongeren zelf halen het werkplekleren aan als een succesfactor. Anderzijds willen sommige aanbieders vermijden dat werkgevers en leerlingen afhaken door leerlingen te vroeg te laten doorstromen naar een begeleide leerervaring en meer nog een OAO. Onderzoek bevestigt dat naast arbeidsattitudes, ook vaktechnische competenties een belangrijke rol spelen om succeservaringen te creëren bij jongeren, die op hun beurt motivatie-verhogend werken, maar dat op de vaktechnische competenties soms minder wordt ingezet bij een begeleiding.²⁶

Aanbieders zijn in het algemeen nog op zoek naar een invulling die op maat is voor de diverse groep leerlingen die ze bedienen. Het aanbod is in wisselende mate gediversifieerd naargelang de resultaten van de screening. Het blijft een uitdaging om doelen op maat van de leerling te formuleren in het opleidingsplan voor de aanloopfase. Niet alle aanbieders formuleren duidelijke termijnen voor de duur van de aanloopfase. De communicatie binnen het schoolteam en met externen over de gestelde doelen en de vorderingen van de leerlingen kan vaak nog verbeteren. Schoolteams betrekken daarbij meer en meer praktijkleraren, vooral bij begeleide leerervaringen.

De mate waarin leerlingen betrokken worden bij de vormgeving van hun traject varieert. De leerlingen hebben vaak onvoldoende zicht op de inhoud en de duurtijd van hun traject en ervaren de invulling

²⁴ De naadloze flexibele trajecten (NAFT) hebben als doel om schooluitval en vroegtijdig schoolverlaten in het secundair onderwijs tegen te gaan. De NAFT-projecten hebben twee doelen: het positief begeleiden van leerlingen bij wie schooluitval dreigt en het ondersteunen van onderwijsinstellingen en schoolpersoneel in het omgaan met deze leerlingen. NAFT kan preventief en remediërend ingezet worden. Bron: <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/naadloos-flexibel-traject-naft/>

²⁵ [Voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten Leerlingenbegeleiding in het beroepssecundair onderwijs. Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement. \(2021\)](#)

²⁶ Wouters, M., e.a. (2019). [Evaluatie van ESF-interventies binnen het Stelsel van Leren en Werken](#). KU Leuven: Onderzoeksinstituut voor Arbeid & Samenleving.

ervan niet altijd als uitdagend of op maat. De helft van de bevroegde leerlingen kijkt er naar uit om naar school te gaan. Continuïteit en maatwerk in de begeleiding van jongeren, liggen mee aan de basis van een succesvolle schoolloopbaan. Zowel uit eerder onderzoek als uit de bevraging en de gesprekken blijkt dat het voor leerlingen belangrijk is een duidelijk perspectief te hebben op de gestelde doelen en het voorziene tijdsplan. *‘Wanneer leerlingen begrijpen waarom ze in de interventie zitten en welke impact dit heeft op hun toekomst, zullen ze mogelijk meer openstaan voor begeleiding en zich meer inzetten.’*²⁷ In dat opzicht is ook voldoende loopbaanbegeleiding belangrijk (terwijl toch 18 % van de jongeren aangeeft duidelijkere informatie te wensen over toekomstige opleidingen en jobs).

Terwijl schoolteams menen systematisch feedback te geven aan jongeren over hun vorderingen, vindt 8 % van de jongeren dat ze onvoldoende feedback krijgen en 27 % dat ze weinig met de feedback kunnen. Feit dat jongeren onvoldoende zicht hebben op hun traject en opleidingsplan hangt hier ongetwijfeld mee samen. Het geven van effectieve feedback gericht op de doelen en de volgende stappen van het onderwijsleerproces komt in de Onderwijsspiegel 2023 algemeen naar voren als een werkpunt.

Ook een goede verstandhouding met begeleiders en leraren draagt bij tot de binding met de school. In vele centra begeleidt een divers team de leerling, waarbij de trajectbegeleider een centrale rol opneemt. Opvallend is dat leerlingen iets vaker aangeven met vragen terecht te kunnen bij de leraar (69 %) dan bij de trajectbegeleider (41 %). Identificatie, betrokkenheid en motivatie van de jongeren zijn dynamische gegevens en kunnen beïnvloed worden door allerlei factoren, is een vaststelling uit onderzoek die ook in onze gesprekken met schoolteams en jongeren naar voren komt. Een positieve relatie met leraren en begeleiders is bij uitstek belangrijk als andere ondersteuning vanuit de omgeving minder aanwezig is.

Aanbieders ervaren het voltijds engagement als een pijnpunt: maar liefst één op twee van de beleidsteamleden geeft aan dat ze er niet in slagen om dit voor elke jongere te realiseren. En dit heeft zijn gevolgen voor de jongeren, zo ervaren aanbieders: de binding met de school vermindert en de kans op ongekwalificeerde uitstroom neemt toe. Aanbieders vermelden dat met de huidige financiële omkadering de groepsomvang van het intern aanbod noodgedwongen hoog ligt als ze zo veel mogelijk aan de vereiste van het voltijds engagement tegemoet willen komen. Dit hypothekeert volgens aanbieders het realiseren van een geïndividualiseerd aanbod op maat van de jongeren.

Minder dan twee op drie schoolteamleden (60 %) zijn het eens met de stelling dat er eenduidige beoordelingscriteria gebruikt worden voor het advies op het einde van de aanloopfase. Uit de gesprekken komt naar voren dat buikgevoel hierbij een belangrijke rol speelt. Externe factoren zoals de beschikbaarheid van werkplekken en de mindset van de werkgevers spelen ook een rol bij de duurtijd van de aanloopfase. Binnen vele sectoren bieden werkgevers niet gemakkelijk betaald werk (via een OAO) aan voor leerlingen in de tweede graad. Onderzoek geeft aan dat ondernemingen duaal leren nog vaak als een investering op korte termijn zien, wat kan leiden tot hoge eisen en verwachtingen ten aanzien van de leerlingen. Het leerproces van de jongeren, faalervaringen en bijsturingen inclusief, krijgt dan te weinig ruimte.²⁸ Een van de conclusies van het onderzoek van Jetje de Groof is dat het gedrag en de motivatie van jongeren variabel en contextafhankelijk is. Of een jongere tot leren komt op de werkvloer is een gedeelde verantwoordelijkheid en afhankelijk van de match

²⁷ Idem.

²⁸ Wouters, M, e.a.. (2020). [Het decreet van 10 juni 2016 tot regeling van bepaalde aspecten van alternerende opleidingen: een procesevaluatie](#). KU Leuven: Onderzoeksinstituut voor Arbeid & Samenleving.

tussen bedrijf, jongere en school. Daarom pleit ze ervoor de arbeidsbereidheid en -rijpheid niet te hanteren als een absolute lat.²⁹

Aanbieders proberen werkgevers hier over te sensibiliseren en hen te stimuleren om toch de stap te zetten naar een OAO. Algemeen blijven vele leerlingen echter lange tijd in de aanloopfase. Ze stromen niet door naar een duale opleiding omdat er geen werkplaats gevonden wordt en ze worden niet uitgeschreven omdat aanbieders de laatste schakel vormen tussen de leerlingen en onderwijs. Leerlingen ervaren deze situatie als onduidelijk en demotiverend.

De aanloopfase in het regulier secundair onderwijs

In de het regulier secundair onderwijs worden op heden slechts zeer zelden leerlingen ingeschreven in de aanloopfase. Het leerlingenprofiel in de twee bezochte scholen regulier onderwijs was erg anders dan in de CDO's. Leerlingen die doorstromen vanuit de voorbereidende opleiding van de eigen tweede graad kunnen daar gericht de nodige arbeidsgerichte en vaktechnische competenties bijgebracht worden nodig voor een instap in de derde graad duaal leren. Bij een dubbel aanbod van een opleiding regulier en duaal is het ook mogelijk de leerling halverwege het jaar te laten instappen in duaal leren, op het moment dat hij/zij er klaar voor is. Als de keuze wordt gemaakt opleidingen enkel duaal aan te bieden, kan een aanloopfase wel opportuun zijn om bijvoorbeeld vaktechnische competenties van leerlingen uit niet-aansluitende opleidingen bij te spijkeren.

²⁹ Van den Bossche, P., e.a. (2017). [Inschatten van arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid in duaal leren](#), Vlaams ministerie van onderwijs en vorming,

BIJLAGE 1: SCHEMATISCH OVERZICHT DUAAL LEREN EN LEREN EN WERKEN

Duaal leren		Leren en werken
Duaal structuuronderdeel	Aanloopstructuuronderdeel (aanloofase)	Voltijds engagement
<p>Schoolcomponent (opleiding in de school/centrum)</p> <ul style="list-style-type: none"> • algemene vorming (AV) • beroepsgerichte vorming (BGV) <p>+</p> <p>Werkplekcomponent (opleiding op de werkplek)</p> <ul style="list-style-type: none"> • arbeidsdeelname: opleiding op de werkplek (BGV/AV) 	<p>Schoolcomponent (opleiding in de school/centrum)</p> <ul style="list-style-type: none"> • algemene vorming (AV) • beroepsgerichte vorming (BGV) <p>+</p> <p>Aanloopcomponent (door aanbieder of externe organisatie)</p> <p>focus op het stimuleren van de arbeidsrijpheid van de leerling en is gericht op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het verbeteren van de arbeidsgerichte competenties van de leerling of • het verbeteren van loopbaangerichte competenties, het zoeken naar een werkplek en verbetering van sollicitatievaardigheden of • de versterking van vaktechnische competenties. <p>Ook combinatie bovenstaande en begeleide leerervaring mogelijk</p>	<p>Component leren (opleiding in de school/centrum)</p> <ul style="list-style-type: none"> • algemene vorming (AV) • beroepsgerichte vorming (BGV) <p>+</p> <p>Component werkplekieren</p> <ul style="list-style-type: none"> • arbeidsdeelname of • aanloopcomponent

Figuur 38: Schematische weergave stelsel leren en werken en duaal leren.

BIJLAGE 2: BEVRAGINGEN

1 Specifieke bevraging doelgroep 1 (directeur – adjunct-directeur – coördinator – beleidsmedewerker)

A. Algemene gegevens respondent

De volgende vragen hebben betrekking op een aantal algemene gegevens.

Vraag 1	Knoppen antwoorden
Ik ben	(adjunct-)directeur van de school coördinator van het CDO beleidsmedewerker <één antwoord mogelijk>
Vraag 2	Knoppen antwoorden
Ik ben ... jaren actief als lid van het beleidsteam m.b.t. duaal leren en de aanloopfase (directeur, adjunct-directeur, coördinator of beleidsmedewerker).	tussen 0 en 3 schooljaren tussen 3 en 5 schooljaren langer dan 5 schooljaren <één antwoord mogelijk>

B. Onderdeel kwaliteitsontwikkeling

De volgende vragen peilen naar de mate waarin uw school de eigen kwaliteit ontwikkelt in het kader van duaal leren en de aanloopfase.

Vraag 1	Knoppen antwoorden
Onze school heeft een eigen visie op duaal leren en de aanloopfase.	helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

Vraag 2	Knoppen antwoorden
<p>Voor de vormgeving van de aanloopfase zijn er in onze school concrete afspraken over:</p> <ul style="list-style-type: none"> de screening de invulling van de aanloopcomponent het individueel leertraject/ het individueel opleidingsplan de begeleiding van de jongere de opvolging (de evaluatie) van de jongere de oriëntering en doorstroom van de aanloopfase naar duaal leren de samenwerking met externe organisaties de samenwerking met werkplekken 	<p><MATRIXVRAAG></p> <ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet
Vraag 3	Knoppen antwoorden
<p>Onze school betreft de teamleden bij de vormgeving van de aanloopfase.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <p><één antwoord mogelijk></p>
Vraag 4	Knoppen antwoorden
<p>Onze school ondersteunt de betrokken teamleden bij het implementeren van de aanloopfase.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <p><één antwoord mogelijk></p>
Vraag 5	Knoppen antwoorden
<p>In onze school is er ruimte voor overleg en expertisedeling over de aanloopfase voor de betrokken teamleden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <p><één antwoord mogelijk></p>
Vraag 6	Knoppen antwoorden
<p>Onze school communiceert systematisch met de ouders over de aanpak en de inhoud van het leertraject van hun kind.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <p><één antwoord mogelijk></p>

Vraag 7

Het beleidsteam van onze school slaagt erin om te verankeren wat al goed loopt bij de realisatie van de aanloopfase.

Knoppen antwoorden

helemaal akkoord
eerder wel akkoord
eerder niet akkoord
helemaal niet akkoord
ik weet het niet
<één antwoord mogelijk>

Vraag 8

Het beleidsteam van onze school slaagt erin om bij te sturen wat minder goed loopt bij de realisatie van de aanloopfase.

Knoppen antwoorden

helemaal akkoord
eerder wel akkoord
eerder niet akkoord
helemaal niet akkoord
ik weet het niet
<één antwoord mogelijk>

C. Onderdeel uitvoering

De volgende vragen peilen naar hoe uw school de aanloopfase uitvoert.

Vraag 9

Onze school werkt bij de invulling van de aanloopcomponent samen met **externe organisaties** voor:
de screening
het verbeteren van de arbeidsgerichte competenties van de leerling (generieke competenties zoals samenwerken, op tijd komen ...)
het verbeteren van de vaktechnische competenties van de leerling
het verbeteren van de sollicitatievaardigheden van de leerling
het zoeken naar een passende werkplek voor de leerling (begeleide leerervaring)

Knoppen antwoorden

<MATRIXVRAAG>
vaak
soms
zelden
nooit
ik weet het niet

Vraag 10

Onze school betreft elke jongere actief bij de invulling en de begeleiding van hun leertraject.

Knoppen antwoorden

helemaal akkoord
eerder wel akkoord
eerder niet akkoord
helemaal niet akkoord
ik weet het niet
<één antwoord mogelijk>

<p>Vraag 11</p> <p>Onze school bewaakt systematisch het aanlooptraject van de individuele leerling met het oog op een vlotte doorstroom (naar een duaal traject ...).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet</p> <p><één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 12</p> <p>Onze school slaagt erin voor elke jongere een voltijds engagement te realiseren.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet niet van toepassing</p> <p><één antwoord mogelijk></p>

D. Onderdeel bevorderende en belemmerende factoren en noden

Indien u het wenst, kunt u bij de volgende vragen input geven over de bevorderende en belemmerende factoren en over eventuele noden binnen de school om de aanloopfase verder kwaliteitsvol uit te rollen.

<p>Vraag 13</p> <p>Geef in één zin mee welke factoren (voor u) in deze school het meest bijdragen tot een kwaliteitsvolle uitrol van de aanloopfase.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p><open tekstvak> Invoegen woordenslot</p>
<p>Vraag 14</p> <p>Geef in één zin mee welke factoren (voor u) in deze school een verdere kwaliteitsvolle uitrol van de aanloopfase het meest belemmeren.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p><open tekstvak> Invoegen woordenslot</p>
<p>Vraag 15</p> <p>Geef in één zin (voor u) de belangrijkste nood mee om de aanloopfase in deze school verder kwaliteitsvol uit te rollen.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p><open tekstvak> Invoegen woordenslot</p>

2 Specifieke bevraging doelgroep 2 (trajectbegeleiders – leraren – leerlingenbegeleiders)

A. Algemene gegevens respondent

De volgende vragen hebben betrekking op een aantal algemene gegevens.

Vraag 1	Knoppen antwoorden
Ik ben in deze school voor de aanloopfase actief als	trajectbegeleider leraar algemene vorming leraar beroepsgerichte vorming leerlingenbegeleider <meerdere antwoorden mogelijk >
Vraag 2	Knoppen antwoorden
Ik ben ... jaren actief als trajectbegeleider/leraar/ leerlingenbegeleider m.b.t. duaal leren en de aanloopfase.	tussen 0 en 1 schooljaar tussen 1 en 3 schooljaren langer dan 3 schooljaren <één antwoord mogelijk>
Vraag 3	Knoppen antwoorden
Ik ben trajectbegeleider/ leraar/ leerlingenbegeleider voor	duale structuuronderdelen aanloopstructuuronderdelen (aanloopfase) <meerdere antwoorden mogelijk>

B. Onderdeel kwaliteitsontwikkeling

De volgende vragen peilen naar de mate waarin uw school de eigen kwaliteit ontwikkelt in het kader van duaal leren en de aanloopfase.

Vraag 1	Knoppen antwoorden
Onze school heeft een eigen visie op duaal leren en de aanloopfase.	helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

Vraag 2	Knoppen antwoorden
<p>Voor de vormgeving van de aanloopfase zijn er in onze school concrete afspraken over:</p> <ul style="list-style-type: none"> de screening de invulling van de aanloopcomponent het individueel leertraject/ het individueel opleidingsplan de begeleiding van de jongere de opvolging (de evaluatie) van de jongere de oriëntering en doorstroom van de aanloopfase naar duaal leren de samenwerking met externe organisaties de samenwerking met werkplekken 	<p><MATRIXVRAAG></p> <ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet niet van toepassing voor mezelf
Vraag 3	Knoppen antwoorden
<p>Het is mij duidelijk hoe wij als schoolteam voor elke individuele leerling het leertraject vormgeven.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>
Vraag 4	Knoppen antwoorden
<p>In onze school krijgen wij als schoolteam voldoende ondersteuning vanuit het schoolbeleid bij de implementatie van de aanloopfase (maatregelen, afspraken ...).</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>
Vraag 5	Knoppen antwoorden
<p>In onze school is er ruimte voor overleg en expertisedeling over de aanloopfase.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>
Vraag 6	Knoppen antwoorden
<p>Wij communiceren als schoolteam systematisch met de ouders over de aanpak en de inhoud van het leertraject van hun kind.</p>	<ul style="list-style-type: none"> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

Vraag 7	Knoppen antwoorden
Onze school heeft zicht op haar sterke punten en verbeterpunten bij de realisatie van de aanlooffase.	helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

C. Onderdeel uitvoering

De volgende vragen peilen naar hoe uw school de aanlooffase uitvoert.

Vraag 8	Knoppen antwoorden
In onze school wordt de screening afgenomen door:	de trajectbegeleider de leraar beroepsgerichte vorming de leraar algemene vorming de leerlingenbegeleider <meerdere antwoorden mogelijk>

Vraag 9	Knoppen antwoorden
In onze school benutten we voor de volledige screening van een leerling de volgende tool(s):	Klaar voor duaal ICE-model DuLeGO! Screeningstool VOLTA SIM-ME (JES) InClusieF (TOPunt) Kickstart je toekomst TOCI eigen ontwikkeld materiaal ik weet het niet <meerdere antwoorden mogelijk>

Vraag 10	Knoppen antwoorden
Wij geven als schoolteam het individueel leertraject doelgericht vorm op basis van de screening (verzamelde gegevens).	helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

<p>Vraag 11</p> <p>Onze school werkt bij de invulling van de aanloopcomponent samen met externe organisaties voor:</p> <p>de screening het verbeteren van de arbeidsgerichte competenties van de leerling (generieke competenties zoals samenwerken, op tijd komen ...) het verbeteren van de vaktechnische competenties van de leerling het verbeteren van de sollicitatievaardigheden van de leerling <u>het zoeken naar</u> een passende werkplek voor de leerling (begeleide leerervaring)</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p><MATRIXVRAAG> vaak soms zelden nooit ik weet het niet niet van toepassing voor mezelf</p>
<p>Vraag 12</p> <p>In onze school is het individueel leertraject van de jongere opgenomen in het individueel opleidingsplan.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 13</p> <p>Wij stemmen binnen het schoolteam doelgericht af over de concretisering van het individueel leertraject van de jongere (aanpak, begeleiding, vorderingen, samenhang ...).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 14</p> <p>Wij stemmen als schoolteam met alle externe betrokken partners doelgericht af over de concretisering van het individueel leertraject van de jongere (aanpak, begeleiding, vorderingen, samenhang ...).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 15</p> <p>Wij betrekken als schoolteam elke jongere actief bij de invulling en de begeleiding van hun leertraject.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>

<p>Vraag 16</p> <p>Wij volgen als schoolteam de vooruitgang van elke jongere van nabij op en passen indien nodig het individueel opleidingsplan aan.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 17</p> <p>Wij geven als schoolteam systematisch feedback (product, proces ...) met het oog op de vooruitgang van de jongere in hun leer- en ontwikkelingsproces.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 18</p> <p>Wij betrekken als schoolteam elke jongere actief bij zijn of haar evaluatieproces.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 19</p> <p>Wij hanteren als schoolteam eenduidige (beoordelings)criteria bij de evaluatie in functie van het eindadvies (einde aanloopfase).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 20</p> <p>Wij bewaken als schoolteam systematisch het aanlooptraject van de individuele leerling met het oog op een vlotte doorstroom (naar een duaal traject).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>

Vraag 21	Knoppen antwoorden
Wij slagen er als schoolteam doorgaans in voor elke jongere een voltijds engagement (invulling van de school- en de aanloopcomponent) te realiseren.	<p>helemaal akkoord</p> <p>eerder wel akkoord</p> <p>eerder niet akkoord</p> <p>helemaal niet akkoord</p> <p>ik weet het niet</p> <p>niet van toepassing</p> <p><één antwoord mogelijk></p>

D. Onderdeel: bevorderende en belemmerende factoren

Indien u het wenst, kunt u bij de volgende vragen input geven over bevorderende en belemmerende factoren en over eventuele noden van de school om de aanloopfase verder kwaliteitsvol uit te rollen.

Vraag 22	Knoppen antwoorden
Geef in één zin mee welke factoren (voor u) in deze school het meeste bijdragen tot een kwaliteitsvolle uitrol van de aanloopfase.	<p><open tekstvak></p> <p>Invoegen woordenslot</p>

Vraag 23	Knoppen antwoorden
Geef in één zin mee welke factoren (voor u) in deze school een verdere kwaliteitsvolle uitrol van de aanloopfase het meest belemmeren.	<p><open tekstvak></p> <p>Invoegen woordenslot</p>

Vraag 24	Knoppen antwoorden
Geef in één zin de (voor u) belangrijkste noden mee om de aanloopfase in deze school verder kwaliteitsvol vorm te geven.	<p><open tekstvak></p> <p>Invoegen woordenslot</p>

Vraag 25	Knoppen antwoorden
Geef in één zin mee welke factoren bepalend zijn voor een succesvol verloop en/of voor het vroegtijdig stopzetten van het leertraject door de leerling.	<p><open tekstvak></p> <p>Invoegen woordenslot</p>

3 Specifieke bevraging doelgroep 3 (leerlingen)

A. Onderdeel algemene gegevens respondent

De volgende vragen hebben betrekking op een aantal algemene gegevens.

Vraag 1	Knoppen antwoorden
Mijn leeftijd is	jonger dan 16 jaar tussen 16 en 18 jaar ouder dan 18 jaar <één antwoord mogelijk>
Vraag 2	Knoppen antwoorden
Ik volg ... les op deze school.	sinds dit schooljaar al 2 jaar al langer dan 2 jaar <één antwoord mogelijk>
Vraag 3	Knoppen antwoorden
Ik volg op dit moment	een screening een aanlooptraject (aanloopfase) een duaal traject ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

B. Onderdeel uitvoering

De volgende vragen peilen naar het verloop van je leertraject op deze school.

Vraag 1	Knoppen antwoorden
Ik kijk er meestal naar uit om naar school te gaan.	helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>
Vraag 2	Knoppen antwoorden
Voor de start van mijn leertraject vond er een screening plaats (gesprek, vragenlijst ... over mijn motivatie, mijn interesse, mijn kennen en mijn kunnen).	helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk>

<p>Vraag 3</p> <p>De school gaf mij duidelijke informatie over de invulling van mijn leertraject (welke vakken en hoelang mijn leertraject duurt).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 4</p> <p>Bij het bepalen van mijn leertraject houdt de school rekening met mijn mening.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 5</p> <p>De school gaf mij duidelijke informatie over wat ik later zou kunnen doen (opleidingen en toekomstige jobs).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 6</p> <p>Naast de theorie- en praktijkvakken leer ik in de aanloopfase ook:</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>solliciteren arbeidsmarktgerichte vaardigheden, zoals op tijd komen, leren samenwerken ... extra praktijkervaring op school ervaring opdoen op een werkplek ik weet het niet <meerdere antwoorden mogelijk></p>
<p>Vraag 7</p> <p>Door de lessen en de begeleiding op school tijdens de aanloopfase ben ik gegroeid in mijn competenties (mijn kennen en kunnen).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 8</p> <p>Ik kan met al mijn vragen terecht bij:</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>de leraar de trajectbegeleider de leerlingenbegeleider andere ik kan met mijn vragen bij niemand terecht <meerdere antwoord mogelijk></p>

<p>Vraag 9</p> <p>Mijn begeleiders van de aanloopfase op school: weten wat ik goed kan weten wat ik nog niet goed kan helpen mij als ik iets moeilijk vind. vinden het belangrijk dat ik me goed voel op school.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p><MATRIXVRAAG> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 10</p> <p>Mijn leraren van de aanloopfase op school: weten wat ik goed kan weten wat ik nog niet goed kan helpen mij als ik iets moeilijk vind vinden het belangrijk dat ik me goed voel op school</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p><MATRIXVRAAG> helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 11</p> <p>Ik krijg voldoende feedback over mijn kennen en kunnen.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>ja, en ik kan er mee aan de slag ja, maar ik kan er niet echt mee aan de slag neen, ik krijg onvoldoende feedback <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 12</p> <p>Mijn evaluaties die ik krijg, tonen goed aan wat ik echt ken en kan (opdrachten, toetsen ...).</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>
<p>Vraag 13</p> <p>Ik vind dat de aanloopfase een goede voorbereiding is voor mij om op de werkvloer te gaan leren.</p>	<p>Knoppen antwoorden</p> <p>helemaal akkoord eerder wel akkoord eerder niet akkoord helemaal niet akkoord ik weet het niet <één antwoord mogelijk></p>

1. Onderdeel: tevredenheid verloop leertraject

Indien je het wenst, kan je bij de volgende vragen informatie geven over de tevredenheid van je leertraject en kan je tips geven om het leertraject te verbeteren.

Vraag 14

Knoppen antwoorden

Wat helpt jou het meest om van je leertraject een succes te maken?

<open tekstvak>

Toevoegen woordenslot

Vraag 15

Knoppen antwoorden

Waar heb je het nog moeilijk mee tijdens je leertraject?

<open tekstvak>

Toevoegen woordenslot

BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRADEN

1 Gesprek met het beleidsteam

Via een gesprek met het beleid onderzoeken we de beleidsmatige aanpak en de kwaliteitsontwikkeling van de school met betrekking tot de aanloopfase.

METHODIEK GESPREK MET HET BELEIDSTEAM
<p>Wie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inspectieteam • Beleidsteam, schoolteamleden betrokken bij het beleid m.b.t. de aanloopfase
<p>Doel van het gesprek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zicht krijgen op de onderzoeksvraag en deelonderzoeksvragen en meer specifiek: <ul style="list-style-type: none"> ○ op de manier waarop de school haar kwaliteit op het vlak van de aanloopfase ontwikkelt en bewaakt; ○ op de bevorderende en belemmerende factoren daarbij. • Capteren van specifieke vragen en noden van de school met betrekking tot de vormgeving, de implementatie en de kwaliteitsontwikkeling van haar aanloopfase.
<p>Methodiek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij voorkeur (ook) de coördinator, verantwoordelijke ... voor de aanloopfase binnen de school bij dit gesprek betrekken. • Semigestructureerd interview gebaseerd op de deelonderzoeksvragen. • Voeren van een open dialoog, met het accent op inleven en waarnemen. • Registratie via de verschillende deelthema's op een hiervoor apart voorzien formulier/tool.
<p>Ondersteunende documenten / informatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visuele voorstelling als leidraad gesprek. • CORPI en inspirerende richtvragen voor het gesprek. • Desgewenst de toelichting laten illustreren a.d.h.v. documenten. Documentenstudie is geen doel op zich. Niet nodig documenten vooraf aan te leveren, noch klaar te leggen.
<p>Geschatte tijdsduur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 90 min.

LEIDRAAD GESPREK MET HET BELEIDSTEAM
KENNISMAKING
DOEL van het gesprek duiden
TOPIC: VISIE UITGAANDE VAN DE INPUT, DE CONTEXT EN DE REGELGEVING
<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke visie heeft de school op duaal leren en de aanloopfase, rekening houdend met de regelgeving, de context van de school en de leerlingenkenmerken? 2. Welke strategie hanteert de school voor het uitvoeren van deze visie? 3. Wat is profiel van deze doelgroep? 4. Hoe stimuleert de school de teamleden om deze visie als team te realiseren?
<p>Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Besluit van de Vlaamse Regering houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs</u> Deel V/2. Specifieke bepalingen over de aanloopstructuuronderdelen naar duale structuuronderdelen in het secundair onderwijs • <u>Omzendbrief duaal leren en de aanloopfase</u> Rubriek 8. Aanloopfase • Spoort met de regelgeving en specificiteit van de doelgroep. • Visie is richtinggevend voor de vormgeving, begeleiding, professionalisering ... van de aanloopfase.
TOPIC: VORMGEVING
<ol style="list-style-type: none"> 1. In welke mate beschikt de school over (al dan niet geactualiseerde) maatregelen en afspraken om de aanloopfase vorm te geven/te concretiseren vanuit haar visie? Hoe zijn die tot stand gekomen? Heeft de school maatregelen en afspraken over: <ul style="list-style-type: none"> ○ de screening ○ de invulling van de aanloopcomponent ○ de invulling van het individueel traject (individueel opleidingsplan) ○ de begeleiding en de opvolging van de jongere ○ de oriëntering en de doorstroom naar duaal leren 2. Hoe organiseert de school de aanloopfase? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hoe is de aanloopfase opgevat binnen een weekrooster? ○ Hoe zet de school de lestijden in? 3. Wie is intern betrokken (functie/achtergrond) bij de vormgeving van de aanloopfase? <ul style="list-style-type: none"> ○ Taakverdeling? ○ Hoe stemt de school het personeelsbeleid af op de veranderende context, op de invulling van het voltijds engagement?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- Een aanloopstructuuronderdeel combineert voor elke jongere een schoolcomponent en een aanloopcomponent.
- Individueel traject -> maatwerk.
- Mogelijke invullingen aanloopstructuuronderdeel:
 - selectie van competenties uit een standaardtraject van één duale opleiding
 - bundeling van competenties uit standaardtrajecten die gekoppeld zijn aan een studiedomein of een afgebakend geheel binnen een studiedomein -> enkel niveau 2de graad, inwerkingtreding schooljaar 2023-2024.
- De aanloopfase duurt zo kort als mogelijk, maar zo lang als nodig.
- De aanbieder van de aanloopfase kan op elk moment van het schooljaar een aanloopstructuuronderdeel starten.
- Maximale inspanningen leveren om het voltijds engagement (VE) voor elke jongere te realiseren (enkel voor CDO) -> decreet stelsel leren werken.

TOPIC: ONDERSTEUNING

1. Hoe ondersteunt de school de trajectbegeleiders, de leraren of leerlingenbegeleiders die betrokken zijn bij het vormgeven en uitvoeren van de aanloopfase?
2. Zijn er formele of informele overlegstructuren? Welke?
3. Zijn er intern initiatieven genomen m.b.t. de professionalisering van schoolteamleden? Welke?
4. Hoe heeft de school zicht op de inhoudelijke en praktische organisatie van de aanloopfase?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- Netwerken/samenwerking voor de professionalisering van teamleden over de scholen heen.

TOPIC: SAMENWERKING

1. Werkt de school in het kader van de aanloopfase samen met externe organisaties? Zo ja, met welk doel? Welke verwachtingen zijn er rond de samenwerking?
2. Welke samenwerkingsverbanden gaat de school aan om de invulling van de aanloopfase en haar eigen werking te versterken? Met wie werken jullie samen? (intern/extern/begeleide werkplek)?
3. Kan de school een concreet voorbeeld van een samenwerking delen? (casus individuele leerling)?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- De aanbieder van de aanloopfase staat in voor de invulling van de aanloopcomponent en kan daarbij beroep doen op een organisator.
- Afspraken en afstemming tussen de verschillende partners over de aanpak en samenhang (bijv. m.b.t. het aanbod, de begeleiding, de feedback, de leerlingenevaluatie, de evaluatie van de leervorderingen met het oog op een effectieve en efficiënte doorstroom naar een duaal traject ...)?

TOPIC: COMMUNICATIE

1. Hoe communiceert de school met de ouders en de jongere over (de voortgang binnen) de aanloopfase en de doorstroming naar een duaal traject? Welke rol spelen ouders/leerlingen daarbij?
2. Stellen de ouders specifieke verwachtingen ten aanzien van de aanloopfase voor hun kind?
3. Hoe communiceert de school met externe samenwerkende partners?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- /

TOPIC: KWALITEITSONTWIKKELING

Kwaliteitsontwikkeling m.b.t de aanloofase

1. Hoe en welke relevante aspecten van de aanloofase evalueert de school?
2. Wie betreft de school bij haar evaluaties?
3. Welke data verzamelt en onderzoekt de school? (bijv. output screening, duurtijd aanloofase)
4. In hoeverre borgen jullie de sterke punten en sturen jullie werkpunten bij? Kan je dit illustreren met een casus?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- Mogelijk te onderzoeken data:
 - > output screening: hoeveel arbeidsrijpe leerlingen naar duaal / hoeveel naar aanloop/ hoeveel weg, aanpak aanloofase, aantal succesvolle duale trajecten ...
 - > duurtijd duale trajecten
- In welke mate evalueert de school de effectiviteit van de (aangepaste) maatregelen en afspraken? (bijv. aanpak aanloofase, effect van de screening).
- Betrokkenheid leerlingen: neemt de school de ervaring van de leerling mee in haar kwaliteitszorg?
- Hoe krijgen de school zicht op wat reeds goed loopt en waar nog sterker kan op ingezet worden?

Kwaliteitsontwikkeling m.b.t de beleidsvoering

1. We hebben gesproken over de beleidsvoering m.b.t. de aanloofase.
 - Wat zou de school dan zeker willen borgen? Wat loopt reeds goed? Welke aspecten bieden een meerwaarde?
 - Welke aspecten verdienen verdere aandacht? Welke veranderingen zou de school nog willen doorvoeren?
 - Wat zijn eventuele belemmerende en bevorderende factoren?

2 Gesprek met de trajectbegeleiders, leraren, leerlingenbegeleiders ...

METHODIEK GESPREK MET DE TRAJECTBEGELEIDERS, LERAREN, LEERLINGENBEGELEIDERS ...
<p>Wie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inspectieteam • Afvaardiging van trajectbegeleiders, leraren, leerlingenbegeleiders ... betrokken bij de aanloopfase (max. 6)
<p>Doel van het gesprek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zicht krijgen op de onderzoeksvraag en deelonderzoeksvragen en meer specifiek: <ul style="list-style-type: none"> ○ op hoe het schoolteam de aanloopfase uitvoert; ○ op de bevorderende en belemmerende factoren. • Capteren van specifieke vragen en noden van het schoolteam met betrekking tot de uitvoering van de aanloopfase.
<p>Methodiek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gesprek op basis van casussen (met en zonder succes) gebaseerd op de deelonderzoeksvragen. • Voeren van een open dialoog, met het accent op inleven en waarnemen. • Registratie via de verschillende deelthema's op een hiervoor apart voorzien formulier.
<p>Ondersteunende documenten / informatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visuele voorstelling als leidraad gesprek. • CORPI en inspirerende richtvragen voor het gesprek. • Desgewenst de toelichting laten illustreren a.d.h.v. documenten. Documentenstudie is geen doel op zich. Niet nodig documenten vooraf aan te leveren, noch klaar te leggen.
<p>Geschatte tijdsduur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 90 min.

LEIDRAAD GESPREK MET DE TRAJECTBEGELEIDERS, LERAREN, LEERLINGENBEGELEIDERS, ...
KENNISMAKING: functie, rol binnen de aanloophase ...
DOEL van het gesprek duiden
TOPIC: SCREENING
<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke informatie verzamelen jullie over de leerlingen? 2. Hoe bepalen jullie dat de leerling arbeidsrijp is of niet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Welke methodiek wordt hiervoor gebruikt? (concreet: casus leerling x en y) 3. Hoe gaan jullie met die informatie aan de slag? Welke impact heeft deze info op het vervolg: oriëntering, planning, inhoud, tijdspad ...? 4. Wat zorgde ervoor dat de screening een succes was? Wat zorgde ervoor dat de leerling al dan niet ingeschreven werd in een aanloopstructuuronderdeel?
<p>Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Besluit van de Vlaamse Regering houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs</u> Deel V/2. Specifieke bepalingen over de aanloopstructuuronderdelen naar duale structuuronderdelen in het secundair onderwijs • <u>Omzendbrief duaal leren en de aanloophase</u> Rubriek 8. Aanloophase • Belangrijk bij de screening is dat bij de leerling een zekere motivatie is om een arbeidsmarkgerichte leerweg te volgen, waar bij ook deze motivatie als een dynamisch gegeven beschouwd kan worden. • De screening verloopt op de volgende wijze: <ul style="list-style-type: none"> ○ uitgevoerd door de aanbieder (zo spoedig mogelijk en uiterlijk vijftientig opleidingsdagen na de start van de effectieve lesbijwoning plaats) ○ heeft betrekking op arbeidsrijpheid, arbeidsbereidheid, studieoriëntatie, interesses, motivatie en eerder verworven competenties; ○ de middelen of methodieken voor de screening worden door de Vlaamse Regering gevalideerd met het oog op kwaliteitsborging; <ul style="list-style-type: none"> ➤ de aanbieder van de aanloophase heeft voor de screening keuze uit volgende tools: Klaar voor duaal, ICE-model DuLeGO!, screeningstool VOLTA, SIM-ME (JES), InClusieF (TOPunt), Kickstart je toekomst, TOCI -> meer info zie Omzendbrief. ○ de screening geeft de invulling aan van de aanloopcomponent; ○ de klassenraad op basis van de screening beslist dat de jongere het aanloopstructuuronderdeel niet kan aanvatten, is die beslissing bindend voor de jongere en wordt hij uit het aanloopstructuuronderdeel uitgeschreven.
TOPIC: AANLOOPCOMPONENT EN INDIVIDUEEL OPLEIDINGSPLAN
<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe bepalen jullie de inhoud en de duur van het traject? (concreet: casus leerling x en y) 2. Hoe kreeg het individueel traject vorm? (concreet: casus leerling x en y) <ul style="list-style-type: none"> ○ Hoe geven jullie invulling aan de aanloopcomponent, het individueel opleidingsplan? ○ Wie is hierbij betrokken? In welke mate zijn de leerlingen hierbij betrokken? 3. Op welke manier krijgt de lerende zicht op wat verwacht wordt tijdens de aanloophase? <ul style="list-style-type: none"> ○ Wanneer? 4. Hoe wordt het opleidingsplan in de praktijk gebruikt? (concreet: casus leerling x en y) 5. Hoe wordt het opleidingsplan opgevolgd? Hoe sturen jullie het opleidingsplan bij? Voor welke redenen? (concreet: casus leerling x en y) 6. Hoe bewaken jullie de samenhang (schoolcomponent, aanloopcomponent ...)?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- Het aanloopstructuuronderdeel wordt concreet ingevuld op maat van de individuele leerling.
- De inhoud en de duur van het individuele traject worden bepaald door het resultaat van de screening.
- Inhoud en aanloopcomponent:
 - het verbeteren van de arbeidsgerichte competenties van de leerling (generieke competenties die noodzakelijk zijn om te kunnen leren en participeren op een werkplek. Voorbeelden hiervan zijn samenwerken, op tijd komen, werken onder gezag ...) of;
 - het verbeteren van loopbaangerichte competenties (het zoeken naar een werkplek of verbetering van sollicitatievaardigheden ...) of;
 - de versterking van vaktechnische competenties (leerlingen die op vaktechnisch vlak geen of onvoldoende bagage hebben om een duale opleiding aan te vatten).
 - Per leerling dient te worden nagegaan welk van bovenstaande invullingen het meest wenselijk en haalbaar is.
 - De verschillende onderdelen kunnen geïntegreerd worden aangeboden.
 - De aanloopcomponent kan ook ingevuld worden met een begeleide leerervaring op een werkplek.
 - Tijdens het traject van de aanloopfase kan er ook van invulling veranderd worden. Op deze manier kan er ook een groeipad in de invulling van de aanloopfase gezien worden.
- Tijdens de screening van de leerling kan er nagegaan worden op welk van de drie bovenstaande vlakken de leerling moet ondersteund worden.
- De inhoud en de duur worden verankerd in een individueel opleidingsplan, gebaseerd op het standaardtraject.

TOPIC: BEGELEIDING, OPVOLGING EN ORIËTERING

Inhoud begeleiding

1. Hoe organiseren jullie de trajectbegeleiding?
 - Hoe ziet de begeleiding eruit? Welke begeleiding voorzag je voor leerling X en Y?
 - Hoe zet de begeleiding in op het verhogen van de betrokkenheid en de motivatie van de jongeren?
 - Bij wie kunnen leerlingen terecht? In welke mate weten leerlingen dit?
 - Hoe speel jullie in op leerlingen die het moeilijker of net makkelijker hebben? (school- en aanloopcomponent)
 - Wat wordt er besproken met de jongeren? Hoe weet de leerling wat er precies van hem/haar verwacht wordt?

Opvolging

2. Hoe wordt de vooruitgang van het traject van de leerling opgevolgd en bijgestuurd?
 - Op welke manier brengen jullie dit in kaart? Hanteren jullie een registratie- of rapporteringssysteem? Hoe gebruiken jullie dit?
 - Hoe wordt er geëvalueerd? Wat bekijken jullie bij de evolutie van de jongere?
 - Hoe is dat bij leerling X en Y gelopen?
 - Wat heb je gedaan om bepaalde problemen op te lossen?
 - Zijn dat zaken die bij andere leerlingen ook gebeuren? Of is dit specifiek voor leerling X en Y?

Trajectadvies

3. Hoe verloopt de afhandeling van de beëindiging van het traject in de praktijk?
 - Wie is hierbij betrokken? Wat is de rol van de verschillende betrokkenen hierin?
 - Op basis van welke criteria wordt een advies geformuleerd voor de toelating tot een duaal traject? Wat houden jullie rekening mee (ook andere aspecten dan arbeidsrijpheid)?
 - Op basis van welke criteria motiveren jullie de noodzaak om de jongere in het aanloopstructuuronderdeel te houden (niet te laten instromen in een duaal traject)?
 - Welke adviezen hebben leerling X en Y gekregen?
 - In welke mate maakte jullie mee dat een traject voor de vastgestelde duur gestopt werd? Wat was de redenen hiervoor? Wat gebeurt er na die stopzetting?

Tevredenheid verloop traject

4. Wat zorgde ervoor dat het traject een succes was voor X en/of Y?
5. Wat zorgde ervoor dat het traject met X en/of Y misliep en X en/of Y niet doorstroomden naar duaal leren?

Regelgeving, aandachtspunten bij de vragen of facultatieve vragen

- In een aanloopstructuuronderdeel hebben gepaste en redelijke aanpassingen voor een leerling met specifieke onderwijsbehoeften, zowel betrekking op de schoolcomponent als op de aanloopcomponent.
- Registratie- of rapporteringssysteem: laat dit het opvolgen van de leerprestaties toe, toegankelijk voor alle betrokkenen? Is dit ondersteunend opgevat en dus een meerwaarde voor het onderwijsleerproces en voor (her)oriëntering naar vervolgopleidingen of tewerkstelling?
- Tijdens het traject van de aanloopfase kan er ook van invulling veranderd worden. Op deze manier kan er ook een groeipad in de invulling van de aanloopfase gezien worden.
- Bij de leerlingenevaluatie doet de klassenraad, naast de studievoortgang, eveneens uitspraak over de wenselijkheid tot verderzetting en invulling van de aanloopfase.
- Voor een regelmatige leerling die zijn aanloopstructuuronderdeel in de loop van of op het einde van het schooljaar beëindigt, beslist de klassenraad, na evaluatie, over de studiebekrachtiging. De studiebekrachtiging in aanloopstructuuronderdelen is gebaseerd op beroepskwalificaties of op onderdelen ervan.
- Voor leerlingen op niveau van de tweede graad, ingeschreven in een aanloopstructuuronderdeel (niveau bundeling van competenties uit een standaardtraject) waarvoor gedurende het traject in de aanloopfase blijkt dat de overstap naar het bovenliggende structuuronderdeel "dual" 2e graad niet mogelijk is, kan de klassenraad beslissen om de doelen van het bovenliggende structuuronderdeel "dual" 2e graad na te streven in een kwalificerend traject op maat.
- De school moet deze noodzaak kunnen aantonen. Dit moet voorgelegd kunnen worden aan de onderwijsinspectie bij een doorlichting.
- Een aanloopfase is een instrument dat leerlingen die nog niet klaar zijn om te leren op een werkplek kan helpen om de overstap naar duaal leren te maken. Echter, duaal leren is zeker niet het enige mogelijke vervolg van een aanloopfase. Ook een overstap naar een niet-duale opleiding op een school of een opleiding bij een andere opleidingsverstrekker is een mogelijkheid.
- Hoe gebeurt de besluitvorming over het toekennen van de toelating tot een duaal traject en desgevallend van een (deel)certificaat (aantoonbaar, transparant, onderbouwd ...)?

TOPIC: KWALITEITSONTWIKKELING

1. Hoe worden jullie ondersteund door het beleid?
2. Van welke professionaliseringsinitiatieven hebben jullie al gebruikgemaakt? Waarom gekozen voor die onderwerpen? (kan ook schooloverstijgende samenwerkingsverbanden zijn)
3. We hebben het tijdens het gesprek gehad over het vormgeven van de aanloopfase: vanaf de screening, over de inschrijving, het individueel opleidingsplan, de opvolging ..., tot de overstap naar een duaal traject (of net niet). Als je nu even stilstaat bij wat er allemaal gezegd is geweest:
 - Wat zou je dan aan de aanpak zeker willen behouden? Wat vind je goed? Welke aspecten bieden een meerwaarde?
 - Welke aspecten verdienen verdere aandacht? Wat zou je willen veranderen, toevoegen?
 - Wat zijn eventuele belemmerende en bevorderende factoren?
 - Heeft het beleid zicht op jullie kwaliteitsbewaking?
4. Zijn er nog bijkomende aspecten die jullie zouden willen toelichten?

3 Gesprek met leerlingen

METHODIEK GESPREK MET LEERLINGEN
<p>Wie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inspectieteam • Leerlingen in de aanloopfase of reeds doorgestroomd naar een duaal traject (vijftal leerlingen)
<p>Doel van het gesprek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in de ervaringen van de leerlingen met de aanloopfase, vanaf de toeleiding ... (chronologisch), met aandacht voor volgende topics: <ul style="list-style-type: none"> ○ de screening van de leerlingen; ○ de begeleiding, opvolging en oriëntering van de leerlingen; ○ de communicatie van de school naar de leerlingen; ○ de samenwerking tussen de school en de leerlingen en het participatief beleid van de school; ○ het welbevinden van de leerlingen. • Capteren van specifieke vragen en noden van de leerlingen met betrekking tot hun individueel traject.
<p>Methodiek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Semigestructureerd interview, gebaseerd op de deelonderzoeksvragen. • Werk met open vragen omwille van gevaar voor wenselijke antwoorden. We willen een rode draad zien. • Voeren van een open dialoog, met het accent op inleven en waarnemen.
<p>Ondersteunende documenten / informatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • CORPI en inspirerende richtvragen voor het gesprek (leidraad). • (Visuele voorstelling als leidraad gesprek).
<p>Geschatte tijdsduur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 60 min.

LEIDRAAD GESPREK MET LEERLINGEN

PRAKTISCHE VOORBEREIDING

Om het gesprek zo vlot mogelijk te laten verlopen, bereidt het team zich voor.

- Vraag op voorhand aan de school om een vijftal leerlingen te selecteren verspreid over de aanloopstructuuronderdelen.
- Plaats de tafels en stoelen in het lokaal in een communicatieve opstelling.
- Zorg voor het nodige materiaal voor de werkvorm.

CORP(I)

Context

Kader dit gesprek in het geheel van het onderzoek en gesprekken.

- Duid dat het verkennend onderzoek gebaseerd is op gesprekken en documentenstudie.
- Duid dat er ook gesprekken zijn met andere leden van het schoolteam, met het beleid.
- Duid dat de leerlingen kunnen rekenen op discretie van de inspecteurs. (Er wordt niet gecommuniceerd over “wie wat vertelde”, wel over “wat we onthouden op schoolniveau en over scholen heen, in Vlaanderen, over de aanloopfase.”)

Rollen

Benoem dat je van de leerlingen verwacht dat zij informatie aanreiken over alle aspecten die zij belangrijk vinden.

Duid de rol van de inspecteur: luisteren en inleven. De inspecteur zal actief luisteren en eventueel samenvatten of verduidelijkende vragen stellen.

Procedure

Leg uit hoe het gesprek zal plaatsvinden of spreek dat samen met de leerlingen af.

Kondig aan dat het gesprek zal starten met een kennismakingsronde.

KENNISMAKING:

- Rondje: wie ben je (naam), in welk traject zit je, sinds wanneer (hoelang)?

Interactie

Maak eventueel afspraken over de interactie, over de manier waarop je met elkaar wil communiceren.

- Spreek bijvoorbeeld af dat thema's die niet aansluiten bij het doel van het gesprek apart genoteerd worden en eventueel weer opgepikt worden op het einde van het gesprek.
- Spreek bijvoorbeeld af dat individuele aangelegenheden alleen ter sprake kunnen komen als ze dienen ter illustratie van een algemeen thema.

INTRO

- Vanwaar de keuze voor duaal leren?
 - Wat trok je daarin aan?

TOPIC: SCREENING

1. Bij de start vond een gesprek (screening) plaats om te bepalen of je kon starten in aanloopfase/ duaal leren. Probeer jullie dat even te herinneren.
 - Met wie was dit gesprek?
 - Over wat ging het gesprek? Weet je nog welke vragen er gesteld werden?

- Wat was jouw rol in het gesprek? Kreeg je voldoende inspraak?
- 2. Na dit gesprek heb je een advies gekregen om te starten.
 - Welk uitleg werd erbij gegeven?
 - Kon je je in het advies vinden?
- 3. Heb je al een (goed) zicht op de mogelijke opleidingen die aansluiten op je huidige opleiding (aanlooffase)?
- 4. Weet je al welk beroep je wil leren en welk (duaal) traject je daartoe wil volgen?
- 5. Heb je al een (goed) beeld van je toekomstige job ?

TOPIC: AANLOOPCOMPONENT EN INDIVIDUEEL OPLEIDINGSPLAN

1. Hoe werd je geïnformeerd over de inhoud en de duurtijd van je traject?
 - Is dit met jou besproken?
 - Wie heeft dit met jou besproken?
 - In welke mate heb je mee kunnen beslissen over de invulling van je traject? Wat vond je daarvan? Had je graag meer of minder inspraak gehad?
2. Wat leer je zoal tijdens je traject (individueel opleidingsplan)?
 - Heb je hier een goed zicht op? Wat leer je, welke taken moet je uitvoeren?
 - Strookt dit met wat je van het traject verwacht had?
 - Hoelang duurt je traject?
 - Waar dien je naartoe te werken om de overstap naar een duaal traject te maken?
3. Werk je met een individueel opleidingsplan (indien niet gekend, term gebruiken die door de school wordt gebruikt uitleggen)?
 - Hoe werd dit opgesteld? Wie was hierbij betrokken? Wat was jouw rol bij de opmaak?
 - Hoe ziet dat opleidingsplan eruit? Wat staat er zoal in?
 - Hoe wordt het gebruikt?
 - Wat vind je van het opleidingsplan of je traject? Wat vind je er goed/minder goed aan?

TOPIC: BEGELEIDING, OPVOLGING EN ORIËTERING

1. Wie is de persoon die jou vanuit de school begeleidt? (dit noemen we verder je trajectbegeleider) Welke rol speelt die trajectbegeleider tijdens je traject?
 - Hoe vaak hebben jullie contact?
 - Wat bespreken jullie?
 - Wat betekent de trajectbegeleider voor jou?
 - Geef eens voorbeelden van wat hij/zij gedaan heeft dat jou echt vooruit hielp? Waarom, wat maakte dat dit een meerwaarde was?
 - Wat zou beter kunnen?
2. Bij wie kan je nog terecht wanneer je specifieke vragen hebt of iets wil bespreken? Hoe gaat dat? Doe je dit vaak?
3. Hoe kom je te weten of je goed bezig bent in je leerproces? Of je een bepaalde opdracht goed hebt afgewerkt?
4. Heb je een duidelijk zicht op wat je eventuele werkpunten zijn? Geef enkele voorbeelden.
5. Merk je dat je gegroeid bent? Zo ja, op welke vlakken? Is er een tool om jouw groei (qua competenties, vaardigheden, inzet ...) op te volgen?
6. Weet je wat van jou verwacht wordt om 'te slagen' voor dit traject om de overstap naar duaal leren te mogen maken? Op welke manier word je (zal je worden) geïnformeerd over je resultaten, over je aansluitmogelijkheden, je sterke punten en werkpunten voor het vervolgtraject ...

7. Wanneer werd het traject met de aanloopcomponent beëindigd?

- Wie heeft dat beslist?
- Wat toen? Wat is er gebeurd toen het traject stopte? Wat ben je nu aan het doen? Wat zou je graag in de toekomst doen?

TOPIC: KWALITEITSONTWIKKELING

Succesfactor

1. Als je zelf één ding zou moeten kiezen dat het meest geholpen heeft, of dat volgens jou ervoor gezorgd heeft dat het traject zo goed verlopen is, wat zou dat dan zijn?
2. Als je één ding zou moeten kiezen dat ervoor zorgt dat je zou stoppen, wat zou dat dan zijn?

Tevredenheid met het traject

3. Ben je over het algemeen tevreden over het traject?

We hebben het tijdens het gesprek gehad over de aanpak van je opleiding (tijdens de aanloopfase): vanaf je screening, over je inschrijving, het individueel opleidingsplan, je opvolging ..., tot de overstap naar een duaal traject (of net niet). Als je nu even stilstaat bij wat er allemaal gezegd is geweest:

- Wat zou je qua aanpak zeker behouden? Wat vind je goed? Wat biedt een meerwaarde?
- Wat zou je willen veranderen, toevoegen? Waar zie je nog groeikansen?

